

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

OSMANLI DEVLETİ'NİN SON DÖNEMİNDE GİRESUN ULEMÂSI
(1879-1909)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
HARUN YILMAZ
(20122004005)

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SEZAI BALCI

GİRESUN 2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Yeterlilik öğrencisi Harun Yılmaz'ın "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Giresun Ulemâsı (1879-1909)" başlıklı tezini incelemiş olup aday 29/04/2019 tarihinde, saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın çalışması, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. İlhan EKİNCİ	
Üye	Doç. Dr. Sezai BALCI	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Murat ÖZATA	

29/04/2019

Prof. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Yeterlilik tezi olarak sunduğum “Osmanlı Devleti’nin Son Döneminde Giresun Ulemâsı (1879-1909)” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Harun YILMAZ

29/04/2019

ÖN SÖZ

Ulemâ kelime anlamı olarak âlimin çoğuludur. Elinizdeki bu çalışma, ağırlıklı olarak Osmanlı Devleti'nde yaşamış Giresun doğumlu ulemânın biyografisini içermektedir. Çalışmamızda ağırlıklı olarak kullanılan belgeler, İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi ile Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşiv belgelerinden oluşmaktadır. Giresun merkez ve ilçelerinde doğan, ulemâ teze konu edilmiştir.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Giresun ulemâsının, aile bilgileri, eğitim durumları, memuriyet durumları, görev süresince işledikleri suçlar ve aldıkları cezalar, görev süresinde yapmış oldukları hizmetten dolayı almış oldukları ödüller ve eseri olanların eserleri ile ilgili değerlendirmeler yapılarak tablolara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Giresunlu ulemâ biyografilerine yer verilmiştir. Ulemâ içerisinde önemli görevlere gelmiş, üst düzey ödüller almış, kişiler mevcut olduğu gibi görevini kötüye kullanan kişiler de mevcuttur. Çalışmamızda arşiv belgelerinde Hicri ve Rumi olarak kullanılan tarihlerin miladi karşılıkları yazılmıştır.

Tezin amacı, Osmanlı Devleti'nin son döneminde yaşayan Giresun ulemâsının eğitim, statü ve mesleki faaliyetlerini ortaya koymaktır. Bunların yanında yazmış olduğumuz bu tez, aile ve yerel tarih araştırmalarına da katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Tezin yazılmasında hiçbir konuda yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Sezai Balcı'ya, tezimin her aşamasında destekte bulunan sevgili dostum Ahmet Yadi'ye, nişanlım Duygu Keleş'e ve canım aileme müteşekkirim.

Harun YILMAZ

İstanbul, 2019

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin en uzun yüzyılı olarak nitelendirilen XIX. yüzyılın ikinci çeyreğinde yapılan reformlardan biri de II. Abdülhamit döneminde kurulan Sicil-i Ahval Komisyonu olmuştur. Bu komisyon Osmanlı Devlet teşkilatında görev alan memurların, vazifeleri süresince hâl tercümelerine konu olan, özel hâller veya memuriyet görevleri süresince gelişim aşamalarını izlemek amacıyla resmî belgelerin kaydedildiği defterlerin tescil işlemini yürütmüştür. 1879 yılında Dâhiliye Nezareti'ne bağlı olarak kurulan Sicil-i Ahvâl Komisyonu'nun ve 1896'da bu komisyonun lağvedilmesiyle onun yerine teşkil edilen Me'mûrîn-i Mülkiye Komisyonu'nun faaliyetleri sonucu 1879-1909 döneminde düzenlenmiş olup bu dönemde devlet hizmetinde bulunan memurların sicil kayıtlarını içermektedir. Bu çalışmada son dönem Osmanlı Devleti'nde yaşayan Giresun doğumlu 48 ulemânın sicil kayıtlarına bakılarak doğum tarihleri ve aile bilgileri, eğitim durumları, memuriyet durumları, işledikleri suçlar ve aldıkları cezalar, aldıkları hizmet ödülleri, yazmış oldukları eserler ve bürokratik kariyerleri incelenmiştir. Çalışmamızda gerek İstanbul Müftülüğü Meşihat Dairesi Arşivi, gerekse Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunan Giresun ulemâsının dosyaları titizlikle incelenmiştir. Bu çalışmanın Giresun'un sosyal, kültürel tarihine ve bölge araştırmalarına önemli katkı sağlaması ümit edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ulemâ, Giresun, Meşihat, Sicil-i Ahval, Şebinkarahisar

ABSTRACT

One of the reforms made in the second quarter of the nineteenth century, which is considered as the longest century of the Ottoman Empire, was the Sicil-i Ahval Commission established during the reign of Abdülhamit II. This commission carried out the registration of the books in which the official documents were recorded in order to monitor the developmental stages of the civil servants taking part in the Ottoman State organization during their special situations or civil servant duties which are subject to their curriculum vitae. It was regulated in the period of 1879-1909 as a result of the activities of Sicil-i Ahvâl Commission that was established as an affiliate of the Ministry of the Interior in the year 1879 and Me'mûrîn-i Mülkiyye Commission which was attained in place of it after it was dissolved in 1896 and it includes the registry records of the officers that are on duty of civil service. In this study, by looking into the records of 48 ulemas living in Giresun in the last period of the Ottoman Empire, their birth dates and family information, education status, civil status, crimes committed and penalties they received, service awards they received, works they have written and their bureaucratic careers were examined. In our study, both the Archive of Istanbul Muftiate Office of the Meşihat Office and the files of the Giresun ulemâs in the Presidency of the Ottoman Archives were scrutinized. It is anticipated that this study will make an important contribution to Giresun's social, cultural history and regional studies.

Keywords: Ulemâ, Giresun, Meşihat, Sicil-i Ahval, Şebinkarahisar

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
GİRESUN ULEMÂSININ AİLE, EĞİTİM VE MEMURİYET DURUMLARI 7	
1.1.Giresun Ulemâsının Doğum Tarihleri ve Aile Bilgileri	7
1.2. Giresunlu Âlimlerin Eğitim Durumları	12
1.3. Giresunlu Âlimlerin Memuriyet Durumları.....	18
1.3.1. Giresun Ulemâsının İşledikleri Suçlar ve Aldıkları Cezalar.....	21
1.3.2. Giresunlu Âlimlerin Aldıkları Hizmet Ödülleri.....	22
1.3.3. Giresun Ulemâsının Yazmış Oldukları Eserler.....	23
İKİNCİ BÖLÜM	27
GİRESUNLU ULEMÂ BİYOGRAFİLERİ	27
2.1. Abdullah Efendi.....	27
2.2. Abdullah Vehbi Efendi	28
2.3. Abdülkerim Efendi.....	28
2.4. Ahmet Efendi	29
2.5. Ahmet Fevzi Efendi	30
2.6.Ahmet Fevzi Efendi	30
2.7. Ahmet İzzet Efendi (159-1913).....	31
2.8. Ahmet Muhtar Efendi.....	31
2.9. Ahmet Niyazi Efendi (1850-1916)	33
2.10. Ahmet Rasim Efendi	33
2.11. Ali Rıza Efendi (Sağman) (1890-1966)	35
2.12. Ali Rıza Efendi.....	37
2.13. Bilal Zühdü Efendi	39

2.14. Halil Celil Efendi	39
2.15. Hasan Fevzi Efendi (1851-1902).....	40
2.16. Hasan Hilmi Efendi	40
2.17. Hüseyin Müştak Efendi.....	41
2.18. İbrahim Efendi (1849-1916)	44
2.19. İbrahim Efendi	44
2.20. İbrahim Efendi (1870-1909)	45
2.21. İbrahim Hilmi Efendi.....	45
2.22. Mehmet Arif Efendi	46
2.23. Mehmet Hulusi Efendi	46
2.24. Mehmet Kasım Efendi	47
2.25. Mehmet Nazım Efendi (1844-1918)	47
2.26. Mehmet Nusret Efendi.....	48
2.27. Mehmet Raşit Efendi.....	49
2.28. Mehmet Şakir Efendi	50
2.29. Mehmet Şemsülvaahdet Efendi (1875-1915).....	51
2.30. Mehmet Şükrü Efendi.....	51
2.31. Mustafa Asım Efendi (1845-1905).....	52
2.32. Mustafa Asım Efendi (1853-1925).....	53
2.33. Mustafa Fevzi Efendi (1850-1911)	54
2.34. Mustafa Muhyiddin Efendi	55
2.35. Mustafa Sabri Efendi	56
2.36. Osman Efendi	56
2.37. Osman Nuri Efendi	57
2.38. Ömer Fevzi Efendi.....	58
2.39. Ömer Fevzi Efendi.....	59
2.40. Seyyit Yahya Efendi	60
2.41. Süleyman Hilmi Efendi	60
2.42. Süleyman Muhyiddin Efendi.....	61
2.43. Şakir Efendi	61
2.44. Şerafettin Şaban Efendi	62

2.45. Yahya Reşit Efendi	62
2.46. Yakup Hulusi Efendi	64
2.47. Yusuf Efendi	64
2.48.Yusuf Ziya Efendi	65
SONUÇ	66
BİBLİYOGRAFYA	68
EKLER	72
ÖZGEÇMİŞ	85

KISALTMALAR

a. g. e	: Adı geçen eser
a. g. m	: Adı geçen makale
bkz	: Bakınız
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
İST. MFT. MSH. SAİD	: İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi
C	: Cilt
S	: Sayı
s	: Sayfa
Ed	: Editör
BEO	: Bab-1 Ali Evrak Odası
DH. MKT	: Dâhiliye Mektubî Kalemi
DFT	: Sicil Defteri
İ.DH	: İradeler Dâhiliye
İ.TAL	: İrade Taltifat
KB.MAA. FE	: Kıbrıs Milli Arşivi Fetva Eminliği Evrakı
MF. MKT	: Mektubî Kalemi
MV	: Meclisi Vükela Mazbataları
ŞD	: Şura-yı Devlet
TFR. I. MKM	: Rumeli müfettişliği Makamat Evrakı
M. E. B	: Milli Eğitim Bakanlığı

KONU VE KAYNAKLAR

Osmanlı Tarihi araştırmalarında siyasi, sosyal ve kültürel araştırmaların fazlaca olmasına karşılık ulemâ çalışmaları kendine pek yer bulamamıştır. Tarih araştırmalarında yerel tarih konularının popüler hale gelmeye başlamasıyla birlikte bu alandaki eksiklikler kapatılmaya başlamıştır. Söz konusu bu durum Giresun için de geçerlidir. Giresun Őehir tarihi ile ilgili son yıllarda birçok araştırmacı birçok esere imza atmıştır.

Tezimizin konusu olan Giresun ulemâsıyla ilgili farklı usullerde araştırmalar yapılmış olup bu araştırmaların bir kısmı ya bir kişi üzerinde detaylı bilgiler ihtiva etmiş ya da bir kısmı kısa biyografi Şeklinde Giresun merkezde doğan ulemâ hakkında bilgi vermiştir. Bu tez çalışması gibi kapsamlı bir araştırma olmamakla birlikte yapılan bu çalışma bu alandaki boşluğu da doldurabilecek bir özelliğe sahiptir. Bu özelliği barındıran bir çalışmayı yapacak olmak bu konuyu sememizde önemli bir etken teşkil etmiştir.

1-Arşiv Malzemeleri

Bu tez çalışmasında öncelikle birinci elden kaynaklar kullanılmaya çalışılmıştır. Bu kaynakların başında İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi'nde Sicil Dosyası bulunan ilmiyeye mensup Giresunlu ulemâ dosyaları gelmektedir. Bu dosyaların tespitinde Hümeyra Zerdecı'nin hazırlamış olduğu alıřma¹ esas alınmıştır. Çalışma içerisinde yapılan taramada Giresunlu kırk iki isim belirlenmiştir. Ayrıca yedi ulemâ Meşihat dairesinde bulunan Sicil Defterlerinden (*DFT.*) taranmıştır.

Bunların dışında Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunan belgeler de taranmış, İrade kısmında *Dâhiliye (İ.DH)*, ve *Taltifat (İ.TAL)* evrakından yararlanılmıştır.

¹ Hümeyra Zerdecı, **Osmanlı Ulemâ Biyografilerinin Arşiv Kaynakları**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2008.

Ayrıca, *Meclis-i Vükela Mazbataları (MV)*, *Şura-yı Devlet (ŞD)*, *Dâhiliye Mektubî Kalemi (DH. MKT)*, *Rumeli Müfettişliği Makamat Evrakı (TFR. I.MKM)*, *Kıbrıs Milli Arşivi Fetva Eminliği Evrakı (KB. MAA. FE.)* evrakları da taranmıştır.

2-Eserler

Tez konumuz olan son dönem Giresun ulemâsı hakkında bazı çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalara bakacak olursak, Sadık Albayrak Son Devir Osmanlı Ulemâsı İlmiye Ricalinin Teracim-i Ahvali² adlı eserinde, Ahmet Fevzi Efendi, Yahya Efendi, Şemsül Vahdet Efendi, Şerafettin Şaban Efendi, Osman Nuri Efendi, Mustafa Asım Efendi, Osman Efendi, Yahya Reşit Efendi, Mehmet Nusret Efendi, Yakup Hulusi Efendi, Mustafa Sabri Efendi, Ömer Fevzi Efendi, İbrahim Efendi, Abdülkerim Efendi, Ahmet Niyazi Efendi, Ahmet Efendi, Hasan Hilmi Efendi, Mehmet Hulusi Efendi, Süleyman Hilmi Efendi, Mustafa Asım Efendi, Ahmet Rasim Efendi, Abdullah Fehmi Efendi, Abdullah Vehbi Efendi, Ahmet İzzet Efendi, İbrahim Efendi, Mehmet Nazım Efendi, Es-seyyit Mehmet Raşit Efendi, Ali Rıza Efendi (Sağman), hakkında araştırma yapmış olup, Mehmet Fatsa ise Giresun Yöresinde Osmanlı Vakıfları ve Vakıf Eserleri (Dini-İlmi Hayat ve Sosyal Kurumlar)³ adlı eserinde Sadık Albayrak'tan alıntılar yaparak bu isimlerden bazılarına tekrar değinmiştir.

Bu araştırmalardan başka Talip Ayar, *Geçmişten Günümüze Giresun'da Dini ve Kültürel Hayat Sempozyumu'nda* sunduğu bildiride⁴ Ahmet Muhtar Efendi, Bilal Zühdü Efendi, Halil Celil Efendi, Hasan Fevzi Efendi, İbrahim Hilmi Efendi, Ömer Fevzi Efendi, Süleyman Muhyiddin Efendi, Yusuf Ziya Efendi'nin biyografilerinden kısaca kısaca bahsetmiştir.

² Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Ulemâsı İlmiye Ricalinin Teracim-i Ahvali*, (C.I, II, III, IV-V), İstanbul 1980-81.

³ Mehmet Fatsa, *Giresun Yöresinde Osmanlı Vakıfları ve Vakıf Eserleri (Dini-İlmi Hayat ve Sosyal Kurumlar)*, Giresun 2008.

⁴ Talip Ayar, "Son Devir Osmanlı Ulemâsından Giresunlu Âlimler (İstanbul Şer'îye Sicilleri Arşivi Özelinde)", *Geçmişten Günümüze Giresun'da Dini ve Kültürel Hayat Sempozyumu-I (25-27 Ekim 2013)*, (Ed. Mehmet Fatsa), Giresun 2013, s.123-130.

Aynı sempozyumda Sezai Balcı, Giresunlu Bir Başhoca ve Müftü'nün Biyografisi: Ali Rıza Efendi (1849-1912) adlı bildirisinde⁵ Ali Rıza Efendi'yi tüm yönleriyle ele almıştır.

Giresun araştırmacılarının önde gelen isimlerinden Ayhan Yüksel ise Giresun ulemâsından Hüseyin Müştak Efendi hakkında aile tarihi⁶ yazmıştır. Göreleli Müftü Duduzâde Hüseyin Müştak Efendi ve Ailesi adını verdiği eser Hüseyin Müştak Efendi'yi tüm yönleriyle ele almıştır.

⁵ Sezai Balcı, "Giresunlu Bir Başhoca ve Müftünün Biyografisi: Ali Rıza Efendi (1849-1912)", **Geçmişten Günümüze Giresun'da Dini ve Kültürel Hayat Sempozyumu-I (25-27 Ekim 2013)**, (Ed. Mehmet Fatsa), Giresun 2013, s. 480-494.

⁶ Ayhan Yüksel, **Görelili Müftü Duduzâde Hüseyin Müştak Efendi ve Ailesi**, Serender Yayınları, İstanbul 2012.

GİRİŞ

Ulemâ kelimesi anlam olarak ilim sahibi, bilgin demek olan âlimin çoğuldur. Âlim, bir ilim ve fenni inceliklere nüfuz ederek bilen demektir. Osmanlılarda münhasıran din ilimlerini bilenlere ulemâ denirdi.⁷ Son dönem Osmanlı ulemâsı ile ilgili yapılan çalışmalar, siyasi, kültürel ve ekonomik tarih yazıcılığı karşısında kendine çok yer bulamamıştır. Devletin idaresinin sınırlandırıcı çevresinde gelişmiş ve imparatorluğun idari kurumları arasında kendisine alan açmıştır.

Tarihimize baktığımızda biyografi çalışmalarının oldukça fazla olduğunu görmekteyiz. Osmanlı Devleti'nde biyografik çalışmalarla ilgili bilgi veren belgeler hiç şüphesiz 1879-1908 yılları arasında memuriyette bulunanların, terfi, tayin, şahsi bilgilerini içeren Sicill-i Ahval Defterleridir.⁸ Bu belgeler günümüzde, tarihçiler ve araştırmacılar için, XIX. ve XX. yüzyılın başı Osmanlı bürokratlarını birinci elden, güvenilir bir kaynaktan öğrenme olanağı sağlamaktadır. Bu çalışmaya göre Sicill-i Ahvâl Defterlerine temel olmak üzere, her memur birer sicil belgesi (sicill-i ahvâl varakası) doldurmuş, verdiği bilgilerin doğru olduğunu beyan etmiştir.⁹ Söz konusu Sicill-i Ahval varakalarında beş tane soru bulunmaktadır. Bu sorular, memurları belgeyi nasıl dolduracağı hakkında yönlendirmektedir.¹⁰ Bu sorulara genel hatlarıyla sırasıyla bakacak olursak birinci soruda *Tercüme-i hal sahibinin isim ve mahlası, şöhreti, lakabı bir sülale-i ma'füreye mensub ise keyfiyet-i nisbeti, mezhebi, ecnebi ise ta'biyeti, pederinin isim, meslek ve şöhreti yazmaktadır.* İkinci soruda, *tarih ve mahall-i viladeti yazmaktadır.* Üçüncü soruda *Memalik-i Osmaniyye ve ecnebiyetinin resmi ve yahud muallim-i mahsusdan hangi ilim, sanat ve lisanları ne dereceye kadar tahsil eylediği, şehadetname, tasdikname ve icazetname alıp almadığı, almış ise tarihleri, hangi lisanlarla kitabet yahud yalnız tekellüm ettiği, tab' ve neşr olunmuş eser ve te'lifi var ise neye dair olup, ne zaman, nerede, tab' ve neşr olduğu ihtirat-ı fenniye ve hususat-ı sa'ireye dair bir imtiyaz ve ruhsatı haiz ise mahiyeti. Bir memuriyete ait intihabname veya ehliyetnamesi varsa o memuriyetin*

⁷ Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. 3, İstanbul 1983, s. 544.

⁸ T. Ayar, **a. g. m.**, s.123.

⁹ Atilla Çetin, "Sicill-i Ahval Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma", **Vakıflar Dergisi**, S. XXIX, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yay. , Ankara 2005, s.89.

¹⁰ Ahmet Yadi; Harun Yılmaz, "Tercüme-i Hal Varakası ve Sicill-i Ahval Kayıtları İle İlgili Yapılmış Çalışmalar", **Süleyman Demirel Üniversitesi Gelecek Geçmiş Tartışıyor Ulusal Tarih Öğrenci Sempozyumu (2-4 Mayıs 2013)**, (Ed. Elif Aşçı ve diğerleri), Isparta 2013, s. 431.

kaçıncı sınıfı için hangi mahalden ve tarihte verildiği yazmaktadır. Dördüncü soruda ise evvelce hizmet-i devlete dâhil olup da henüz tercüme-i hal varakası vermemiş olanların muvazzaf veya mülazım olarak ne tarihte ve nerede dâhil olduğu ve sırasıyla nasıl memuriyetlere hangi tarihlerde tayin olunup ne miktar maaş veya ücret ve aidat aldığı her memuriyette ne zaman ifa-yı vazifeye ve istifayı maaşa mübaşeret edip o maaşı ne vakittendir ahz eylediği arada ma'zül kalmış ise müddeti ve ma'zülîyet maaşı almış ise miktarı, memuriyet ve mazuliyetinde muhassasatınca daimi ve muvakkat zemayim ve tanzilat olup olmadığı ne rütbe ve nişan ve madalyaları hangi tarihlerde ihraz eylediği, ecnebi nişan ve madalyaları varsa ne sebeple ve ne zaman verildiği, hidemat-ı gayr-ı resmiyyede bulunmuş ve memuriyet-i mahsusa ile bir tarafa i'zam kılınmış ise keyfiyeti yazmaktadır. Son soruda ise bulunduğu memuriyetlerden infisali vuku bulmuş ise esbab-ı hakikiyesi ve bilahare cevaz-ı istihdam kararı olup olmadığı gerek bunlardan ve gerek vazife-i memurisine taalluk etmeyen ahvalden dolayı taht-ı muhakemeye alınmış ise neticede ne hüküm sadır olduğu ve ceza görüp görmediği yazmaktadır.¹¹

Osmanlı Devleti hizmetinde çalışan memurların biyografilerinin kaydedildiği ve hizmetlerindeki değişiklikleri gösteren sicillerin tutulmasına II. Abdülhamit'in saltanatının başlangıcında,¹² 13 Safer 1296/ 5 Şubat 1879 tarihli İrade-i Seniyye'de karar verilmiştir. İlk zamanlarda "Sicil-i Ahlâk" tabiri kullanılmış, sonra "Sicil-i Ahvâl" olarak geçmiştir.¹³ Sicil-i Ahval Komisyonu'nun kuruluşu ile alakalı İrade-i Seniyye'nin tam metni şudur:

“Atûfetlü Efendim Hazretleri

Malûm-ı âli buyurulduğu vecihle mansûb ve ma'zül kaffe-i vükelâ ve vüzerâ hazerâtıyla bi'l-cümle me'mûrînin ism ve tarih-i rütbelerini ve menşe ve sîretleriyle esbâb-ı infisallerini muhtevi etrâflıca defterlerinin tanzimi esâsen ve maslahaten pek lâzım olup bu bâbda mukaddemâ Makâm-ı sadârete bazı tenbihât-ı seniyye şerefvâki' olduğu dahi kayden anlaşılmış ve sunûf-ı memûrîn-i saltanat-ı seniyyeden kazâ kaymakamlığı silkinde bulunub me'mûriyet istidâ'sında bulunanların tercüme-i

¹¹ H. Zerdecî, **a. g. e.**, s.336-338.

¹² A. Yadi; H. Yılmaz, **a. g. m.**, s. 432.

¹³ A. Çetin, **a. g. m.**, s. 89.

ahvâli Bâbîâli'de mün'akid komisyon-ı mahsûsunca bi'ttedkik içlerinden şâyân-ı istihdâm görünenlerin komisyon-ı mezkûrun mazbatası üzerine bi'listizân müteallik buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i Pâdişâhî mucibince nasb ve tayin olunmakta ise de, bunların yine muntazam bir sicill-i ahlâkı olmadığı gibi me'mûrîn-i sâirenin sûret-i intihâbı dahi bir esasa müstenid olmadığından kâffe-i me'mûrîn-i devletin ahvâli mazbût ve ma'lum olmak ve içlerinden açıkta ve me'mu'riyet istidâsında bulunanların sicill-i ahlâka mürâcaatla intihâb ve tayin kılınmak üzere ba'demâ me'mûrîn-i askeriye ve şer'iyeden mâ'adâ Sadâretten nâhiye müdirlerine kadar mansûb ve ma'zûl bilcümle me'murîn-i mülkiye ve adliye ve mâliyenin menşelerinden şimdiki buldukları mesleklerine kadar kendülerinden birer tercüme-i hâl varakası talep ve ahz olunub ve onun üzerine lâzım gelen tahkikat ve tedkikâtın icrâsiyle mükemmel bir sicill-i ahlâk tanzimi zımında münâsib zevâtdan mürekkeb hemân bir komisyon teşkili muktezi görünmüş ve el-yevm Bâbîâli'de mün'akid olan komisyonun meşâgil-i hâzırası bu işi ifâya gayr-i müsâid bulunmuş olduğundan tanzim olunacak ta'limât-ı mahsûsa dâiresinde ifâ-yı vazife etmek üzere ayrıca bir komisyon teşkiliyle Paris Sefiri sâbık devletlü Arifi Paşa hazretlerinin riyâsete ve a'yândan devletlü İrfan Paşa ve semâhatlü Tahir Efendi hazerâtıyla yine a'yândan saadetlü Serviçin Efendi'nin azâlığa ta'yinini ve Bâbîâli'nin adem-i müsâ'adesinden nâşi bunlar için oda tefriki kabil olmadığından komisyon-ı mezkûrun müşârünileyh Arifi Paşa'nın hanesinde ictimâ'ıyla vukû' bulacak masraflarına medâr olmak üzere Reis-i müşârün-ileyhe a'yânlık maâşına zamîmeten onbin ve müşârün-ileyh İrfan Paşa'ya kezâlik zamîmeten beşbin ve Tahir Efendi ile Serviçin Efendi'ye yine a'yânlık aylıklarına ilâveten ikişerbin beşyüz ve bir de bu işin bir cihet-i mühimmesi dahi işbu sicilin bir sûret-i muntazamada ve ba'dezin dahi ale'd-devâm vukûâtı yürüdülecek yolda tertib ve tanzimi mes'elesi olduğundan ona göre defterler tutulmak ve komisyonun umûr-ı tahririyesinde istihdâm olunmak üzere Bâbîâli ve devâir-i şâire aklâmından ta'yin olunacak ketebenin umûmuna da altıbin gurus ki cem'ân yirmialtı bin gurus maâş-ı muvakkat tahsisiyle işbu maâşların bu sene verilecek mikdarının dahiliye zuhurât tertibinden tesviyesi ve sene-i atıyyeden itibâren usûl ve emsâline tevfişkân bûdceye ilâvesi tensib olunmuş ise de icrâ-yı muktezâsı hakkında her ne vechle emr ü fermân isâbet-beyân-ı hazret-i Şehinşâhî

*müteallik ve şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfinin infâzına ibtidâr edileceği beyânıyla tezkere-i senâverî terkim kılındı efendim fî 12 S(afer) sene (12)96 M''*¹⁴

Sultan II. Abdülhamit devrine kadar Osmanlı Devleti'nde mülkiye ve adliye memurları için muntazam bir sicil usulü yoktur.1879'da kurulan bu komisyon tarafından sicil muamelâtının hangi esaslara göre yürütüleceğini belirleyen bir de talimâtnâme hazırlanmış ve bu talimâtnâme ile devlet hizmetinde görev alan memurlar şer'îye, askeriye ve zaptiye memurları hariç tercüme-i hâl varakası vermekle mükellef tutulmuşlardır.¹⁵

Sicil-i Ahval Komisyonu'nun kurulmasından 1909 yılına kadar geçen otuz yıllık sürede 92.137 mülkî ve adlî memurun sicil kayıtları 201 defterde yer almıştır. Bu kayıtlar bugün Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'ndedir.¹⁶

Sicil-i Ahvâl Komisyonu'nun 1896'da lağvedilmesiyle onun yerine teşkil edilen Memûrîn-i Mülkiye Komisyonu 1879-1909 döneminde düzenlenmiş olup bu dönemde devlet hizmetinde bulunan memurların sicil kayıtlarını ihtiva etmektedir. Defterlerin 60 tanesi Sicil-i Ahvâl Komisyonu, 140 tanesi Me'mûrîn-i Mülkiye Komisyonu döneminde hazırlanmıştır.¹⁷

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanını müteakiben Memurun-i Mülkiye Komisyonu kaldırılarak yerine Sicil-i Ahval İdaresi adıyla Dâhiliye Nezareti'ne bağlı ayrı bir daire kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar devam eden Dâhiliye Nezareti Memurîn ve Sicil-i Ahval İdaresi tescil işlemleri, bu defterlere zeyl olacak şekilde ilave edilmiş, Memurîn Muamelât Dosyaları halinde tanzim edilerek saklanmıştır.¹⁸

Yukarıda açıklanmaya çalışılan bilgilerin önemine binaen tezimizde, ilmiye sınıfına mensup Giresunlu ulemâ biyografilerinin de bulunduğu 6.382 dosya ve 7 defter İstanbul Müftülüğü'ne bağlı Şer'îye Sicilleri arşivinde bulunmaktadır.¹⁹ Bu

¹⁴ Çetin, a. g. m., s. 89-90.

¹⁵ H. Zerdecî, a. g. e., s.15.

¹⁶ Zerdecî, a. g. e., s.16-17

¹⁷ Gülden Sarıyıldız, **Sicil-i Ahvâl Komisyonu'nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909)**, Der Yayınları, İstanbul 2004, s.89-90.

¹⁸ A. Yadi; H. Yılmaz, a. g. m., s. 432.

¹⁹ H. Zerdecî, a. g. e., s.18.

dosyalar içerisinde kadı, naip, müderris, dersiam, vaiz gibi görevlilere ait çeşitli bilgiler yer almaktadır.

1826 yılında Ağa Kapısı'nın şeyhülislâmlara, 1836 yılında da kazaskerler ve İstanbul kadılarına sabit bir mekân olarak tahsisinden sonra çeşitli mahzenlerde, medrese ve camilerde muhafaza edilen arşiv malzemeleri Bâb-ı Meşihat'ta toplanarak yok olmaktan kurtarılmıştır. Bu müesseselerin XIX ve XX. yüzyıl içerisinde ürettiği arşiv malzemeleri de şeyhülislâmlığın lağvına kadar meşihat dairelerinde muhafaza edilmiştir. Cumhuriyet döneminde ise ilmiye sınıfına ait arşivlerin tamamı İstanbul Müftülüğü'ne devredilmiştir.²⁰ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nin dışında, sahip olduğu defter ve belgeler bakımından en zengin koleksiyonlardan sayılabilecek iki arşiv; Şer'iyeye Sicilleri Arşivi ve Meşihat Arşivi'dir.²¹

İstanbul Müftülüğü Şer'iyeye Sicilleri Arşivi'nde (*MŞH. SAİD*) ve (*MŞH.DFT*) bulunan Giresunlu âlimlerden 17'si Giresun, 11'i Şebinkarahisar, 6'sı Görele, 5'i Tirebolu, 3'ü Bulancak, 2'si Alucra, 2'si Dereli 1'i Çamoluk ve 1'i Keşap doğumludur. Yusuf Ziya Efendi'nin²² doğum yerinin yazılı olduğu kısım belge üzerinde tahrip olduğundan okunamamıştır. Fakat Yusuf Ziya Efendi'nin babası, Koçana Naibi Giresunlu Ahmet Muhtar Efendi'dir. Ayrıca ulemâdan Süleyman Hilmi²³, Mustafa Asım²⁴, Ahmet Muhtar²⁵ Mehmet Hulusi²⁶, Ahmet Rasim²⁷ ve Ömer Fevzi Efendi'nin²⁸ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde *Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO)*, *Dâhiliye Mektubî Kalemi (DH. MKT)*, *İradeler Dâhiliye (İ.DH)*, *İrade Taltifat (İ.TAL)*, *Kıbrıs Milli Arşivi Fetva Eminliği Evrakı (KB. MAA. FE)*,

²⁰ Bilgin Aydın v.d., **Bab-ı Meşihat Şeyhülislâmlık Arşivi Defter Kataloğu**, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul 2006, s.294.

²¹ Bilgin Aydın v.d., "Şeyhülislâmlık (Bab-ı Meşihat) Arşivi Defterleri", **Din ve Hayat İstanbul Müftülüğü Dergisi**, S.24, İstanbul 2015, s.101.

²² İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi **İST. MFT. MSH. SAİD.**, No: 53/11. Tezimizde Rumi ve Hicri tarihleri Miladi tarihe çevirmek için Türk Tarih Kurumu'nun resmi internet sitesindeki <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/> (16.02.2019) linkinden yararlanılmıştır.

²³ **BOA, BEO.**, No: 389/291654, 14 Şubat 1911; **MF. MKT.**, No: 285/20, 26 Eylül 1895; **MV.**, No: 152/16, 2 Mayıs 1910.

²⁴ **BOA, İ.DH.** No:1072/84084, 16 Mart 1888; **İ.TAL.** No:181/80, 26 Temmuz 1899; **MF. MKT.**, No: 209/8, 10 Kasım 1879; **MF. MKT.**, No: 58/148, 7 Aralık 1878.

²⁵ **BOA, DH. MKT.**, No: 377/74, 6 Mayıs 1915; **TFR. I. MKM.**, No: 27/2691, 30 Haziran 1907.

²⁶ **BOA, MF. MKT.**, No: 279/28, 26 Ağustos 1895; **MF. MKT.**, No: 524/49, 8 Eylül 1900.

²⁷ **BOA, KB. MAA. FE.**, No: 07/ 49/ 61/ 1, 7 Temmuz 1913.

²⁸ **BOA, ŞD.**, No: 3087/16, 3 Ekim 1911.

Mektubî Kalemi (MF. MKT), Meclisi Vükela Mazbataları (MV), Şura-yı Devlet (ŞD), Rumeli Müfettişliği Makamat Evrakı (TFR. I. MKM) evrakı da taranmış olup biyografilere eklenmiştir.

Tezin kapsamında başta Giresun olmak üzere ilçelerinde doğmuş ulemânın görevde bulunduğu zaman dilimi içerisindeki faaliyetleri yer almaktadır. Giresun doğumlu olmayıp Giresun'da görev yapan ulemâ çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu sayede Giresun ulemâsının varlığı ve devlet kademelerindeki yeri tezin amacı niteliğindedir. Gerek Meşihat gerekse Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nden alınan belgeler günümüz Latin harflerine aktarılmış, değerlendirmelerle birlikte ulemânın biyografileri en sade şekliyle çalışmada yer almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRESUN ULEMÂSININ AİLE, EĞİTİM VE MEMURİYET DURUMLARI

1.1.Giresun Ulemâsının Doğum Tarihleri ve Aile Bilgileri

Giresun ulemâsının doğum tarihleri 1833 ile 1894 tarihleri arasında değişmektedir. Sicil dosyalarına göre 1833 yılında doğan Mehmet Şükrü Efendi en erken doğan kişidir.²⁹ Âlimlerin 4'ü II. Mahmud, 19'u Abdülmecid, 15'i Abdülaziz ve 11'i de II. Abdülhamid döneminde hayata gözlerini açmışlardır. Âlimlerin doğum yerlerine baktığımızda ise 17'si Giresun'da, 11'i Şebinkarahisar, 6'sı Görele'de, 5'i Tirebolu'da, 3'ü Bulancak'ta, 2'si Alucra, 2'si Dereli'de 1'i Çamoluk ve 1'i Keşap'ta doğmuştur. Yusuf Ziya Efendi'nin³⁰ doğum yerinin yazılı olduğu kısım belge üzerinde tahrip olduğundan okunamamıştır.

Giresunlu âlimlerin hepsi *efendi* olarak anılmaktadır. Babaları ise *ağa*, *efendi* ve *hoca* olarak bilinmektedir. Baba meslekleri daha çok kâtip, kaymakam, muallim, esnaf, gemici, tüccar, naip, müderris, müftü, çiftçi, mübaşir, dersiam ve yüzbaşidir. 21 ulemânın baba meslekleri, 27 ulemânın ise annesinin ismi bilinmemektedir.

Âlimlerin mensup olduğu sülale isimlerine baktığımızda ise; Kerimefendizâde³¹, Köteliolu³², Gençosmanzâde³³, Hatibzâde³⁴, Payazaoğlu³⁵, Ahmetreisioğlu³⁶, Karahaliloğlu³⁷, Hacınakibzâde³⁸, Mazharoğlu³⁹, Kadızâde⁴⁰, Karamanlızâde⁴¹, Uzunahmetzâde⁴², Mumcanoğlu⁴³, Hacıhalilzâde⁴⁴, Akıllızâde⁴⁵, Şahlıoğlu⁴⁶,

²⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 163/6.

³⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 53/11.

³¹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 165/6.

³² İST. MFT. MSH. SAİD., No: 94/19.

³³ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 220/25.

³⁴ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 36/19.

³⁵ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 167/4.

³⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/4.

³⁷ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 209/13.

³⁸ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/16.

³⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/25.

⁴⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 170/12.

⁴¹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 213/27.

⁴² İST. MFT. MSH. SAİD., No: 32/8.

⁴³ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 245/26.

⁴⁴ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 174/26.

Hacışeyhîzâde⁴⁷, Alibaşîzâde⁴⁸, Kösezâde⁴⁹, Delihalîzâde⁵⁰, Birgaibîzâde⁵¹, Dumanîzâde⁵², Çolakođlu⁵³, Paçaođlu⁵⁴, Müftüzâde⁵⁵, Hacıahmetîzâde⁵⁶, Duhancîzâde⁵⁷, Hocasîzâde⁵⁸, Efendîzâde⁵⁹, Serçecîzâde⁶⁰, Karamanlıîzâde⁶¹ Yaylıođlu⁶², Ayvazođlu⁶³, Çelimođlu⁶⁴ gibi ailelerdir.

⁴⁵ İST. MFT. MSH. SAİD., No:121/13.

⁴⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 168/8.

⁴⁷ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 235/29.

⁴⁸ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/29.

⁴⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/31.

⁵⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 168/7.

⁵¹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 208/5.

⁵² İST. MFT. MSH. SAİD., No: 174/5.

⁵³ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 177/20, 177/21.

⁵⁴ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 172/30.

⁵⁵ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 121/5.

⁵⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 210/26.

⁵⁷ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 121/16.

⁵⁸ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 109/6.

⁵⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 5/009.

⁶⁰ İST. MFT. MSH. DFT., No: 58/153.

⁶¹ İST. MFT. MSH. DFT., No: 63/377.

⁶² İST. MFT. MSH. DFT., No: 63/271.

⁶³ İST. MFT. MSH. DFT., No: 59/293.

⁶⁴ İST. MFT. MSH. DFT., No: 59/275.

Tablo 1 - Giresunlu Âlimlerin Doğum Tarihleri ve Aile Bilgileri

Âlimin Adı	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Baba Adı	Baba Mesleği	Anne Adı
Abdullah Efendi	1858	Giresun (Hacı Siyam Mahallesi)	Ahmet Efendi (Karamanlızâde)	-	-
Abdullah Vehbi Efendi	1884/1885	Giresun	Ahmet İzzet Efendi (Müftüzâde)	Dersiam	-
Abdülkerim Efendi	1841/1842	Karahisar-ı Şarki (Müftü mahallesi)	Abdurrahman Efendi (Kerimefendizâde)	Mahkeme Başkâtibi	-
Ahmet Efendi	1848/1849	Tirebolu	Salih Ağa	Esnaf	-
Ahmet Fevzi Efendi	1883/1884	Alucra (Zil köyü)	Osman Fevzi Efendi (Paçaoğlu)	-	Teslime Hanım
Ahmet Fevzi Efendi	1864/1865	Giresun	Salih Ağa	-	-
Ahmet İzzet Efendi	1859	Akköy (Bulancak)	Ömer Zühdü Efendi (Uzunahmetzâde)	Müftü ve Müderris	-
Ahmet Muhtar Efendi	1842/1843	Giresun (Pazarsuyu)	Yusuf Efendi	-	-
Ahmet Niyazi Efendi	1850	Tirebolu	Hacı Ömer Lütfi Efendi (Hanınakibzâde)	Tüccar	Emine Hanım
Ahmet Rasim Efendi	-	Karahisar-ı Şarki	-	-	-
Ali Rıza Efendi	1890/1891	Giresun (Çınarlar)	Ömer Efendi (Duhancızâde)	Yüzbaşı	-
Ali Rıza Efendi	1849	Giresun	Mustafa (Ahmetreisöğlü)	Gemici ve Koca Reis	Hace Fatma Hanım
Bilal Zühdü Efendi	1869	Kırık (Sarıyakup Köyü)	Salih Ağa (Şahlıoğlu)	Rençber	Meryem Hanım
Halil Celil Efendi	1843/1844	Giresun	Hasan Efendi (Köteklioğlu)	Mektep Hocası	-
Hasan Fevzi Efendi	1851/1852	Akköy (Ahmetli)	Ömer Efendi	-	-
Hasan Hilmi Efendi	1868	Görelle (Daylı Köyü)	Ahmet Efendi (Hacıhalilzâde)	-	Emine Hanım
Hüseyin Müştak Efendi	1871	Görelle	Hacı Mehmet Efendi	Ulemâ	-
İbrahim Efendi	1849	Mındaval (Alucra)	Hacı Osman (Karahaliloğlu)	-	Fatma Hanım
İbrahim Efendi	1868/1869	Karahisar-ı Şarki	Ahmet Efendi (Serçecizâde)	-	-
İbrahim Efendi	1870/1871	Giresun	-	-	-
İbrahim Hilmi Efendi	1853	Giresun (Hacı Mikdad Mahallesi)	Hacı Bilal Ağa (Dumanzâde)	Tüccar	Emine Hanım

Mehmet Arif Efendi	1848	Karahisar-1 Şarki (Müftü Mahallesi)	Süleyman (Payazoğlu)	-	-
Mehmet Hulusi Efendi	1861	Kırık (Sarıyakub Köyü)	Mehmet Sabri Efendi (Mumcanoğlu)	Çiftçi	-
Mehmet Kasım Efendi	1877	Karahisar-1 Şarki	Abdullah Hilmi Efendi	Ulemâ	-
Mehmet Nazım Efendi	1844/1845	Giresun (Düz Köyü)	Hacı Ali (Gençosmanzâde)	-	-
Mehmet Nusret Efendi	1877/1878	Giresun	Mustafa Hilmi (Karamanlızâde)	İmam	-
Mehmet Raşit Efendi	1837/1838	Giresun	Abdullah Efendi	-	-
Mehmet Şakir Efendi	1873/1874	Karahisar-1 Şarki (Alışar Köyü)	Halil Efendi (Delihalilzâde)	Müderriş	Ayşe Hanım
Mehmet Şemsülvahdet Efendi	1875	Görel (Menteşe Köyü)	Osman Efendi (Birgaibzâde)	Müderriş	Fatma Hanım
Mehmet Şükrü Efendi	1833	Karahisar-1 Şarki (Orta Mahalle)	Hafız Mehmet Zeki Efendi	Mahkeme Kâtibi ve Nakibüleşraf Kaymakamı	-
Mustafa Asım Efendi	1853/1854	Karahisar-1 Şarki	İbrahim Hilmi Efendi (Kadızâde)	Naip	Hava Hanım
Mustafa Asım Efendi	1845	Giresun (Uzundere)	Ahmet Efendi (Hatibzâde)	-	-
Mustafa Fevzi Efendi	1850/1851	Karahisar-1 Şarki (Atena Köyü)	Hüseyin Ağa (Haytazâde)	-	-
Mustafa Muhyiddin Efendi	1871/1872	Karahisar-1 Şarki (Orta Mahalle)	Mehmet Arif Efendi (Alibaşzâde)	Muallim	Dudu Hanım
Mustafa Sabri Efendi	1867/1868	Giresun (Saso Köyü)	Hasan Efendi	-	-
Osman Efendi	1889/1890	Alucra	Hüseyin Efendi (Hacıahmetzâde)	-	-
Osman Nuri Efendi	1873	Giresun (Şeyh Musa Köyü)	Halil Efendi (Köseazâde)	Çiftçi	Fatma Hanım
Ömer Fevzi Efendi	1854	Bozat	Hasan Efendi	Müderriş	-
Ömer Fevzi Efendi	1861/1862	Tirebolu	Hüseyin Efendi (Çelimoğlu)	Çiftçi	-
Seyyid Yahya Efendi	1893/1894	Torul/Tirebolu (Şadı)	Mehmet Vehbi Efendi (Hocazâde)	Müderriş	Maviş Hanım
Süleyman Hilmi Efendi	1851/1852	Tirebolu	Osman Hoca (Mazharoğlu)	-	Ayşe Hanım
Süleyman Muhyiddin Efendi	1871	Giresun (Kapu Mahallesi)	Nakşibendi Hacı İbrahim Şakir Efendi (Hacışeyhzâde)	Ulemâ	Ayşe Hanım
Şakir Efendi	1878	Görel (Düğe Köyü)	Hafız Mustafa Efendi (Çolakoğlu)	Mübaşir	Ayşe Hanım
Şerafeddin Şaban Efendi	1869	Keşap (Saraycık)	Ahmet Efendi (Akıllızâde)	-	Fatma Hanım

Yahya Reşit Efendi	1844/1845	Karahisar-ı Şarki	Abdurrahman Fazıl Efendi	Ulemâ	-
Yakup Hulusi Efendi	1865/1866	Görece	Hüseyin Efendi (Yaylıoğlu)	-	-
Yusuf Efendi	1880	Görece (Düğe Köyü)	Hafız Mustafa Efendi (Çolakoğlu)	Mübaşir	Ayşe Hanım
Yusuf Ziya Efendi	1893/1894	-	Ahmet Muhtar Efendi	Naip	-

1.2. Giresunlu Âlimlerin Eğitim Durumları

Sayısı 48 olan Giresunlu âlimlerin 43'nün ilköğrenimleri hakkında bilgi mevcuttur. Bu memurlar, doğdukları veya babasının memuriyetlerine binaen buldukları bölgelerdeki sıbyan⁶⁵ ve iptidai mekteplerinin⁶⁶ yanı sıra okul hocalarından dersler görerak ilköğrenimlerini tamamlamışlardır. Bu okullarda daha çok dini temel bilgiler öğrenmişlerdir. Ahmet Rasim⁶⁷, Mehmet Arif⁶⁸, Bilal Zühdü⁶⁹, İbrahim⁷⁰, Ömer Fevzi⁷¹, Yakup Hulusi Efendilerin⁷² ilköğrenimleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. İlköğrenimlerini tamamlayanlardan Mustafa

⁶⁵ Osmanlıların ilköğretim seviyesindeki okullarına genel olarak "sıbyan mektebi" veya "mahalle mektebi" denilmektedir. Sıbyan mekteplerine "mekteb" veya "küttab", yoksul çocuklar için açılanlara da "küttab-ı sebil" veya "mekteb-i sebil" de deniyordu. Bu okullar, Selçuklulardan ve öteki İslam ülkelerinden devralınmıştı. Bu okullara "darü'ttâlim", "mektephane", "muallimhane" veya "darü'lilm" de deniyordu. Küttab veya mekteb, "yazı öğretilen yer" anlamına gelir, burada önceleri sadece yazı öğretiliyordu. Ancak sonra temel islâmî bilgiler de bu okullarda verilmeye başlanmıştır. (Bkz. Zülfü Demirtaş, "Osmanlı'da Sıbyan Mektepleri ve İlköğretimin Örgütlenmesi", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.17, S. 1, Elazığ 2007, s. 173-183). Giresun Merkez ve İlçelerinde bulunan Sıbyan Mektepleri Şunlardır: Giresun Merkez İlçe ve Köyleri; Giresun Hacı Hüseyin Mahallesi Sıbyan mektebi, Kapu Mahalesi Sıbyan Mektebi, Çınarlar Mahallesi Sıbyan Mektebi, Uzgur Köyü Sıbyan Mektebi, Keşap; Keşap Engüz (Dokuztepe) Köyü Sıbyan Mektebi, Bulancak Akköy Nahiyesi Sıbyan Mektebi, Dereli Kırık Nahiyesi Kulakkaya Sıbyan Mektebi, Tirebolu Halaçlı Köyü Sıbyan Mektebi, Espiye; Espiye Adabük Sıbyan Mektebi, Görele; Görele Sıbyan Mektebi, Görele Türkeli Köyü Sıbyan Mektebi, Şebinkarahisar Karahisar-ı Şarki Bülbül Mahallesi Sıbyan Mektebi, Karahisar-ı Şarki Kurşunlu Mahallesi Sıbyan Mektebi. (Bkz. Ali Yılmaz, "İslamlaşma Sürecinden Cumhuriyet'e Giresun'da Eğitim Öğretim", **Giresun Üniversitesi, KSBD**, C.9, S.2, Giresun 2017, s.37-61).

⁶⁶ Osmanlı Devleti'nde sıbyan mekteplerinin eğitim sorununu çözememesi üzerine 1872 yılında İstanbul'da usul-ı cedideye göre program uygulayan ilk iptidai mektepleri açılmıştır. Maarif Nezaretine bağlanan mekteplerin yurdun her mahalle ve köyünde açılması teşvik edilmiş muallim maaşları tespit edilerek mahallen karşılanması istenmiştir. Bu uygulama halk tarafından da desteklenmiştir. (Yılmaz, **a. g. m.**, s.37-61).

Giresun'da bulunan İptidai Mektepleri şunlardır: Giresun Merkez İlçe Ve Köyleri Soğuksu İptidai Mektebi, Kapu Mahallesi İptidai Mektebi, Kale İptidai Mektebi, Sultan Selim İptidai Mektebi, Hacı Mikdat İptidai Mektebi, Hacı Siyam İptidai Mektebi, Kayadibi İptidai Mektebi, Ülper İptidai Mektebi, Hamurlu İptidai Mektebi, Yağmurca İptidai Mektebi, Çandır İptidai Mektebi, Akyuma İptidai Mektebi, Uzgur İptidai Mektebi, Halide Hatun İptidai Mektebi, Nilüfer Kız İptidai Mektebi, Bulancak, Akköy İptidai Mektebi, Şemsettin İptidai Mektebi, Ahmetli İptidai Mektebi, Ada İptidai Mektebi, Tepeköy İptidai Mektebi, Burunucu İptidai Mektebi, Leyli İptidai Mektebi Piraziz Merkez Erkek İptidai Mektebi, Şeyhli İptidai Mektebi, Bozat İptidai Mektebi, Maden İslam İptidai Mektebi, Keşap Erkek İptidai Mektebi, Sarvan İptidai Mektebi, Tekke İptidai Mektebi Çivriz İptidai Mektebi, Halkalı Menciliz İptidai Mektebi, Karabulduk İptidai Mektebi, Bayramşah İptidai Mektebi, Düzköy İptidai Mektebi, Dereli Kırık Nahiyesi Kulakkaya İptidai Mektebi Tirebolu Ortacami İptidai Mektebi, Karaahmetli İptidai Mektebi, Doğan kent Harşit İptidai Mektebi, Espiye; Espiye İptidai Mektebi, Avluca İptidai Mektebi, Güce İlit İptidai Mektebi, Yağlıdere Akçakilise İptidai Mektebi, Camıyanı İptidai Mektebi Görele; Görele İptidai Mektebi, Terziali İptidai Mektebi, İmatlı (İnanca) İptidai Mektebi, Karaköse İptidai Mektebi, Kırıklı İptidai Mektebi, Çavuşlu İptidai Mektebi, Koyunhamza İptidai Mektebi, Çanakçı; Çanakçı İptidai Mektebi, Kuşçulu İptidai Mektebi, Eynesil; Eynesil İptidai Mektebi, Ören İptidai Mektebi, Şebinkarahisar; Orta Mahalle İptidai Mektebi, Tamzara İptidai Mektebi, Avutmuş İptidai Mektebi, Alucra İptidai Mektebi, Arduç İptidai Mektebi, Zun İptidai Mektebi Çamoluk; Teştik- Mindeval İptidai Mektebi.(Yılmaz, **a. g. m.**, s. 37-61)

⁶⁷ İST. MFT. MSH. SAİD., No:244/10.

⁶⁸ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 167/4.

⁶⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 168/8.

⁷⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 5/009.

⁷¹ İST. MFT. MSH. DFT., No: 59/275.

⁷² İST. MFT. MSH. DFT., No: 63/271.

Asım⁷³, Darümuallim-i Rüştiye'ye⁷⁴; Yusuf Ziya Efendi⁷⁵, Koçana ve Fatih Rüştiyesiyle Vefa İdadisi'ne; Ali Rıza⁷⁶, Rüştiye Mektebi'ne; Mehmet Kasım⁷⁷, Karahisar-ı Şarki Rüştiyesi'ne; Ali Rıza Efendi⁷⁸, Darümuallim-i Rüştiye'ye; Osman⁷⁹, Rüştiye Mektebi'ne ve Süleyman Muhyiddin⁸⁰, Giresun Rüştiyesi'ne devam ederek ortaöğretimini tamamlamışlardır. Bunların dışında kalanların ortaöğretim bilgileri mevcut değildir.

Giresunlu âlimlerin 37'si ya medresede eğitim görmüşler ya da buldukları bölgelerde ki ulemâdan ders almışlardır. İlk ve orta öğrenimini tamamlayanların bazılarının eğitimini tamamlamak adına İstanbul'a gidip oradaki medreselerdeki hocalardan dersler aldığı görülmektedir. Bazıları Giresun, Bulancak, Tirebolu, Şebinkarahisar, Görele ve Dereli'deki medreselere⁸¹ devam etmişlerdir. Diğerlerinin

⁷³ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 36/19.

⁷⁴ 1838'de, sıbyan sınıflarını da kapsayan Rüştiye okullarının açılması kararı çıktı. Bu konuda Meclis-i Vâlâ bir okul programı düzenlerken bunun "Birinci Sınıf" ve "İkinci Sınıf" (ilk ve orta) aşamalı olmasını benimsedi. Padişah II. Mahmut, bu adlandırmayı beğenmeyerek "iptidai" ve "Rüşdi" demiştir. Program; elifba cüzü ile Kur'an cüzleri okutulmasını, namaz surelerinin ezberletilmesini, 8-9 yaşlarında namaza başlatılmasını, hafızlığın teşvikini öngörüyor; 13 yaşına kadar da her çocuğa yazı, Türkçe risaleler, din konuları öğretilmesine; bunların, dileklerini sözle ve yazıyla anlatabilecek duruma 10 getirilmelerine bundan sonra ulum-ı edebiyâ (rüşdiye) sınıflarına geçen gençlerin burada bilimlerini artırarak bir üst düzeydeki okullara girebilmelerine imkân tanıyordu. Rüştiye yeniliği, Türkiye'de Avrupa'ya yönelik ilk sivil okul olarak kabul edilir. Çünkü Türkçe'nin, hesabın, coğrafyanın okula girmesi, okul yönetiminin kurulması, ders nâzırı denen bir görevlinin denetimlerde bulunması ve ilk kez, örgün medreselerin karşısına, örgün bir başka eğitim kurumunun çıkması rüştiyelerle olmuştur. (Bkz. Necdet Sakaoğlu, **Ön Bilgi Raporu: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'de Eğitim**, Forum İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2015, s. 9-10). Giresun ve ilçelerinde bulunan rüştiyeler şunlardır: Giresun; Giresun Rüştiye Mektebi, Şebinkarahisar; Karahisar-ı Şarkiyeye Rüştiye Mektebi, Tirebolu; Tirebolu Rüştiyesi, Bulancak; Akköy Rüştiye Mektebi Görele; Görele Rüştiye Mektebi, Alucra; Alucra Rüştiye Mektebi, Keşap; Keşap Rüştiye Mektebi, Piraziz; Piraziz Rüştiye Mektebi (A. Yılmaz, **a. g. m.**, s.37-61).

⁷⁵ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 53/11.

⁷⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 121/16.

⁷⁷ İST. MFT. MSH. SAİD., No:173/ 26.

⁷⁸ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/4.

⁷⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 210/26.

⁸⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 235/29.

⁸¹ Giresun ve İlçelerinde bulunan medreseler şunlardır: Giresun İbrahim Fehmi Efendi, Beyazıtzâde Hacı Ali Efendi, Hacımikdat, Voyvodazâde Mehmet Efendi Medreseleri, Seyyid Köyü Tefvikiye, Melikli Mustafa Efendi, Kabaköy, Çandır-Çalış, Akyoma (Akçalı) Ali Efendi, Kayadibi Hayriye, Ülper Çavuşoğlu, Ma'muretu'l Hamid (Mesudiye), Alhuma Feyziye, Sayca, Lapa, Hisargeriş, Çilekli Ali Efendi ve Homurlu Medreseleriyle Alhuma Daru'l-Hadisi, Alucra; Alucra Mesudiye Medresesi Encar, Zihar (Çakmak), Karabörk ve Mezme Mdereseleri, Bulancak; Akköy Feyziye Medresesi, Pazarsuyu İrşadiye, Boztekke Şeyh Kerameddin, Talipli, Darıköy Hacı Mehmet Efendi, Eynce Tefvikiye, Kukurköy Eminağaoğlu İbrahim Efendi, Sasu (Erdoğan) Gedikli (Çamlık) Cedidiye, Kabaca, Ahmetli İcili ve Kuşluhan Medreseleri, Çamoluk; Mindeval Medresesi, Çanakçı; Ege Köyü Daru'l-Hadis Medresesi, Karabörk Medresesi, Dereli; Kırık Nahiyesi Hayriye, Yuva Duğdulı Soğukpınar, Hapan (Hergelen) Hayriye, Kurtulmuş Ömer Efendi, Kızıltaş ve Güzyurdu (Feroğuz) Hayriye Medreseleri, Doğankent; Manastırbükü Ali Efendi Medresesi, Espiye; Espiye Medresesi, Adabük, Cibril-Tikence Köyü, Dikmen İslam, Keçiköy (Güzelyurt) ve Ericik Medreseleri, Eynesil; Eynesil Pazarı Medresesi, Ören Medresesi, Görele; Hamidiye, Atık ve Hasan Hoca Medreseleri, Çavuşlu Teşvikiye, Daylı Hacı Hasan, Balcalı Medresesi, Menteşe, Tekgöz İrşadiye, Kırıklı Tefvikiye, Tepeköy Hacı Hasan, Derekuşçulu ve Karaburun Yeni Cuma Medreseleri, Keşap; Düzköy, Cinkıran (Yolağzı) Uğurca Medresesi, Barça Dervişoğlu, Barça Çakırlı İrşadiye, Çatak (Tekke), Anbaralan Hamidiye, Paye Tahsiliye, Hisarüstü ve Engüz (Dokuztepe) Medreseleri ile Hacı Resul Efendi Daru'l-Hadisi, Piraziz; Şeyhli Yahyazâde Ali Efendi ve Bozat Bekçizâde Hasan Efendi Medreseleri, Şebinkarahisar;

içlerinde ise çoğunluğu İstanbul olmak üzere Amasya ve Çorum'a da gidenler de olmuştur. İstanbul'a gidenler; Bahr-i Sefid Çifte Başkurşunlu, Süleymaniye Dökmeci-i Sani, Beşiktaş Sinan Paşa, Atik İbrahim Paşa Medresesi, Bahr-i Sefid Tetimme-i Sani, Vefa Medresesi, Süleymaniye Tıp Medresesi ve Süleymaniye Darülhadis Medreseleri gibi eğitim kurumlarına devam etmişlerdir.

Medresenin dışında Ahmet Muhtar Efendi⁸² ve Abdullah Vehbi Efendi⁸³ Mekteb-i Nüvvâb'a devam ederek *karib-i ala* derecede Ömer Fevzi Efendi⁸⁴ sınıf-ı salis, Ahmet Fevzi Efendi⁸⁵ sınıf-ı rabi, diplomalarını almışlardır. Medresetü'l-Kuzât'a devam eden Hafız Seyyid Yahya Efendi,⁸⁶ derslerini iyi bir şekilde tamamlayarak buradan *aliyyülala* derecede diploma almıştır. Darülhilafeti'l-aliyye Medresesi'nde eğitim gören Ali Rıza Efendi⁸⁷ ise *aliyyülala* derece diploma almıştır.

Giresunlu âlimler medresede ve ders aldıkları hocalardan fenn-i sarf ve nahv, mantık, ilm-i kelâm, ilm-i fıkıh, celi, mülteka-i izhar, avâmil, Kuran-ı Kerim, Molla Cami, riyaziye ve Fenari gibi dersleri görerek icazetname almaya hak kazanmışlardır. Âlimlerin bildiği dillere baktığımız da ise Türkçe'nin dışında 12 kişi sadece Arapça ve 10 kişi de hem Arapça hem de Farsça bilmektedir.

Karahisar-ı Şarki Hacı Yusuf, Fatih Sultan Mehmet, Abdülhalim, Hazinedaroğlu Osman Paşa, Taş Mahallesi Allahkulu, Seyyid Mustafa Efendi ve Hasan Ağa medresesi, Karahisar-ı Şarki Eskibağ Medresesi, Tirebolu; Çarşı Mahallesi Kethüdazâde Emin ağa ve Hamam Mahallesi Medresesi, Çeğel, Orta Camilik, Civil ve Karakeş-Yağlıkuyumcu Medreseleri, Yağlıdere; Kızılelma Köyü Mahmudiye, Gönyan (Akdarı) ve Sınır Medreseleri. (Yılmaz, a. g. m., s.37-61).

⁸² İST. MFT. MSH. SAİD., No: 30/14.

⁸³ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 121/5.

⁸⁴ İST. MFT. MSH. DFT., No: 59/ 275.

⁸⁵ İST. MFT. MSH. DFT., No: 59/ 299.

⁸⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 109/6.

⁸⁷ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 121/16.

Tablo -2 Giresunlu Âlimlerin Eğitim Durumları

Âlimin Adı	İlköğrenimi	Ortaöğrenimi	Yüksek Öğrenimi	Bildiği Diller
Abdullah Efendi	Sıbyan Mektebi	-	Medrese	Arapça
Abdullah Vehbi Efendi	Fatih İptidai Mektebi	-	Mekteb-i Nüvvâb	-
Abdülkerim Efendi	Sıbyan Mektebi	-	Karahisar Hacı Yusuf Medresesi ve Ayasofya-i Kebir Medresesi	-
Ahmet Efendi	Tirebolu'da ve Fatih Camii'nde	-	-	-
Ahmet Fevzi Efendi	İptidai Mektebi	-	Çorum Alaybeyizâde Medresesi	Arapça
Ahmet Fevzi Efendi	Mektep hocalarından	-	Mekteb-i Nüvvâb	-
Ahmet İzzet Efendi	Akköy'de	-	Bahr-i Sefid Çifte Başkurşunlu Medresesi	Arapça
Ahmet Muhtar Efendi	Mektep hocalarından	-	Süleymaniye Dökmeci-i Sani Medresesi	-
Ahmet Niyazi Efendi	İptidai Mektebi	-	Şeyh Vefa Medresesi	-
Ahmet Rasim Efendi	-	-	-	-
Ali Rıza Efendi	İptidai Mektebi	Rüştiye Mektebi	Bahr-i Sefid Tetimme-i Sani Medresesi, Darülhilafeti'l-aliyye Medresesi	-
Ali Rıza Efendi	Sıbyan Mektebi	Darümuallimîn Rüştiyesi	Fatih Akdeniz Tetimme-i sani Medresesi, Yüksekaldırım İsmet Bey Medresesi	Arapça ve Farsça
Bilal Zühdü Efendi	-	-	İkisü Medresesi ve Vefa Medresesi	Arapça ve Farsça
Halil Celil Efendi	Mahalle Mektebi		Etmekçizâde Ahmet Paşa Medresesi	Arapça
Hasan Fevzi Efendi	İptidai Mektebi	-	Akköy Ömer Efendi Medresesi	-
Hasan Hilmi Efendi	İptidai Mektebi	-	Görelle Hasan Hoca Medresesi ve Payaszâde Mustafa Çelebi Medresesi	Arapça
Hüseyin Müştak Efendi	İptidai Mektebi	-	Karahisar Hacı Yusuf Medresesi	Arapça ve Farsça
İbrahim Efendi	Sıbyan Mektebi	-	Çorum Defterdar Dairesi Medresesi ve Ömer Necmi Efendi Medresesi	-

İbrahim Efendi	Mahalle Mektebi	-	Karahisar-ı Şarki Medresesi	Arapça ve Farsça
İbrahim Efendi	-	-	-	-
İbrahim Hilmi Efendi	İptidai Mektebi	-	-	Arapça
Mehmet Arif Efendi	-	-	-	-
Mehmet Hulusi Efendi	Sıbyan Mektebi		Melikli Medresesi	Arapça ve Farsça
Mehmet Kasım Efendi	Sıbyan Mektebi	Karahisar Rüştüyesi	Hacı Yusuf Medresesi, Payasoğlu Mustafa Çelebi Medresesi	Farsça
Mehmet Nazım Efendi	İptidai mektebi	-	Süleymaniye Darülhadis Medresesi	Arapça
Mehmet Nusret Efendi	Fatih İptidai Mektebi	-	-	Arapça
Mehmet Raşit Efendi	Mektep hocalarından	-	Bahr-i Sefid Çifte Başkurşunlu Medresesi	-
Mehmet Şakir Efendi	İptidai Mektebi	-	Hacı Yusuf Medresesi ve Papaszâde Mustafa Çelebi Medresesi	Arapça
Mehmet Şemsülvahdet Efendi	İptidai Mektebi	-	Görel Hüseyin Hoca Medresesi	-
Mehmet Şükrü Efendi	Sıbyan Mektebi	-	-	-
Mustafa Asım Efendi	Mahalle Mektebi	-	-	Arapça ve Farsça
Mustafa Asım Efendi	Sıbyan Mektebi	Darümuallimîn Rüştüyesi	Karahisar-ı Şarki Hacı Yusuf Medresesi	Arapça ve Farsça
Mustafa Fevzi Efendi	İptidai Mektebi	-	Karahisar Yusuf Paşa Medresesi ve Beşiktaş Sinan Paşa Medresesi	-
Mustafa Muhyiddin Efendi	Sıbyan Mektebi	-	Şeyhlü Medresesi	-
Mustafa Sabri Efendi	Saso Köyü İptidai Mektebi	-	Mekteb-i Nüvvâb	Arapça
Osman Efendi	İptidai Mektebi	Rüştüye Mektebi	-	Arapça ve Farsça
Osman Nuri Efendi	İbtidai Mektebi	-	-	Arapça
Ömer Fevzi Efendi	İptidai Mektebi	-	Süleymaniye Tıp Medresesi	-
Ömer Fevzi Efendi				
Seyyid Yahya Efendi	Memleketinde ve Fatih Camii	-	Medresetü'l-Kuzat	-

Süleyman Hilmi Efendi	Sıbyan Mektebi	-	Amasya'da medrese	-
Süleyman Muhyiddin Efendi	-	Giresun Rüştüyesi	Fatih Tetimme-i Saniye Medresesi	Arapça ve Farsça
Şakir Efendi	İptidai Mektebi	-	-	-
Şerafeddin Şaban Efendi	İptidai Mektebi	-	Atik İbrahim Paşa Medresesi	-
Yahya Raşit Efendi	Mahalle Mektebi Hocalarından	-	-	Arapça ve Farsça
Yakup Hulusi Efendi	-	-	Görelle Medresesi	-
Yusuf Efendi	İptidai Mektebi	-	-	-
Yusuf Ziya Efendi	İptidai Mektebi	Koçana Rüştüyesi, Fatih Rüştüyesi ve Vefa İdadisi	-	-

1.3. Giresunlu Âlimlerin Memuriyet Durumları

Giresunlu âlimlerin memuriyete giriş yaşı 15 ila 56 arasında değişmektedir. 15 yaşında memuriyete girenler Mustafa Asım Efendi⁸⁸ ve Şakir Efendi'dir.⁸⁹ 56 yaş ile en geç memur olan ise Halil Celil Efendi'dir.⁹⁰

Memurların buldukları görevler ise kadı, naip, müftü, müderris, muallim, vaiz, müezzin, kâtip, müsevvid, muhızır, imam-hatip, mübaşir, mukayyid ve dersiamlıktır. Bu görevleri başta Giresun ve çevresi olmak üzere Osmanlı coğrafyasının değişik yerlerinde bulunarak yerine getirmişlerdir. Giresun dışında; Simav, Eşme, Çine, Buldan, Eceabat, Kavala, İstanbul, Düzce, Musluca, Gerede, Salt, Çölabad, Ovayüzü, Belviran, Kırşehir, Murtezaabâd, Seferihisar, Köyceğiz, Boyabat, Fatsa, Orhangazi, Gemlik, Aziziye, Ağvanis, Koyulhisar, Cebel-i Edhemiye, Sayda, Trablusgarp, Yanya, Ahiçelebi, Erbaa, Çarşamba, Vakfikebir, Of, Meğri, Maçova ve Kandıra, Geyve, İznik, Biga, Çan, Pervari, Darende, Milas, Alaşehir, Beypazarı, Denizli, Mersin, Sivas, Siirt, Siroz, Akdağ, Mürefte⁹¹, Beyrut, Medine, Kudüs ve Mısır gibi değişik bölgelerde görev yapmışlardır.

Memurlardan 20'si ilk görevlerine maaş alarak başlamışlardır. 95 kuruşla en düşük maaşla göreve başlayanlar Yakup Hulusi Efendi⁹², Mustafa Fevzi Efendi⁹³ ve 2,250 kuruşla en yüksek maaşla işe başlayan ise Ömer Fevzi Efendi'dir.⁹⁴ 18 kişinin ise ilk memuriyetlerine maaşlı mı maaşsız mı başladığına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bunların dışında 2 kişi mülâzemeten yani maaşsız ve 1 kişi de fahrî olarak görevlerine başlamıştır.

⁸⁸ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 36/19.

⁸⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 177/20.

⁹⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 94/19.

⁹¹ 1867'den 1918'e kadar Edirne Vilayetine bağlı kaza, 1924-1926 Tekirdağ'a bağlı kaza, 1926 yılında Tekirdağ'a bağlı nahiye (T. Sezen. a. g. e., s.569)

⁹² İST. MFT. MSH. DFT., No: 63/ 271.

⁹³ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 32/4.

⁹⁴ İST. MFT. MSH. DFT., No: 59/ 275.

Tablo – 3 Giresunlu Âlimlerin Memuriyet Durumları

Âlimin Adı	Memuriyete Giriş Yaşı	İlk Görevi	İlk Maaşı Kuruş	Son Görevi
Abdullah Efendi	20	Giresun Şer'iyesi Mukayyitliği	-	Kandıra Kadılığı
Abdullah Vehbi Efendi	21	Vize Naibi	1.250	Boyabad Kadılığı
Abdülkerim Efendi	25	Karahisar-1 Şarki Fetva Müsevvidi	-	Karahisar-1 Şarki Müftüsü
Ahmet Efendi	35	Kürsü Şeyhliği	165,5	Fetva Odası
Ahmet Fevzi Efendi	22	Mesudiye İmam Hatibi	-	Alucra Şer'iyeye Mahkemesi İkinci Kâtibi
Ahmet Fevzi Efendi	42	Ünye Naibi	-	Beypazarı Kadılığı
Ahmet İzzet Efendi	-	Bulancağ Feyziye Medresesi	Fahri	Fatih Camii Dersiamı
Ahmet Muhtar Efendi	30	Simav Naibi	1.350	Koçana Naibi
Ahmet Niyazi Efendi	49	Tirebolu'da İmam Hatip	-	Tirebolu'da İmam Hatip
Ahmet Rasim Efendi	-	Beyazıt Dersiamı	-	Beyazıt Dersiamı
Ali Rıza Efendi	19	Sultan Selim Camii Müezzinliği	150	Meşihat-i Ulya-i Teftişiyeye Başkâtibi
Ali Rıza Efendi	30	Cebel-i Edhemiye Rüştiyesi Başhocası	600	Giresun Müftüsü
Bilal Zühdi Efendi	40	Naiblü ma' Sisorta Naibi	-	Naiblü ma' Sisorta Naibi
Halil Celil Efendi	56	Salt Kazası Urbanı Seyyar Vaizi	2000	Salt Kazası Urbanı Seyyar Vaizi
Hasan Fevzi Efendi	24	Bab-1 Vala-yı Fetva	-	Gerede Naibi
Hasan Hilmi Efendi	34	Muallim	150	Görelle Müderrisliği
Hüseyin Müştak Efendi	34	Görelle Müftüsü	Maaşsız	Görelle Müftüsü
İbrahim Efendi	52	Müderris	200	Müderris
İbrahim Efendi	32	İznik Naibi	-	Akdağ Naipliği
İbrahim Efendi	32	Geyve Müderrisi	150	Geyve Müderrisi
İbrahim Hilmi Efendi	19	Giresun Şer'iyeye Mahkemesi ikinci Kâtipliği	-	Giresun Şer'iyeye Mahkemesi Başkâtipliği
Mehmet Arif Efendi	51	Karahisar-1 Şarki Mahkemesi Muhzırı	-	Karahisar-1 Şarki Mahkemesi Muhzırı
Mehmet Hulusi Efendi	27	Fatsa Rüştiyesi Başhocası	600	Karahisar-1 Şarki Rüştiyesi Başhocası
Mehmet Kasım Efendi	33	Karahisar-1 Şarki Fetvahanesi Müsevvidliği	200	Karahisar-1 Şarki Fetvahanesi Müsevvidliği
Mehmet Nazım Efendi	-	5. Ordu-yı Hümayun Alay Müftüsü	-	5. Ordu-yı Hümayun Alay Müftüsü

Mehmet Nusret Efendi	30	Dersiam	190	Müdrerris
Mehmet Raşıt Efendi	33	Fetvahaneye Pusula Odası	Mülazemeten	İstinaf Mukayyidi
Mehmet şakir Efendi	29	Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Kâtibi	-	Ağvanis Naibi
Mehmet şemsülvahtet Efendi	27	Muallim	150	Loros Kazası Müdrerrisi
Mehmet şükrü Efendi	17	Karahisar-1 şarki Mahkemesi Üçüncü Kâtibi	-	Alucra Naibi
Mustafa Asım Efendi	15	Karahisar-1 şarki Mahkemesi İkinci Kâtibi	-	Karahisar-1 şarki Naibi
Mustafa Asım Efendi	33	Giresun Rüştiyesi İkinci Muallimi	361	Giresun Müftüsü
Mustafa Fevzi Efendi	37	Beşiktaş Ahz-1 Asker Meclisi Müftüsü	95 kuruş	Beşiktaş Ahz-1 Asker Meclisi Müftüsü
Mustafa Muhyiddin Efendi	30	Muallim	150	Karahisar-1 şarki şer'iyeye Mahkemesi Mukayyidi
Mustafa Sabri Efendi	40	Hayrabolu Naibi	1.200	Denizli Naibi
Osman Efendi	20	Alucra şer'iyeye Mahkemesi Başkâtibi	400	Kangal şer'iyeye Mahkemesi Başkâtibi
Osman Nuri Efendi	34	Giresun Müdrerrisliği	150	Kayadibi Hayriye Medresesi Müdrerrisliği
Ömer Fevzi Efendi	26	Kassam Dairesi	mülazemeten	Mahmut Paşa şer'iyeye Mahkemesi Başkâtibi
Ömer Fevzi Efendi	33	Necd Naibi	2.250	Beyrut Kadısı
Seyyid Yahya Efendi	-	-	-	-
Süleyman Hilmi Efendi	36	Tirebolu Rüştiyesi İkinci Muallimi	250	Tirebolu Müftüsü
Süleyman Muhyiddin Efendi	34	Tahrir-i Nüfus Riyaseti	500	Giresun İdadi Kâtip ve Hat Muallimi
şakir Efendi	15	Görelle Bidayet mahkemesi mübaşiri	Maaşsız	şer'iyeye Mahkemesi Muhzırı
şerafeddin şaban Efendi	34	Orhangazi Müdrerrisliği	150	Gemlik Kürsü şeyhliği
Yahya Raşıt Efendi	30	İstanbul Müdrerrisi	100	Meclis-i Tetkikat-1 şer'iyeye Riyaseti
Yakup Hulusi Efendi	39	Medaris-i Aliye Üçüncü Sınıf Dördüncü şube Müdürlüğü	200	İstanbul Müdrerrisi
Yusuf Efendi	30	şer'iyeye Mahkemesi Odacısı	-	şer'iyeye Mahkemesi Odacısı
Yusuf Ziya Efendi	-	-	-	-

1.3.1. Giresun Ulemâsının İşledikleri Suçlar ve Aldıkları Cezalar

Memuriyetleri boyunca görevlerinde usulsüzlük ve görevini kötüye kullananlar hakkında da arşiv belgelerinde bilgiler bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Ahmet Muhtar Efendi'dir. Ahmet Muhtar Efendi, Kemer-i Edremit Kazasında naip iken emval-i eytamı suiistimal etmesi ve Akhisar'daki yolsuz hareketlerinden dolayı soruşturma geçirmişse de beraat etmiştir. Ayrıca Koçana'da bulunduğu zaman Âdem Ağa'nın terekesinin müzayedesiz olarak kardeşi Mustafa'ya satılması ve eytâmın hissesini kayınbiraderi Sabri Efendi'ye verilmesi gibi benzeri yolsuzluklardan dolayı hakkında soruşturma açılmıştır. Bu olayı incelemek üzere Koçana'ya giden Adliye Müfettişi Salih Bey'in yaptığı araştırma neticesinde Ahmet Muhtar Efendi ve Kâtip Mehmet Efendi görevinden azledilmiştir.⁹⁵ Yine izinli olduğu süreyi geçiren Abdullah Vehbi Efendi de⁹⁶ yetkililer tarafından ihtar edilmiştir. Mehmet Şükrü Efendi⁹⁷ ise Alucra Naibi iken 43 adet ceza maddesini gecikmeye bıraktığı gerekçesiyle hakkında soruşturma açılmışsa da beraat etmiştir. Bir diğer soruşturma geçiren ulemâ ise Karahisar-ı Şarki Müftüsü Mustafa Asım Efendi'dir.⁹⁸ Soruşturma geçirme sebebi ise müftülük görevinde iken usulsüz iş yaptığı gerekçesiyle bazı kişiler tarafından şikâyet edilmesidir. Şikâyet üzerine yapılan araştırma sonucunda görevinden azledilmiştir. Alucra Şer'îye Mahkemesi Kâtibi Osman Efendi⁹⁹ ise zevk-i sefaya düşkünlüğünden dolayı görevinden alınmıştır.

⁹⁵ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 30/14; BOA, DH. MKT., No: 377/74, 6 Mayıs 1915.

⁹⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 121/5.

⁹⁷ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 163/6.

⁹⁸ İST. MFT. MSH. SAİD., No:36/19.

⁹⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 210/26.

1.3.2. Giresunlu Âlimlerin Aldıkları Hizmet Ödülleri

Görevini kötüye kullananlar cezalandırıldığı gibi vazifesindeki üstün gayret gösterenler de ödüllendirilmiştir.¹⁰⁰ Mustafa Asım Efendi¹⁰¹, vazifesindeki üstün gayretinden dolayı 26 Temmuz 1899'da dördüncü rütbeden Osmanî Nişanı ile taltif edilmiştir. 29 Aralık 1909'da Abdullah Efendi¹⁰² Dördüncü Rütbeden Osmani ile ödüllendirilmiştir. Mehmet Nazım Efendi'nin¹⁰³ ise üçüncü rütbeden Osmanî ve Mecidî Nişanları bulunmaktadır. Yahya Reşit Efendi,¹⁰⁴ 7 Haziran 1889 tarihinde dördüncü rütbeden Mecidî ve Osmanî Nişanları, Medine-i Münevvere Kadılığı'nda iken de 17 Şubat 1901'de İkinci Mecidî, Mısır Kadılığı'na tayininde Altın ve Gümüş İmtiyaz Madalyaları ile daha sonra İkinci Osmanî Nişanlarıyla taltif edilmiştir. Bunların dışında Şerafettin Şaban Efendi'nin¹⁰⁵ Liyakat Madalyası, Ali Rıza Efendi'nin¹⁰⁶ 1902/1903'te aldığı Hicaz Demiryolu Madalyası, Hüseyin Müştak Efendi'nin¹⁰⁷ 31 Temmuz 1901'de Beşinci Rütbeden Mecidi Nişanı¹⁰⁸, 20 Temmuz 1903'te Hicaz Demir Yolu Madalyası, 26 Mayıs 1908'de aldığı Tahlisiye Madalyası,

¹⁰⁰ Osmanlı Devleti'nde resmi veya gayri resmi çeşitli alanlarda üstün başarı gösterenlere madalya veya nişan takılırdı. Madalyalar nişanlardan daha önce verilmeye başlanmıştır. 1730 yılında Patrona Halil İsyanı sonrası çıkarılan altın "Ferahî" madalyası Osmanlılardaki ilk madalyadır. Önceleri sadece savaşta ve barışta üstün hizmet gösterenlere verilen madalyalar daha sonraları toplumsal bir olayı sürekli gündemde tutabilmek amacıyla hatıra madalyaları ya da devletin felaketli anlarında yardım amacıyla bağış madalyaları olmak üzere de çıkarılmıştır. Madalyalar genellikle altın, gümüş, bronz ve bakır olarak imal edilmişlerdir. Onları nişanlardan ayıran fark görünüm olarak nişanlardan daha küçük ve iki taraflı yapılmış olmalarıdır. Madalyaların ön yüzünde çoğu kere olayı vurgulayan rölyefler veya bazen Osmanlı arması bazen de hükümdarın tuğrası konulmuş, arka yüzleri ise verilen kişinin adının yazılacağı ince bir şerit ile olayı açıklayıcı yazılara ayrılmıştır. (T. Nejat Eralp, "Osmanlılarda Nişan ve Madalya", **Türkler Ansiklopedisi**, C.13, Yeni Türkiye Yayınları, İstanbul 2002, s.683-686). Nişan geleneği ise madalyalardan sonra başlamıştır. Madalyalardan daha görkemli olarak hattâ değerli taşlarla süslenerek devlet hizmetinde başarılı olan, devlete bağlılık, fedakârlık ve yararlılık gösteren vatandaşlara ve yabancılara verilmek üzere devlet bütçesinden büyük harcamalar yapılarak imal edilen ve dağıtılan nişanlar, özellikle Sultan II. Mahmut döneminde yaygınlaşmaya başlamıştır. (Kemal Hakan Tekin, "Osmanlı Devletinde Gelenekten Yeniliğe Geçişin Anlamlı Bir Sembolü: Mecidi Nişanları", **The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)**, S.28, 2014, s. 393-411).

¹⁰¹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 36/19.

¹⁰² İST. MFT. MSH. SAİD., No: 213/27.

¹⁰³ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 220/25.

¹⁰⁴ İST. MFT. MSH. DFT., No: 59/ 293.

¹⁰⁵ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 121/13.

¹⁰⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/4.

¹⁰⁷ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/28.

¹⁰⁸ Mecidi nişanı, 1852 yılında ihdas edildi. Sultan Abdülmecid'e nispetle bu ismi almıştır. Nişanın birden beşe kadar derecesi/rütbesi vardı. Beşinci Mecidi nişanları da göğsün sol tarafına asılır ve sahibinin ölümü üzerine bu da hazineye iade edilirdi. (A. Yüksel, a. g. e., s.123)

Osman Nuri Efendi'nin¹⁰⁹ Gümüş Liyakat Madalyası ve Mehmet Nazım Efendi'nin¹¹⁰ Yunan, Hicaz ve Liyakat Madalyaları bulunmaktadır.

1.3.3. Giresun Ulemâsının Yazmış Oldukları Eserler

Giresun ulemâsından bazılarının eserleri mevcuttur. Eseri olanlar ve yazdıkları eserler şu şekildedir. Osman Nuri Efendi *Mevaiz-i Diniye'den* bahseden iki eser yazmışsa da basılmamıştır.¹¹¹

Mustafa Asım Efendi'nin Fıkıhtan *Şurût, Ahkâm, Müteaddidât, Mukadderât, Müstensiyât* adlı risaleleri de basılmamıştır.¹¹²

Ahmet Rasim Efendi ise *İslam Mecmuası'nda* “Bayezid Dersiamlarından Rasim” imzasıyla yazılar yazmıştır. *Beyânülhak'ta* ise Avni imzasını kullanmıştır. Bunlardan başka *Alemdâr, Ceride-i İlmiyye'de* yazılar yazmıştır. *Alemdâr Gazetesi'nde* “*Anglikan Encümen-i İlmiyyesine Cevap*” başlığı altında otuz dokuz tefrika halinde neşretmiştir. *Alemdâr'daki* bir diğer yazısı *Kitabü't-Tenvir* adlı risalesinin devamı mahiyetindeki “*İkinci Kitabü't-Tenvir*”dir. “*31 Mart Hadisesi Hareket-i İrticâiyye Değil idi*” başlıklı bir yazı ile “*Fetâvâ-yı Deccâliyyeyi İptal*” başlıklı bir de başmakale neşreden Ahmet Rasim Efendi İstiklal Mahkemesi'nde bu iki yazından dolayı yargılanmıştır. Cumhuriyet'e düşman olduğu yolunda maddî delil olarak sadece bunlar söz konusu edilmiştir. Ahmet Râsim Efendi'nin bu yazılarının dışında üç risâlesi bulunmakta olup her üç risâlesini de İttihatçılar'ın ülkeyi terketmesinden sonra bastırmıştır.

1. *Kitabü't-Tenvîr* (İstanbul 1334). “Dârülhilâfe Medresesi Sahn Kısmı Mantık Müderrisi Karahisâr-ı Şarkîli Ahmet Râsim Avni” imzasıyla basılan eserde müellif “ta'mîm-i maârif, isbât-ı vâcib, isbât-ı nübüvvet, dîn-i İslâm'ın mahiyet ve hakikati, erkân-ı binâ-yı İslâm, ehl-i İslâm'ın mükellef olduğu ef'âlin hikemiyâtı, dîn-i İslâm'da cihadın hükmü” başlıkları altında ve karşılıklı konuşmalar şeklinde fikirlerini açıklamaktadır.

¹⁰⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/31.

¹¹⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 220/25.

¹¹¹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/31.

¹¹² İST. MFT. MSH. SAİD., No:170/12.

2. *Anadolu'dan Bir Ses yahut Türkçe Bir Hutbe* (İstanbul 1337). Mazlum Mesud – Abdülhâlik Ahmet Râsim Avni imzasıyla yazılmıştır. Yarısı manzum, yarısı mensur olan ve Anadolu insanı adına bir siyâsî hutbe olarak kaleme alınan bu on beş sayfalık risâlede müellif, 31 Mart Vak‘ası hakkında daha önce yazdıklarını manzum şekilde tekrarladıktan sonra İttihatçıların savaş esnasındaki yolsuzluklarından, vagon ticaretinden, İttihatçı milyonerlerden, açlıktan ölen insanlardan ve bu felâketlerin sebebi olarak da milletin korkaklığından bahsetmektedir.

3. *Mesneviyyât-ı Avniyye* (İstanbul 1341). Eserin başında Erbilli Mehmet Esad Efendi ile Nazif Bey'in (Ali Nazif Sürûrî) birer takrizi bulunmaktadır. “*Yeni keşfolunan İslâm felsefesi fâtihasıdır*” alt başlığını ve “*Kâşif ve nâzımı mülga Dârü'l-hikmeti'l-İslâmiyye âzasından Karahisâr-ı Şarkîli Ahmet Râsim Avni*” imzasını taşıyan risâlede meczup bir hâlet-i rûhiyyenin tezâhürleri sezilmektedir. Hoca Râsim'in Ahmet Râsim Avni Asyavî adıyla hapishanede yazdığı, “*Târihçe-i Hayâtımın Fihristi*” başlığını taşıyan ve II. Meşrutiyet devri için önemli bilgiler ihtiva eden hâtıratından bazı bölümler Celâl Bayar tarafından neşredilmiştir. Müellifin basılacağını duyurduğu *Kur‘ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercümesi, el-Müncid'in tercümesi, Düstûrü'l-idrâk ve'l-istidlâl ve el-Mükâleme li'l-luğati'l-'Arabiyye ve'l-lehce'ti'l-Mışriyye* adlı eserlerin basımı gerçekleşmemiştir.¹¹³

Eseri olan diğer bir ulemâ ise Ali Rıza Efendi (Sağman)'dır. Ali Rıza Efendi'nin “*İtikadsızlık ve Menşei*” adlı bir eseri bulunmaktadır. Konya'da *Maşrık-ı İrfan* Giresun'da *Karadeniz*, Samsun'da *Doğru Sada* gazetelerinde yazılar yazmıştır.¹¹⁴ Bu eserlerinden başka çeşitli konularda yazdığı makaleleriyle gazel, kaside, münacat, naa't türünde aruz ve hece manzumeleri *Beyanü'l Hâk, el-Medâris, Hakk'a Doğru, Hür Adam, İstiklal, İ'tisam, Millet, Milliyet, Sebilürreşad, Son Saat, Tarih Dünyası, Tasvir* gibi gazete ve mecmualarda neşredilmiştir.¹¹⁵ Ayrıca bazıları risale halinde olmak üzere kırk civarında eser kaleme almış, bunların bir kısmı yayımlanmıştır: “*İbretnüma-İtikadsızlık ve Menşei* (İstanbul 1328), *Meşhur Hafız*

¹¹³ Ali Birinci, "Hoca Rasim Efendi", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hoca-rasim-efendi> (07.03.2019) adresinden erişildi.

¹¹⁴ **İST. MFT. MSH. SAİD.**, No: 121/16.

¹¹⁵ Nuri Özcan, “SAĞMAN, Ali Rıza”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul: 2008, s.489)

Sami Merhum (İstanbul 1947), *İstanbul'u Ne Şekilde Aldık?* (I-II, İstanbul 1947-1948), *Din Adamları Nasıl Yetiştirilmeli?* (İstanbul 1950), *Hazret-i Kur'an Radyoda Okunabilir mi?* (İstanbul 1950), *İstanbul Hendekleri* (İstanbul 1951), *Mevlid Nasıl Okunur? Ve Mevlidhanlar* (I. İstanbul 1951), *Sağman Tecvidi Kur'an Nasıl Okunur?* (İstanbul 1955, bu eserin *Yeni Sağman Tecvidi* (1957), *İlaveli Yeni Sağman Tecvidi* (1958, 1964) ve *Sualli Cevaplı Sağman Tecvidi* (1965) adıyla baskıları yapılmıştır), *Ruz-i Ceza: Ahiret Var mı? Nasıl?* (Arapça, manzum; İstanbul 1956), *İstanbul'un Fethi Hakkında Enteresan Bir Fetva* (İstanbul 1957), *Cevaba Cevabım* (İstanbul 1957: bir önceki esere Mehmet Raif Ogan'ın verdiği cevaba karşılıktır), *Kur'an'ın Türkçe'ye Tercemesi Karşısında Üç Profesör* (Hilmi Ziya Ülken, Besim Atalay ve İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu), İstanbul 1957); *İslam Tarihinde Rahip Bahira Meselesi* (İstanbul 1959), *Atlas Okyanusu'ndan Çin Seddi'ne Kadar İslam Fütuhâtı* (İstanbul 1965), *Hazreti Kur'an'ın Mealten Tercümesi* (İstanbul 1980).¹¹⁶ Ali Rıza Sağman'ın yayımlanmamış eserleri de mevcuttur. Bunlardan bazıları ise şunlardır: “*Ruz-i Ceza* (II. Cilt; bir nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde bulunmaktadır), *Allah'a Sığındık: Arayış, Buluş ve Kurtuluş Yolları* (manzum), *Sopalı Meşrutiyet Sürgünleri* (Sinop ve Çorum sürgünleri), *Mentasından Kaçan Sürgün* (Sungurlu'dan Çorum'a), *Güneş Doğarken* (Stefan Zweig'ın *İnsanlık Tarihinde Yıldızın Parladığı Anlar* adlı eserine reddiyedir), *İstanbul'un Bir Asırlık Meşhur Hafızları*, *İslam'da Evliya Akidesi'nin Özü*, *Atatürk'ün Din İnkılabından Parçalar*, *Tenbihler* (Rahmetullah el-Hindl'nin *et-Tenbihat* adlı Arapça eserinin Türkçe'ye tercümesidir), *Tecvid Külliyyatı*.¹¹⁷

Ali Rıza Efendi (Sağman) *İbretnüma-İtikatsizlik ve Menşei*¹¹⁸ adlı eserinin İfade-i Meram kısmında şunlardan bahsetmiştir:

İfade-i Meram Makamına

Bu risale makale suretiye Beyân-ül-Hak gazetesine neşr edilmek arzu edilmiş ve bir kısmı ceride-i mezkure-i muhtereminin 162 numara 10 Haziran 1912 tarihli nüshasıyla neşr edilmiş ise de mezkur ceride tarafından bazı itiraza maruz

¹¹⁶ Özcan, a. g. m., s. 489-490.

¹¹⁷ Özcan, a. g. m., s.490.

¹¹⁸ Ali Rıza Efendi, *İbretnüma-İtikatsizlik ve Menşei*, Ahmet Kamil Matbası, İstanbul: 1328/ 1912

kaldığından bittabi mabadı araya derc edilememiş ve bu fikrin kuvvede kalması tahminin fevkinde bulunduğu için tazyikat vicdaniye neticesi olarak risale suretiyle neşrine karar verilmiştir.

10 Haziran 1912/ Ali Rıza

İKİNCİ BÖLÜM

GİRESUNLU ULEMÂ BİYOGRAFİLERİ

2.1. Abdullah Efendi

Karamanlızâde Ahmet Efendi'nin oğludur. 25 Ağustos 1858'de Giresun'un Hacı Siyam Mahallesi'nde doğmuştur. Hacı Siyam Mahallesi Sıbyan Mektebi'nde temel bilgileri aldıktan sonra Giresun'da medreseye devam ederek hatt-ı sülüs, feraiz dersleri görmüştür. Daha sonra İstanbul'a giderek Fatih Dersiamlarından Ahmet Ramiz Efendi'den ders alarak 26 Ocak 1891'de icazetname almıştır. Arapça bilir.

21 Eylül 1878'de 20 yaşında olduğu halde aidaatla Giresun Şer'iyeye Mukayyitliği'ne tayin edilmiştir. 2 Ekim 1887'de Ahi Çelebi Mahkeme-i Şer'iyesi Kâtipliği'ne atanmıştır. Daha sonra naiplik sınavını kazanarak 7 Eylül 1888'de 750 kuruş maaşla Erbaa Naipliği'ne atanmıştır. Görev süresinin dolması üzerine işinden ayrılmıştır. 10 Nisan 1890'da 985 kuruş maaşla Düzce, 16 Mayıs 1893'te 1000 kuruş maaşla Çarşamba, 25 Nisan 1869'da 1000 kuruş maaşla Vakfikebir, 22 Nisan 1898'de 900 kuruş maaşla Of, 8 Temmuz 1901'de 900 kuruş maaşla Buldan, 5 Aralık 1903'te 900 kuruş maaşla Meğri, 15 Ocak 1907'de 1000 kuruş maaşla ikinci defa Düzce Naipliklerine atanmıştır. 10 Temmuz 1908'de Kastamonu Valisinin emri üzerine kaymakamlık vekâletine atanmıştır. Bu süre içinde 600 kuruş maaş almıştır. 25 Aralık 1908'de 900 kuruş maaşla Nallıhan Naipliği'ne tayin edilmiştir. Maaşı, Temmuz/Ağustos 1910'da 1,250 kuruşa çıkarılmıştır. 19 Ağustos 1910'da istifa etmiştir. 30 Mayıs 1911'den 16 Mayıs 1913'e kadar Maçova Naipliği'nde ve 17 Mayıs 1913'ten 3 Mart 1914'e kadar da Kandıra Kadılığı'nda bulunmuştur.

27 Temmuz 1894'te Edirne rü'usuna, 29 Aralık 1904'te de dördüncü rütbeden Osmanî Nişanı ile taltif edilmiştir.¹¹⁹ 4 Mart 1914'te Kandıra Kadılığı'nda bulunduğu sıra vefat etmiştir.¹²⁰

¹¹⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 213/ 27.

¹²⁰ S. Albayrak, a. g. e., s.16.

2.2. Abdullah Vehbi Efendi

Fatih Dersiamlarından Müftüzâde Ahmet İzzet Efendi'nin oğludur. 1884/1885'te Giresun'da doğmuştur. 7 yaşına kadar Giresun'da *Kuran-ı Kerim* ve ilm-i hâl okuduktan sonra İstanbul'a giderek Fatih İptidai Mektebi'nden şهادetname almıştır. Daha sonra Fatih Rüştıyesi'ne girerek buradan da mezun olmuştur. Ardından imtihanla Mekteb-i Nüvvab'a girmiş ve *karib-i ala* derecesiyle okulunu bitirmiştir.

16 Kasım 1911'de 1.250 kuruş maaşla Vize Kazası Naipliği'ne atanmışsa da Balkan Savaşları'ndan dolayı İstanbul'a gelmiştir. 28 Ağustos 1913'te Köyceğiz Naipliği'ne atandıysa da gitmeyerek 1 Eylül 1914'te istifa etmiştir. Daha sonra Boyabat Kadılığı'na atanmış ve 21 Şubat 1917'de görevine başlamıştır. Buranın havası kendisine iyi gelmediği için Fatsa Naibi Rıfat Efendi ile becayişini istemiştir. Bunun üzerine kendisine 3 ay hava değişimi verilerek Giresun'a gitmiştir. Bulduğu izinli süreyi geçirmesi üzerine kendisine ihtar edilmiştir.¹²¹ 12 Aralık 1919'da veremden kurtulamayarak Giresun'da tedavi altında iken vefat etmiştir.¹²²

2.3. Abdülkerim Efendi

Mahkeme Başkâtibi Kerimefendizâde Abdurrahman Efendi'nin oğludur. 1841/1842'de Karahisar-ı Şarki'nin Müftü Mahallesi'nde doğmuştur.

İlk olarak sıbyan mektebinde temel bilgileri öğrenmiş daha sonra Karahisar-ı Şarki'deki Hacı Yusuf Medresesi'yle İstanbul'daki Ayasofya-i Kebir Medresesi'nde öğrenim görmüştür. Daha sonra Dersiam Bafıralı Hasan Efendi'den ve Karahisar-ı Şarki Rüştıyesi Muallim-i Evveli Hüseyin Hamdi Efendi'den icazetname almıştır.

25 yaşında iken 1871/1872'de Karahisar-ı Şarki Müftülüğü'ne Fetva Müsevvidi olarak atanmıştır. 1878/1879'a kadar bu görevde çalışmıştır. Bu sene içinde Karahisar-ı Şarki Bidayet Mahkemesi Azalığı'na tayin edilmiştir. Burada 360 kuruş maaşla 4 sene çalışmıştır. Bu esnada azalık görevine ek olarak Mustantıklık ve

¹²¹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 121/5.

¹²² S. Albayrak, a. g. e., s.33.

Hukuk ve Ceza Riyaseti görevlerini de yürütmüştür. 2 Nisan 1884'te mahkeme azalığından ayrılmıştır. 9 Eylül 1884 tarihinde Karahisar-ı Şarki Mahkeme-i Ticaret Riyaseti'ne 285 kuruş maaşla tayin edilmiştir. Maaşı daha sonra 700 kuruşa çıkarılmıştır. 14 Nisan 1888'de mahkemenin lâğv edilmesiyle 2 sene 4 ay boшта kalmış ve bu sürede müftü müsevvidliğine devam etmiştir. Bu sırada Karahisar-ı Şarki Müftüsü Hacı Ömer Efendi'nin kör olmasından ve kendisinin güvenilir ve hoşnut adam olmasından dolayı 25 Temmuz 1890'da Karahisar-ı Şarki Müftülüğü'ne atanmıştır. Bu görevdeki maaşı 223 kuruştur.

20 Aralık 1882'de Bursa Müderrisliği ve 12 Mayıs 1901'de ise İzmir payesi tevcih olunmuştur.¹²³

2.4. Ahmet Efendi

Esnaftan Salih Ağa'nın oğludur. 1848/1849'da Tirebolu'da doğmuştur.

Tirebolu'da temel bilgileri öğrendikten sonra Fatih Camii Dersiamlarından Hafız Şakir Efendi'den ders görerek icazetname almıştır. 1867/1868'de imtihanla Anadolu kadıları silkine kaydedilmiştir. 28 Temmuz 1867'de tarihinde aylık 11 kuruş maaşla Çölabâd, 16 Ağustos 1868'de 29 kuruş maaşla Balat, 16 Haziran 1871'de 36 kuruş maaşla, Ovayüzü, 12 Ağustos 1874'te aylık 80 kuruş maaşla Sinanlı, 6 Ağustos 1877'de 100 kuruş maaşla Belviran, 30 Aralık 1883'te 150 kuruş maaşla, Kırşehir, 21 Haziran 1887'de 150 kuruş maaşla Murtezaabad, 15 Kasım 1890'da 150 kuruş maaşla Seferihisar kazaları usul ve nizamlarını zabt etmiştir.

31 Ocak 1883'te 165 buçuk kuruş maaşla Kürsü Şeyhliğine dâhil edilmiştir. 13 Mart 1885'te maaşı 182.5, 13 Kasım 1887'de 212,5, 13 Aralık 1888'de 233.5 kuruşa yükseltilmiştir. 13 Eylül 1894'te maaşı 227,5 kuruşa indirilmiştir. 28 Ocak 1897'de 257, 8 Şubat 1900'de 447 kuruşa yükseltilmiştir.

İmtihanla girdiği Fetvahaneye'nin Pusula Odası'nda 25 Kasım 1890'de sınıf-1 sani maaşı olan 119 kuruşa, 22 Aralık 1899 tarihinde Fetva Odasına nakledilmesiyle

¹²³ İST. MFT. MSH. SAİD., No:165/6.

maaşı kesilerek 50 kuruş maaş almıştır. 14 Mart 1900 tarihinde 147,5 kuruşa yükseltilmiştir.¹²⁴

2.5. Ahmet Fevzi Efendi

Paçaoğlu Osman Fevzi Efendi ve Teslime Hanım'ın oğludur. 1883/1884'te Alucra'nın Zil Köyü'nde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve bekârdır.

Zil Köyü İptidai Mektebi'nde eğitim gördükten sonra Çorum Alaybeğizâde Medresesi'nde sarf ve nahv, ilm-ı mantık, meanî ve fıkıhtan celî ve mülteka ve feraiz derslerini okumuştur. Arapça bilir.

22 yaşında Mesudiye Kasabası'na imtihanla imam ve hatip olarak vekâleten atanmıştır. 21 Ocak 1910 tarihinde imtihanla Alucra Mahkeme-i Şer'iyesi İkinci Kâtipliği'ne tayin edilmiştir.¹²⁵

2.6. Ahmet Fevzi Efendi

Ayvazoğlu Salih Ağa'nın oğludur. 1864/1865'te Giresun'da doğmuştur. Temel bilgilerini Giresun'da almıştır. Daha sonra İstanbul'a giderek Fatih Camii Şerifi Dersiamlarından Laz Hasan Efendi'den icazetname almıştır. İmtahanla girdiği Mekteb-i Nüvvâb'dan 25 Ekim 1905'te *sınıf-ı rabi* (dördüncü sınıf) naiplik tezkiresini almıştır. 19 Ağustos 1906'dan 24 Temmuz 1908'e kadar Ünye, 7 Aralık 1909'dan 13 Mayıs 1911'e kadar Mürefte¹²⁶ Naipliklerinde bulunmuştur. Buradaki görevlerinden görev sürelerinin dolmasından dolayı ayrılmıştır.¹²⁷

4 Kasım 1911'de Alaşehir Naipliği'ne tayin edilmiş, 17 Ağustos 1914'de Beypazarı Kadılığı'na nakedilmiştir. Buradan 20 Ağustos 1914'te ayrılmıştır.¹²⁸

¹²⁴ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 110/26.

¹²⁵ İST. MFT. MSH. SAİD., No:172/30.

¹²⁶ 1867'den 1918'e kadar Edirne Vilayetine bağlı kaza, 1924-1926 Tekirdağ'a bağlı kaza, 1926 yılında Tekirdağ'a bağlı nahiye (Bkz. Tahir Sezen, **Osmanlı'da Yer Adları**, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, (Genişletilmiş İkinci Baskı), Ankara 2017, s.569)

¹²⁷ İST. MFT. MSH. DFT., No: 59/ 01/ 299.

¹²⁸ S. Albayrak, **a. g. e.**, s.136.

2.7. Ahmet İzzet Efendi (159-1913)

Akköy Müftüsü ve Feyziyye Medresesi Müderrisi olan Uzunahmetzâde Ömer Zühdü Efendi'nin oğludur. 27 Temmuz 1859'da Akköy'de doğmuştur.

Temel bilgileri Akköy'de öğrendikten sonra babasından Arapça ve Farsça dersleri almıştır. Bir sene zarfında hafız olmuştur. Eğitimi için İstanbul'a giderek Fatih Bahr-i Sefid Çifte Başkurşunlu Medresesi'nde okuyarak 1890/1891'de icazet almıştır. Arapça bilir.

Bir süre Bulancak'daki Feyziyye Medresesi'nde fahri olarak çalıştıktan sonra 1894/1895'te imtihanla Fatih Camii'nde ders vermeye başlamıştır. 1906/1907'de 22 talebeye eğitim vererek mezun etmiştir. 1895/1896'da 95 kuruş maaşa nail olmuştur. Daha sonra yapılan zamlarla maaşı 600 kuruşa yükselmiştir. 1898/1899'da imtihanla İstanbul Rü'us-ı Hümayunu'na nail olup, dördüncü Osmanî Nişanı'yla taltif edilerek, Altın Liyakat madalyası verilmiştir. Daha sonra 13 Eylül 1895'ten 12 Temmuz 1913'e kadar Fatih Camii Dersiamlığı görevinde bulunmuştur. Bu görevde iken 13 Temmuz 1913'te vefat etmiş ve ailesine maaş bağlanmıştır.¹²⁹

2.8. Ahmet Muhtar Efendi

Yusuf Efendi'nin oğludur. 1842/1843'te Giresun'un Pazarsuyu Köyü'nde doğmuştur. Mektepte ilm-i hâl ve Müderris Keleşzâde Hüseyin Efendi'den fenn-i sarf ve nahvdan izhara kadar okumuştur. 1860/1861 tarihinde tahsil için İstanbul'a gelmiştir. Süleymaniye Dökmeci-i Sani Medresesine girmiştir. Beyazıt Camii'nde Batumlu Hacı Emin Efendi'den sarf, nahiv ve mantık, kelâm ve fıkıh dersleri almıştır. Ayrıca Süleymaniye dersiamlarından Hacı Mahmut Efendi'den ve Fatih Dersiamı Şevket Efendi'den de eğitim almıştır. 1870/1871'de Mekteb-i Nüvvab'a imtihanla girmiş ve buradan şehadetname almıştır.

24 Mart 1875'te 30 yaşında 1.350 kuruş maaşla Simav Naipliği'ne atanmıştır. Buradaki görev süresinin dolmasının ardından 31 Ağustos 1877 tarihinde Tirebolu Naipliği'ne 1.350 kuruş maaşla atanmıştır. Ancak Tirebolu'nun havası sağlığına iyi

¹²⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 32/ 8.

gelmediği için istifa etmiştir. Ardından 3 Nisan 1879'da 1.350 kuruşla Aydın Vilayeti Eşme, 6 Ocak 1882'de 750 kuruş maaşla Çine; 25 Temmuz 1884'te 750 kuruş maaşla Kemer Edremit; 1 Aralık 1887'de 1000 kuruş maaşla Akhisar; 10 Şubat 1891'de ise 750 kuruş maaşla Buldan Naipliklerine getirilmiştir. 10 Kasım 1893'den 16 Mayıs 1897'ye kadar 1000 kuruş maaşla Eceabat; 17 Mayıs 1897'den 19 Nisan 1901'e kadar 900 kuruş maaşla Kavala, 20 Nisan 1901'den 29 Mart 1903'e kadar 900 kuruş maaşla ikinci kez Simav, 24 Mart 1903'den 3 Temmuz 1905'e kadar 900 kuruş maaşla ikinci kez Çine ve 4 Temmuz 1905'den 3 Ocak 1908 tarihine kadar 1.200 maaşla Koçana kazaları naipliklerine sırasıyla atanmıştır.

Ahmet Muhtar Efendi, Kemer-i Edremit Kazası Naipliği'nde iken emval-i eytamı suiistimal etmesi ve Akhisar'daki yolsuz hareketlerinden dolayı soruşturma geçirmişse de beraat etmiştir.¹³⁰

Ahmet Muhtar Efendi Eceabat Kazası Naipliği'nde bulunduğu sırada bazı yaptığı işlerden dolayı, dava vekilliğinden atılan Gelibolulu İbrahim dâhil birkaç kişi tarafından hakarete uğraması ve darp edilmesi üzerine bunları koruyan Eceabat Kaymakamını mahkemeye vermiştir.¹³¹

Koçana'nın Bana Köyü'nde vefat eden Adam Ağa'nın terekesinin müzayedesiz bir şekilde merhumun kardeşi Mustafa'ya satılması ve eytam hissesinin de kayınbiraderi olan Sabri Efendi'ye verildiği gibi benzeri yolsuzlukların yapılması sebebiyle Kaza Naibi Ahmet Muhtar Efendi ve Kâtip Mehmet Emin Efendi hakkında soruşturma başlatılmıştır. Koçana'ya giden Adliye Müfettişi Salih Bey olayı yerinde incelemiştir. Yapılan araştırma sonucu Kaza Naibi Ahmet Muhtar Efendi ve Kâtip Mehmet Emin Efendi görevlerinden azledilmiştir.¹³²

¹³⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 30/14.

¹³¹ BOA, DH. MKT., No: 377/74, 23 N.1331/ 6 Mayıs 1905.

¹³² BOA, TFR. I. MKM., No: 27/2691, 13 Temmuz 1907.

2.9. Ahmet Niyazi Efendi (1850-1916)

Tüccar Hacınakibzâde Hacı Ömer Lutfi Efendi ve Emine Hanım'ın oğludur. 29 Ekim 1850'de Tirebolu'da doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.

Tirebolu İptidai Mektebi'nde eğitim gördükten sonra İstanbul'a giderek Şeyh Vefa Medresesi'nde eğitimine devam etmiştir. Burada Trabzonlu Hüseyin Avni Efendi'den icazet almıştır. Bir müddet de Kirazlı Mescitli Hacı Mahmut Efendi'den dahi icazet almıştır.

1898/1899 senesinde memleketindeki yeni yapılan caminin imam ve hatipliğine atanmıştır. Bursa'da Medrese-i Salise Habibe Hatun Medresesi Müderrisi olup, taşra rü'usuna nail olmuştur. 19 Ağustos 1912'de Tirebolu Müderrisliği'ne tayin edilmiştir.¹³³

2 Mayıs 1916'da vefat etmiştir.¹³⁴

2.10. Ahmet Rasim Efendi

Şubat 1880'de Şebinkarahisar'da doğdu. Asıl adı Ahmet Rasim Avni olup Hacıbekiroğlularından Müstantik Hüseyin Avni Efendi'nin oğludur. Çeşitli hocalardan sarf, nahv, fıkıh ve Farsça dersleri aldı; bu arada İstanbul'da da tanınan hattat Zühdü Efendi'den hat dersleri almıştır.¹³⁵

1896 Nisanında İstanbul'a giden Ahmet Rasim, tahsilini tamamladıktan sonra 14 Şubat 1905'te Beyazıt Camii'nde ders vermeye başladı. Aynı yıl Darülfünûn'un Ulûm-i Âliye-i Diniyye Şubesi'nden mezun oldu. Dersiamlık yaptığı esnada maaşının yükseltilmesi, bu görevi yanında kendisine idadi muallimliği verilmesi yolunda yaptığı başvurular sebebiyle 1907 Eylülünde Şebinkarahisar'a sürülmüştür.¹³⁶

¹³³ İST. MFT. MSH. SAİD., No:173/ 16.

¹³⁴ S. Albayrak, a. g. e., s.196.

¹³⁵ A. Birinci, a. g. m.

¹³⁶ Birinci, a. g. m.

II. Meşrutiyet'in ilânı üzerine (24 Temmuz 1908) çıkan genel aftan yararlanarak İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'a döndükten sonra idare azası sıfatıyla İttihat ve Terakkî'ye bağlı Cem'iyet-i İlmiye-i İslâmiye'ye girdi; ayrıca merkez-i umûmî rehberliği vazifesini üstlendi. Bu arada Fâtih Dersiamlığı görevine de yeniden başladı (4 Şubat 1909). Prens Sabahaddin'den etkilenecek *Saadet Gazetesi'nde* iktisadî özel teşebbüsü savunan iki yazı yazdı ve bu yüzden ölümle tehdit edilmiştir.¹³⁷

Ahmet Rasim, İttihat ve Terakki Merkez-i Umumi azalarının büyük bir kısmının farmason olduğunu duyduktan sonra bu teşkilâtten ayrıldı. Ahmet Rasim'in İttihat ve Terakkî'ye karşı tavrı almasına sebep olan olaylardan biri de Meşrutiyet öncesinin mağdurlarına yardım için kurulan, kendisinin de mensup olduğu Fedâkârân-ı Millet Cemiyeti'nin maruz kaldığı muameleler olmuştur. 31 Mart Vak'ası, Ahmet Rasim Efendi'nin hayatında yeni bir dönemin başlangıcını teşkil eder. Olay günü gittiği Ayasofya Meydanı'nda Avcı Taburu askerleriyle konuştuğundan sonra onlarla Meclis-i Meb'ûsan arasında gönüllü elçilik yapan Ahmet Rasim Efendi, mebuslara askerlerin şeriat taleplerini kendi üslûbu ve yorumuyla ifade etti; ayrıca buna, İttihatçıların dokuz aylık meşrutiyet uygulamalarının bir tenkidini de eklemiştir.¹³⁸

Ahmet Rasim Efendi, kendisini takip eden İttihatçı fedailerinden kurtulmak için Karamürsel'e kaçtıysa da ihbar üzerine yakalanıp İstanbul'a getirildi ve Hurşit Paşa'nın reisi olduğu Birinci Divan-ı Harb-i Örfî tarafından isyancıların sözcülüğünü yaptığı gerekçesiyle müebbet hapse mahkûm edildi (3 Haziran 1909). Bodrum, Aydın, İzmir ve Ankara hapishanelerinde dört yıl kaldıktan sonra Kâmil Paşa'nın sadaretinin son günlerinde dostlarının ricası ve bu yönde basında yer alan yazılar üzerine tahliye edildi. İstanbul'a dönmeyi sakıncalı bulan Ahmet Rasim Efendi Mısır'a giderek 14 Mart 1913'ten itibaren dört ay süreyle orada kaldı. Daha sonra Ramazan münasebetiyle irşat için Kıbrıs'a gidip tekrar Mısır'a döndü. Ertesi yılın

¹³⁷ Birinci, a. g. m. (Diğer eserleri için bkz. Birinci bölüm Giresun Ulemasının yazmış olduğu eserler)

¹³⁸ Birinci, a. g. m.

ramazan ayını Romanya’da Deliorman’ın Türk köylerinde geçirdikten sonra Birinci Dünya Savaşı çıktığından Mısır’a dönüşü mümkün olmayınca İstanbul’a gelmiştir.¹³⁹

Hoca Rasim Efendi Kiraz Hamdi Paşa’nın, Sultan Vahdeddin’e yaklaşmak için bir siyasî oyun tezgâhlayarak Tarikat-i Salâhiye adlı gizli bir teşkilât ortaya çıkarması üzerine bu cemiyetle ilişkisi olduğu suçlamasıyla tutuklandı.¹⁴⁰ İstiklal Mahkemesinde yargılanan Ahmet Rasim Efendi 15 yıl hapse mahkûm edilmiştir.¹⁴¹ Cumhuriyet’in onuncu yılında ilân edilen af sebebiyle 9 Kasım 1933’te tahliye edildi. Soyadı kanunundan sonra Yardımlı soyadını alan Ahmet Rasim 17 Ocak 1939’da İstanbul’da vefat etmiştir.¹⁴²

2.11. Ali Rıza Efendi (Sağman) (1890-1966)

Giresun İkinci Bölük Yüzbaşı Duhancızâde Ömer Efendi’nin oğludur. 1890/1891’da Giresun’un Çınarlar mahallesinde 29 numaralı evde doğmuştur.¹⁴³ Orta boylu, ela gözlü ve buğday tenlidir.

Giresun’da İptidai ve Rüştiye mekteplerinde öğrenim görmüştür. 1904/1905’te İstanbul’a giderek Fatih’te Bahr-i Sefid Tetimme-i Sani Medresesi’ne devam etmiştir. Fatih Camii’nde Arapça dersi almıştır. “*İtikadsizlik ve Menşei*”¹⁴⁴ adlı bir eseri bulunmaktadır. Konya’da *Maşrık-ı İrfan*¹⁴⁵, Giresun’da *Karadeniz*, Samsun’da *Doğru Sada* gazetelerinde eğitim ve diğer hususlarda yazılar

¹³⁹ Birinci, a. g. m.

¹⁴⁰ Birinci, a. g. m.

¹⁴¹ İST.MFT. MSH. SAİD., No: 244/ 10; BOA, KB. MAA. FE., No: 07/49/ 61/1, 7 Temmuz 1913.

¹⁴² A. Birinci, a. g. m.

¹⁴³ *İslam Ansiklopedisi’nde* Ünye’de doğduğu yazılsa da Tercüme-i Hal varakasında Giresun’un Çınarlar mahallesindeki 29 numaralı evde doğduğu yazılmaktadır. İST. MFT. MSH. SAİD., No:121/16. (N. Özcan, a. g. m., s.489)

¹⁴⁴ Ali Rıza Efendi, *İbaretnüma-İtikadsizlik ve Menşei*, Ahmet Kamil Matbası, İstanbul: 1328/ 1912/13,

¹⁴⁵ II. Meşrutiyet dönemi Konya gazetelerinden biri olan *Maşrık-ı İrfan*, yayın hayatına Islah-ı Medâris-i İslâmiye bünyesinde başlar. II. Meşrutiyet sonrası kendini yenileyen medrese, bir de gazete yayınlama ihtiyacı duymuştur. Medresenin kurucu müderrislerinden Nakşibendiliğin Hâlidîye kolu şeyhi Zeynelabidin Efendi’nin siyasî çizgisi, *Maşrık-ı İrfan*’ın yayın politikasını da tayin eder. *Maşrık-ı İrfan*, 19 Şubat 1324’ten itibaren yayınlanmaya başlanmış 19–26 Şubat 1324 tarihli bir ve ikinci sayılarda yer alan kimlik bilgilerine göre İmtiyaz Sahibi: Mazlumzâde Hacı Osman, Sorumlu Müdürü: Mehmet Hilmi, Yazarı: Mehmet Rıfat’tır. İdarehanesi, Şerafettin Cami-i Şerifi civarında Maşrık-ı İrfan Matbaası olan gazetenin, günlük yayınlanması düşünülmüşse de kuruluş aşamasındaki matbaasının eksiklikleri nedeniyle başlangıçta haftada bir gün, 28 Mayıs 1325 (1909) tarihli sayıdan itibaren haftada iki gün çıkar. Hakan Aydın, “II. Meşrutiyet Döneminde Konya’da İslamcı Muhalefetin Sesi: Maşrık-ı İrfan”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 17, Konya 2007, s.33-34

yazmıştır.¹⁴⁶ Bu eserlerinden başka çeşitli konularda yazdığı makaleleriyle gazel, kaside, münacat, na'at türünde aruz ve hece manzumeleri *Beyanü'l-Hak*, *el-Medâris*, *Hakk'a Doğru*, *Hür Adam*, *İstiklal*, *İ'tisam*, *Millet*, *Milliyet*, *Sebilürreşâd*, *Son Saat*, *Tarih Dünyası*, *Tasvir* gibi gazete ve mecmualarda neşredilmiştir.¹⁴⁷ Ayrıca bazıları risale halinde olmak üzere kırk civarında eser kaleme almış, bunların bir kısmı yayımlanmıştır: “*İbretnüma-İtikadsizlik ve Menşei* (İstanbul 1328), *Meşhur Hafız Sami Merhum* (İstanbul 1947), *İstanbul'u Ne Şekilde Aldık?* (I-II, İstanbul 1947-1948), *Din Adamları Nasıl Yetiştirilmeli?* (İstanbul 1950), *Hazret-i Kur'an Radyoda Okunabilir mi?* (İstanbul 1950), *İstanbul Hendekleri* (İstanbul 1951), *Mevlid Nasıl Okunur? Ve Mevlidhanlar* (I. İstanbul 1951), *Sağman Tecvidi Kur'an Nasıl Okunur?* (İstanbul 1955, bu eserin *Yeni Sağman Tecvidi* (1957), *İlaveli Yeni Sağman Tecvidi* (1958, 1964) ve *Sualli Cevaplı Sağman Tecvidi* (1965) adıyla baskıları yapılmıştır), *Ruz-i Ceza: Ahiret Var mı? Nasıl?* (Arapça, manzum; İstanbul 1956), *İstanbul'un Fethi Hakkında Enteresan Bir Fetva* (İstanbul 1957), *Cevaba Cevabım* (İstanbul 1957: bir önceki esere Mehmet Raif Ogan'ın verdiği cevaba karşılıktır), *Kur'an'ın Türkçe'ye Tercemesi Karşısında Üç Profesör* (Hilmi Ziya Ülken, Besim Atalay ve İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu), İstanbul 1957): *İslam Tarihinde Rahip Bahira Meselesi* (İstanbul 1959), *Atlas Okyanusu'ndan Çin Seddi'ne Kadar İslam Fütuhâtı* (İstanbul 1965), *Hazreti Kur'an'ın Mealen Tercümesi* (İstanbul 1980).”¹⁴⁸

Ali Rıza Sağman'ın yayımlanmamış eserleri de mevcuttur. Bunlardan bazıları ise şunlardır: “*Ruz-i Ceza* (II. Cilt; bir nüshası Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde bulunmaktadır), *Allah'a Sığındık: Arayış, Buluş ve Kurtuluş Yolları* (manzum), *Sopalı Meşrutiyet Sürgünleri* (Sinop ve Çorum sürgünleri), *Menfasından Kaçan Sürgün* (Sungurlu'dan Çorum'a), *Güneş Doğarken* (Stefan Zweig'ın *İnsanlık Tarihinde Yıldızın Parladığı Anlar* adlı eserine reddiyedir), *İstanbul'un Bir Asırlık Meşhur Hafızları*, *İslam'da Evliya Akidesi'nin Özü*, *Atatürk'ün Din İnkılabından Parçalar*, *Tenbihler* (Rahmetullah el-Hindl'nin *et-Tenbihat* adlı Arapça eserinin Türkçe'ye tercümesidir), *Tecvid Külliyatı*.”¹⁴⁹

¹⁴⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 121/16.

¹⁴⁷ N. Özcan, a. g. m., s. 489.

¹⁴⁸ Özcan, a. g. m., s. 489,490.

¹⁴⁹ Özcan, a. g. m., s.490.

Arapça dersini Fenari'ye yükseltince Mahmut Şevket Paşa hadisesi meydana gelmiştir. Birçok kişi ile özel vapurla Sinop'a sürülmüştür. Orada iki buçuk sene kaldıktan sonra Çorum'a nakledilmiştir. Dört buçuk sene de orada kaldıktan sonra İzzet Paşa kabinesinin teşkili üzerine 7 sonra İstanbul'a dönmüştür. Ardından eğitimine sahn medresesinde devam ederek şهادetname almıştır. 23 Eylül 1920'de Süleymaniye Medresesi'ne imtihanla girmiş ve aynı zamanda da Hukuk Mektebi'ne de kabul edilmiştir. Darülhilafetü'l-aliyye Medresesi'nden 5 Mayıs 1922 tarihli Aliyyülala dereceli şهادetnameyi almıştır. Arapça, Farsça anlar ve yazar ve konuşur.

1909/1910 senesi başlarında Sultan Selim Camii Müezzinliği imtihanını kazanmıştır. 150 kuruş maaşı daha sonra 275 kadar yükselmiştir. 14 Ağustos 1920 tarihinde Meşihat-i Ulya Teftişiyeye Başkâtipliği'ne tayin edilmiştir. Bu görevde 1.500 kuruş maaş almıştır.¹⁵⁰

Çarşamba'da Tevkii Caferaga Mahallesi Murat Molla Sokağı 14 numaralı hanede kalan Ali Rıza Efendi, Cumhuriyet Devrinde, 1932'de Ezanın Türkçeleştirilmesinde Mustafa Kemal'in huzuruna aldığı hafızlar arasında Ali Rıza (Sağman) Efendi de vardı. Sonradan İstanbul İmam-Hatip Okulunda Kur'an-ı Kerim hocalığı yapmış ve Latin harfleri ile tarih ve kıraata ait eserler yazmıştır. 1966 tarihlerinde vefat etmiş olması gerekir.¹⁵¹

2.12. Ali Rıza Efendi

Gemicilik ve Koca reis sınıfından Ahmetreisoglu Mustafa ve Hacı Fatma Hanım'ın oğludur. Dedesinin adı ise Ali'ydi. Mart/Nisan 1849'da Giresun'da doğmuştur. Nüfus tezkeresine göre orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.¹⁵²

Ali Rıza Efendi'nin torunu Abdurrahman Erkan'ın elinde bulunan ve 1837 tarihinde düzenlenmiş şecereye göre aile "Tokâdîzâde" adıyla anılmaktadır. Bu durum, ailenin aslen Tokatlı oldukları izlenimini veriyor olsa da Ali Rıza Efendi'nin sicil dosyasında ve ölümünden sonra 11 Şubat 1914'te düzenlenen veraset ilamında

¹⁵⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No:121/16.

¹⁵¹ S. Albayrak, a. g. e., s.405.

¹⁵² İST. MFT. MSH. SAİD., No:173/4.

aile adı “Ahmetreisoglu/Ahmetreiszâde” olarak zikredilmiştir. Şecerede Ali Rıza Efendi'nin ait olduğu kol, dede Tokadîzâde El-Hac Es-Seyyit Mehmet ile başlayıp Es-Seyyit Hasan Yazıcı, Es-Seyyit Ali Ağa, Es-Seyyit Mustafa Reis ve Es-Seyyit Ali Rıza Efendi olarak devam etmektedir. Yine şecereye göre Ali Rıza Efendi'nin Ahmet ve çok küçük yaşta ölen bir kardeşi daha bulunmaktaydı.¹⁵³

Eğitim hayatına bakıldığında Giresun Sıbyan Mektebi ve Medresesi'nde eğitim gördükten sonra İstanbul'a giderek Fatih'te Akdeniz Tetimme-i Sani ve Yüksekaldırım'da İsmet Bey Medreselerinde eğitimine devam etmiştir. Ardından Darümuallimin-i Rüştiye'ye kaydolmuş oldukça başarılı bir öğrencilik¹⁵⁴ geçirmiş ve şهادetname almıştır. Fatih Dersiamlarından Hafız Şakir Efendi'den icazetname almıştır. Arapça ve Farsça konuşur ve yazar.¹⁵⁵

30 yaşında 3 Ocak 1879 tarihinde Cebele-i Ethemiyeye Rüştiyesi Muallim-i Evvelliği'ne 600 kuruş maaşla atanmıştır. Ancak buranın havası kendisine iyi gelmediğinden 2 Mayıs 1880' de Sayda Rüştiye Mektebi Muallim-i Evvelliği'ne aynı maaşla tayin edilmiştir. Daha sonra 21 Eylül 1880'de Trablusgarp Rüştiyesi Muallim-i Evvelliği'ne 640 kuruş, 7 Eylül 1890'da Giresun Rüştiye Mektebi Muallim-i Evvelliği'ne 500 kuruş maaşla atanmıştır.

6 Temmuz 1905 tarihinde 200 kuruş maaşla Giresun'a Müftü olarak atanmıştır. 14 Eylül 1909 tarihinde maaşı, 400 kuruşa yükseltilmiştir. 9 Mayıs 1912'ye kadar yaklaşık 7 sene müftülük yapmıştır.¹⁵⁶ 6 Ocak 1895 tarihinde Edirne Rü'usu Hümayununa ve 1902/1903 tarihinde ise Hicaz Demiryolu Madalyası'na nail olmuştur.¹⁵⁷

¹⁵³ S. Balcı, **a. g. m.**, s. 480.

¹⁵⁴ Darümuallimîn Rüştiye'sinin birinci sınıfında sene sonunda yapılan sınavlardan aldığı notları şu şekildeydi: Arapça 7, Farsça 9, hesap 10, cebir 10, hendese 9, tarih 7, coğrafya 9, usul defteri 9, rik'a 10, Türkçe ve imlâ 7, inşa 6, resim 10, usül-i tedris 8. 5 Ocak 1879 tarihli şهادetnâme suretine göre Ali Rıza Efendi'nin öğretmenleri ise İsmail Hakkı, Mehmet, Mehmet Sait, Mehmet Asım, Mehmet Rıfât, Abdülkerim, Mehmet Şakir, Mustafa, Karabet ve Rüstem Vasfî beylerdi. Notlarının toplamı 111 olarak hesap edilen Ali Rıza Efendi derece itibarıyla âlâ (iyi) sayılmıştı. 13 İlk yılın sonunda not ortalamasının 8.53 olması da bunu doğrulamaktadır. (S. Balcı, **a. g. m.**, s. 482.

¹⁵⁵ **İST. MFT. MSH. SAİD.**, No:173/ 4.

¹⁵⁶ S. Balcı, **a. g. m.**, s. 488.

¹⁵⁷ **İST. MFT. MSH. SAİD.**, No:173/ 4.

2.13. Bilal Zühdü Efendi

Rençber Şahlıoğlu Salih Ağa'nın ve Meryem Hanım'ın oğludur. 2 Ekim 1869 tarihinde Kırık Nahiyesi'nin Sarıyakup Köyü'nde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir. Babası Şahlıoğlu lakabıyla şöhet bulmuş olan Salih Ağa'dır.¹⁵⁸

İstanbul'da Nefs Şeyh Vefa Medresesi'nde tahsil ederek icazetname almıştır. 1910/1911 senesine kadar da Kırık İkisu Medresesi'nde okumuştur. Arapça ve Farsça bilir.

24 Ekim 1911'de Karahisar-ı Şarki'nin Koyulhisar Kazası'nın Naiblü Ma' Sisorta Nahiyesi¹⁵⁹ Naipliği'ne atanmıştır.¹⁶⁰

2.14. Halil Celil Efendi

Köteklioğlu Mektep Hocası Kütükoğullarından Hasan Efendi'nin oğludur. 1843/1844'de Giresun'da doğmuştur.¹⁶¹

Giresun Mahalle Mektebi'nde temel dini bilgileri aldıktan sonra İstanbul'a giderek 1866/1867'de Vefa yakınlarındaki Etmekçizâde Ahmet Paşa Medresesi'ne kaydolmuştur. Burada Bursalı Ahmet Sıdkı Efendi'den icazet almıştır. 1889/1890 senesinde rü'usa nail olmuştur. Birkaç sene sonrada ikinci dereceye yükselmiştir. Arapça konuşur ve yazar.

2 Aralık 1899'da 2.000 kuruş maaşla Suriye Vilayetine bağlı Kerek Livası'nın Salt Kazası Urbanı Seyyar Vaizliği'ne tayin edilmiştir. İki sene sonra Havran Livasının Ahire Kazası'na nakledilmiştir. Burada üç sene görev yaptıktan sonra tekrar Salt Kazası'na tayin edilmiştir.¹⁶² Görevinin başında iken Meşihat'ten

¹⁵⁸ T. Ayar, **a. g. m.**, s.125.

¹⁵⁹ 1490-1570 tarihlerinde Karahisar-ı Şarki'ye bağlı nâhiye, 1855-1865'te Trabzon vilayetine bağlı kazâ, 1866-1868 tarihleri arasında Erzurum Vilayetine bağlı kazâ, 1880-1902'de Sivas Vilayetine bağlı nâhiye, 1903-1923'tarihleri arasında Sivas Vilayetine bağlı nâhiye, (1924-1933) yıllarında Şebinkarahisar Vilayetine bağlı nâhiye, (1933) yılında Sivas'a bağlı nâhiye olarak geçmektedir. Yine aynı eserde 15.yy'da naibli, 1960'da Gökçekent, maa Sisorta ise yukarıgörede olarak geçmektedir. (T. Sezen, **a. g. e.**, s. 296).

¹⁶⁰ **İST. MFT. MSH. SAİD.**, No:168/ 8.

¹⁶¹ **İST. MFT. MSH. SAİD.**, No: 94/19.

¹⁶² **İST. MFT. MSH. SAİD.**, No: 94/19.

gelen 21 Ekim 1909 tarihli telgraf ile memuriyeti son bulmuştur. Atanmış olduğu vaizlik görevinden başka herhangi bir memuriyette bulunmamış ve bu göreve de aralıksız on sene devam etmiştir.¹⁶³

2.15. Hasan Fevzi Efendi (1851-1902)

Ömer Efendi'nin oğludur. 1851/1852'de Akköy'ün Ahmetli Köyü'nde doğmuştur.

Ahmetli İptidai Mektebi'nde temel bilgileri ve Akköy Müftüsü Ömer Efendi'nin medresesinde *Molla Cami*'ye kadar Arapçayı Ömer Efendi'den okuduktan sonra İstanbul'a gelerek Beyazıt Camii Dersiamlarından Trabzonlu Ahmet Raşit Efendi'den icazet almıştır.

1874/1875'te 24 yaşında Bab-ı Vâlâ-yı Fetva'ya kâtip olarak atandı. 23 Mayıs 1887'den 30 Nisan 1889'a kadar Düzce, 27 Ağustos 1889-22 Kasım 1890'da Musluca,¹⁶⁴ 5 Nisan 1891-13 Mart 1893'te 750'şer kuruş maaşla Gerede Kazaları Naipliklerinde bulunmuştur. Ancak Musluca'nın havasına alışamadığından istifa etmiştir.

1902 yılında vefat etmiştir.¹⁶⁵

2.16. Hasan Hilmi Efendi

Hacı Halilzâde Ahmet Efendi ve Emine Hanım'ın oğludur. 24 Haziran 1868'de Görele'nin Daylı Köyü'nde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.

Köyündeki iptidâî mektebinde Kuran-ı Kerim tecvit ve usul-i kitabet ve akaid-i diniye okumuştur. Daha sonra Görele Hasan Hoca Medresesi'ne devam etmiştir. Balizâde Hoca Hacı Hüseyin Efendi'den ders gördükten sonra İstanbul'a

¹⁶³ T. Ayar, **a. g. m.**, s. 126.

¹⁶⁴ Tercüme-i Hal varakasında Musluca ibaresi bulunmaktadır. Musluca 1855-1860, 1861-1867, 1868, 1869-1870, 1871-1873, 1874-1923 yılları arasında Karahisar-ı sahib vilayetine bağlı kazadır. Cumhuriyet'in ilanı ile beraber 1924 yılında kaza olma statüsünü korumuş bugünkü adıyla Afyonkarahisar iline bağlı Emirdağ ilçesidir. (T. Sezen, **a. g. e.**, s.248)

¹⁶⁵ **İST. MFT. MSH. SAİD.**, No:49/28.

gitmiştir. Burada Papazzâde Mustafa Çelebi Medresesi'ne kaydolmuştur. Ödemişli Hoca Mustafa Fehmi Efendi'den icazetname almıştır. Arapça bilir.

16 Haziran 1902'de 150 kuruş maaşla Görele'nin Daylı köyünde ders vermeye başlamıştır. Eylül/Ekim 1902'de Görele'nin Daylı Köyü Müderrisliği'ne atanmıştır. Burada iki hücreli bir medrese inşa etmiştir. 150 kuruş olan maaşına 14 Ekim 1909 tarihinde 50 kuruş zam yapılarak 200 kuruşa yükselmiştir. Ardından Görele Müderrisliği'ne tayin edilmiştir.¹⁶⁶

2.17. Hüseyin Müştak Efendi

Ulemâdan Hacı Mehmet Efendi'nin oğludur. 9 Şubat 1871 tarihinde Görele'de doğmuştur.¹⁶⁷ İlk adı Arapça küçük sevgili anlamına gelen Hüseyin'dir. Mahlası "Müştak" Arapça sıfat olup 'şevk'den gelen, 'iştiyaklı, özleyen, göreceği gelen, can atan' anlamındadır.

Ayhan Yüksel'in, Hüseyin Müştak Efendi ile ilgili ciddi bir aile tarihi çalışması yaptığından konu ve kaynaklar bölümde bahsetmiştik. Hüseyin Müştak Efendi, yazmış olduğu aile tarihi adlı çalışmasında 1050 tarihlerinde Ali ve Hüseyin adlı iki kardeş Kürdistan taraflarından gelerek önce Görele'nin Cimide köyünde Hapan Mahallesi'ne yerleşirler. İki kardeşin doğudan o zaman çok uzak bir coğrafya olan Doğu Karadeniz'e gelmelerinde en önemli sebep rivayete göre "beğın kızlarını kaçırmaları"dır böylelikle izlerini kaybettirirler.¹⁶⁸ Ali ve Hüseyin kardeşlerin birisi bazen Tuti imlası ile bazen Dudu imlası ile yazılan Tuti/Duduoğlu ailesinin atalarıdır.¹⁶⁹

Görele İptidaî Mektebinde temel bilgileri öğrendikten sonra Rüştîye mektebine devam etmiştir. Sıbyan Mektebi'nde Tokatlı Hafız Ömer Efendi'den Müslümanlığın ilk temeli olan dini bilgileri, daha sonra kişiliğinin oluşmasında ve yetişmesinde önemli etkisi olan babası Hacı Mehmet Efendiden dilbilgisi, Çolakzâde

¹⁶⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 174/ 26.

¹⁶⁷ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/ 28.

¹⁶⁸ A. Yüksel, a. g. e., s.3.

¹⁶⁹ Yüksel, a. g. e., s.4.

Bilal Efendi'den mantık okumuştur.¹⁷⁰ Daha sonra eğitimine İstanbul'da devam etmiş ve İstanbul Beyazıt Dersiamlarından Canik Mebusu Çarşambalı Hacı Ahmet Efendi'den mantık, kelam, Arap sarf ve nahvi, dil ve edebiyat, tefsir, hadis, fıkıh dersleri görerek icazetname almıştır. Yine İstanbul'da özel hocadan Farsça ve birazda Fransızca eğitimi almıştır. Türkçe konuşur ve yazar.¹⁷¹

Hemşehrisi Telgraf ve Posta Nazırı İmamzâde Hasan Ali Efendi'nin uygun görmesiyle 12 Ağustos 1895 150 kuruş maaşla Telgraf ve Posta Nezareti Mektubî Kalemine tayin edilmiştir. Mektubî Kalemi'nde çalışmakta iken bir ay izinli olarak memleketi Görele'ye gelmiş daha sonra İstanbul'a geri dönmemiştir.¹⁷²

Hüseyin Müştak Efendi, 28 yaşında iken babasının vefatından sonra boş kalan Çarşı Mahallesi'ndeki Cami-i Cedit yakınındaki Medrese-i Atika'nın boş kalan müderrisliğinin kendi uhdesine verilmesi için talepte bulunmuş ve 21 Mayıs 1902 yılında müderris olarak göreve başlamıştır.¹⁷³

8 Eylül 1905'te maaşsız olarak Görele Müftülüğü'ne tayin edilmiştir.¹⁷⁴ Müftülüğü sırasında 1906-1907 yıllarında Mekke-i Mükerrreme suyolları için Görele Kazası'ndan yapılan yardıma 60 kuruş ile katılmıştır.¹⁷⁵ Maaşsız olarak devam ettiği müftülük görevi dolayısıyla kendisine 14 Eylül 1909 tarihinden itibaren 400 kuruş maaş verilmeye başlamıştır.¹⁷⁶ Kendi beyanına göre 19 Mart 1913 yılında yedi yıldır sürdürdüğü müftülük görevinden istifa etmiştir. Meşihat makamı olan ilişkisini 14 Mayıs 1913 yılında kesmiştir. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine Rus tehdidine karşı sivil halktan oluşan milis kuvvetleri oluşturulmuştu. Görele'de oluşan Birinci Bölüğün Kumandanı ise Hüseyin Müştak Efendi idi. Ayhan Yüksel'in eserinde belirttiğine göre, Rus işgalinde de aktif rol üstlenen Hüseyin Müştak Efendi, "*Kandazoğlu Hamdi, Emanetoğlu Fazlı ve Raşidzâde Ali Efendiler'den oluşan dört kişilik bir heyet ile Göreleyi bombardımandan kurtarmak*

¹⁷⁰ Yüksel, a. g. e., s.92.

¹⁷¹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/ 28.

¹⁷² A. Yüksel, a. g. e., s.92.

¹⁷³ Mustafa Bakırcı, "*Kitap Değerlendirme*", Karadeniz İncelemeleri Dergisi, C.12, S.12, İstanbul 2012, s.207-210.

¹⁷⁴ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/ 28.

¹⁷⁵ A. Yüksel, a. g. e., s.95.

¹⁷⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/ 28.

için bir kayığa beyaz bayrak çekip Rus kumandanlık gemisine görüşmeye gitmiş ve “kasabada asker, milis ve çete olmadığına, sadece kadın, yaşlı ve hasta erkeklerle küçük çocukların bulunduğu” dair teminat vermişlerdir. Ancak gemi komutanı “madem öyledir, sizi rehin olarak elimizde tutup Rusya’nın Nabrakkaya şehrine götüreceğiz. Eğer kasabanızda bir direnme olursa sizi kurşuna dizeceğiz” demiştir. Bu rehinelere gemi komutanının emri üzerine Kırım’a doğru yola çıkarılmıştır. Çok iyi Rusça konuşan Kandazoğlu Hamdi Efendi, arkadaşlarının da oluru ile gemi komutanının yanına çıkmış ve “kendilerinin Trabzon’da rehine olarak ellerinde buldurulmasının daha doğru olacağı” hususunda kumandanı ikna etmiştir. Kumandan da geminin rotasını Trabzon’a çevirmesini emretmiştir. Kumandan da geminin rotasını Trabzon’a çevirmesini emretmiştir. Hamdi Efendi bu defa “sizin Görele’de de kumandanlığınız olacak, bizi neden orada ailemizin yanında ve kumandanlığınızın gözü önünde tutmuyorsunuz” demiştir. Hamdi Efendi’nin bu önerisi de kumandanlık tarafından kabul görünce Görele’ye dönmüşlerdir. Görele’de işgal kumandanlığı tarafından çağrılıp gözdağı verildikten sonra serbest bırakılmışlardır.”¹⁷⁷

Hüseyin Müştak Efendi Milli Mücadele’den sonra Cumhuriyet yönetiminin izleyeceği iktisat politikalarını tespit etmek amacıyla düzenlenen, Mustafa Kemal Paşa’nın açılış konuşmasıyla başlayan İzmir İktisat Kongresi’ne Görele’den delege olarak katılmıştır.¹⁷⁸

Hüseyin Müştak Efendi, kendi beyanına ve belgelere göre beşinci rütbeden Mecidi nişanı¹⁷⁹, 20 Temmuz 1903 tarihinde Hicaz Demir Yolu Madalyası, 25 Aralık 1905’te Edirne rü’usuna, 26 Mayıs 1908’de tahlisiye madalyasına nail olmuştur.¹⁸⁰

¹⁷⁷ A. Yüksel, a. g. e., s.96-97.

¹⁷⁸ Yüksel, a. g. e., s.99.

¹⁷⁹ Yüksel, a. g. e., s.122.

¹⁸⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/ 28.

2.18. İbrahim Efendi (1849-1916)

Karahaliloğlu Hacı Osman ve Fatma Hanım'ın oğludur. 13 Mart 1849'da Alucra'nın Mindaval Nahiyesi'nde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.

Mindaval Sıbyan Mektebi'nde okuduktan sonra 1866/1867'den 1881/1882'ye kadar Çorum'da Defterdar Dairesi Medresesi'nde Arapça ilimleri öğrenmiştir. 1881'de Ömer Necmi Efendi Medresesi'nde de eğitim görmüştür. Erzurum'da yapılan imtihanda ispat-ı ehliyet etmiştir. Ağustos/Eylül 1901'de Çorum Kadılığı'ndan kendisine müderrislik görevi verilmiştir. Bu görevde 200 kuruş maaş almıştır.

2 Temmuz 1916 tarihinde vefat etmiştir.¹⁸¹

2.19. İbrahim Efendi

Serçecizâde, Ahmet Efendi'nin oğlu olup 1868/1869'da Karahisar-ı Şarki'de doğmuştur.

Karahisar-ı Şarki mektep ve medreselerinde bir müddet okuduktan sonra İstanbul'a gelmiş ve burada Ordulu Dersiam Ahmet Remzi Efendi'den ve Kastamonulu Hasan Hilmi Efendi'den icazetname almıştır. Mekteb-i Kuzat'taki bir imtihana girerek ispat-ı liyakat etmiştir. Arapça ve Farsça bilir.

İlk olarak Ertuğrul Livası Naipliği'ne atanmış daha sonra 7 Mayıs 1900'de Yenişehir Kazasına bağlı İznik Nahiyesi Naipliği'ne nakledilmiş, buradaki görevine 29 Mayıs 1900'de başlamıştır. 18 Kasım 1902 tarihinden 12 Temmuz 1905 tarihine kadar Biga Kazasına bağlı Çan Nahiyesi, Naipliğinde bulunmuştur. 1 Eylül 1905'te 900 kuruş maaşla Pervari Naipliklerine atanmıştır. 1906/1907 senesi zarflarında da 3-4 ay kadar Kaymakamlık vekâletinde bulunmuştur. 4 Şubat 1908'te Pervari'deki görev süresinin dolmasından dolayı bu görevinden ayrılmıştır. 20 Kasım 1908 tarihinde 675 kuruş maaşla Darende Kazası Naipliği'ne atanmıştır. Sivas Vilayeti

¹⁸¹ İST.MFT. MSH. SAİD., No: 209/13.

tarafından alınan karar üzerine 20 Aralık 1904'te maaşı 1000 kuruşa, 14 Haziran 1904 ise 1,250 kuruşa yükseltilmiştir. Bu görevden 8 Ekim 1904 tarihinde ayrılmıştır. 21 Şubat 1912 tarihinde 1,250 kuruş maaşla Milas Kazası Naipliği'ne atanmışsa da gitmek istemeyip istifa etmiş, 27 Mart 1912'de aynı maaşla Akdağ Kazası Naipliği'ne atanmıştır.¹⁸²

2.20. İbrahim Efendi (1870-1909)

1870/1871'de Giresun'da doğmuştur. 14 Temmuz 1902'de 150 kuruş maaşla Geyve Müderrisliği'ne tayin edilmiştir. Bu görevindeyken 23 Ocak 1909 tarihinde vefat etmiştir.¹⁸³

2.21. İbrahim Hilmi Efendi

Tüccar Dumanzâde Hacı Bilal Ağa ve Emine Hanım'ın oğludur. 8 Mart 1853'te Giresun'un Hacı Mikdat Mahallesi'nde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.

İlk olarak iptidâî mektebinde dini bilgileri öğrendikten sonra medresede Hafız Mehmet Talip Efendi'den eğitim görerek icazetname almıştır. Arapça bilir.

Mart/Nisan 1872'de Giresun Mahkeme-i Şer'iyesi İkinci Kâtipliği'ne atanmıştır. Ocak/Şubat 1876'da terfi ederek Başkâtipliğe atanmıştır. Sene sonunda istifa ederek ticaretle meşgul olmuş ve daha sonra aynı mahkemenin ikinci kâtipliğine 250 kuruş maaşla 23 Nisan 1910'da tekrar atanmıştır. Yaşının 65 olmasından dolayı 13 Mart 1918 tarihinde 74 kuruş maaşla emekliliğe ayrılmıştır.¹⁸⁴

¹⁸² İST. MFT. MSH. DFT., No: 58/153.

¹⁸³ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 214/11.

¹⁸⁴ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 174/ 5.

2.22. Mehmet Arif Efendi

Payazoğlu Süleyman'ın oğludur. 17 Mayıs 1848'de Karahisar-ı Şarki'nin Müftü Mahallesi'nde doğmuştur.

Hiçbir okulda eğitim görmediği için şهادetnamesi ve okuma yazması da yoktur.

25 Ağustos 1899'da mülazemetle Karahisar-ı Şarki Şer'iyeye Mahkemesi Muhzırlığı'na tayin edilmiştir. 30 Kasım 1909'da 150 kuruş maaşa nail olmuştur. Ancak 28 Mart 1914 tarihinde görevinden ayrılmıştır. 21 Mart 1916 tarihinde 35 kuruş aylıkla emekli olmuştur.¹⁸⁵

2.23. Mehmet Hulusi Efendi

Çiftçi Mumcanoğlu Mehmet Sabri Efendi'nin oğludur. 26 Eylül 1861'de Kırık Nahiyesi'nin Sarıyakup Köyü'nde doğmuştur. Uzun boylu, ela gözlü ve siyah sakallıdır.

Sarıyakup Sıbyan Mektebi'nde temel bilgileri öğrendikten sonra Giresun'un Melikli Köyündeki medresede sarf ve nahv derslerini okuyarak vasat derecede şهادetname almıştır. Arapça ve Farsça bilir.

27 yaşında Fatsa Rüştüye Mektebi Muallim-i Evvelliği'ne 600 kuruş maaşla atanmıştır. 29 Nisan 1888'de görevine başlamıştır.¹⁸⁶ Karahisar-ı Şarki Rüştüyesi Başhocası Mustafa Nuri Efendi ile Fatsa Rüştüye Mektebi Başhocası Mehmet Hulusi Efendi buldukları yerlerin havasının kendilerine iyi gelmediği gerekçesiyle becayiş suretiyle yerlerinin değiştirilmesini verdikleri dilekçe ile talep etmişlerdir. 26 Ağustos 1895 tarihinde becayişleri gerçekleşerek görevlerine başlamışlardır.¹⁸⁷ 13 Mart 1897'de maaşı 500 kuruşa indirilmiştir.¹⁸⁸

Karahisar-ı Şarki Rüştüyesi Başhocası Mehmet Hulusi Efendi hacca gitmek ve Ramazan ayını da orada geçirmek istediğinden izin için bir dilekçe vermiştir. Bu

¹⁸⁵ İST. MFT. MSH. SAİD., No:167/4.

¹⁸⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 245/26.

¹⁸⁷ BOA, MF. MKT., No: 279/28, 26 Ağustos 1895.

¹⁸⁸ İST.MFT. MSH. SAİD., No: 245/ 26.

iznin çıkmasının ardından yerine vekil olarak birinin atanacağı ve maaşının da kendisine verileceği belirtilmiştir.¹⁸⁹

2.24. Mehmet Kasım Efendi

Ulemâdan Abdullah Hilmi Efendi'nin oğludur. 21 Eylül 1877 tarihinde Karahisar-ı Şarki'de doğmuştur. Müftü Mahallesi'nden olan Mehmet Kasım Efendi orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve bekârdır.

Karahisar-ı Şarki Sıbyan Mektebi'nde temel bilgileri öğrendikten sonra Karahisar-ı Şarki Rüştiyesi'ne devam ederek 1890/1891'da şadetname almıştır. Daha sonra Karahisar-ı Şarki Hacı Yusuf Medresesi'ne girerek eğitim gördükten sonra İstanbul'a gitmiştir. Burada Ocak/Şubat 1893 Payasoğlu Mustafa Çelebi Medresesi'ne kaydolmuşsa bazı şahsi sebeplerden dolayı Karahisar'a dönmüştür. Tekrar Hacı Yusuf Medresesi'ne devam ederek icazet almıştır. Farsça bilir.

28 Ekim 1909 tarihinde 33 yaşında 200 kuruş maaşla Karahisar-ı Şarki Fetvahanesi Müsevvidliği'ne tayin edilmiştir.¹⁹⁰

2.25. Mehmet Nazım Efendi (1844-1918)

Genç Osmanzâde Hacı Ali'nin oğludur. 1844/1845'de Giresun'un Düz Köyü'nde doğmuştur.

İlk olarak köyündeki mektepte *Kuran-ı Kerim*, tecvit ve ilm-i hal dersleri görmüştür. 1868/1869 tarihinde İstanbul'a gelerek Süleymaniye Darülhadis Medresesi'ne kaydolarak, Giresunlu Hasan Tahsin Efendi'den ders görerek şadetname almıştır. İlmiye maaşı üzerinde kalmak üzere beşinci Ordu-yı Hümayun Nizamiye Dokuzuncu Alaya, Alay Müftüsü olarak tayin olunmuştur. Arapça bilir.

Yunan, Hicaz ve Liyakat Madalyalarıyla, Üçüncü Nişan-ı Osmani ve Mecidi Nişanlarına haizdir. İlmiyeden 400 kuruş maaş almaktadır.¹⁹¹

¹⁸⁹ BOA, MF. MKT., No: 524/ 49, 8 Eylül 1900.

¹⁹⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No:173/ 26.

¹⁹¹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 220/ 25.

Süleymaniye Dersiamlığında bulunurken 1 Temmuz 1918'de vefat etmiştir.¹⁹²

2.26. Mehmet Nusret Efendi

İmam Karamanlızâde Mustafa Hilmi Efendi'nin oğludur. 1877/1878'de Giresun'da doğmuştur. Fatih İptidai Mektebi'nde temel bilgileri öğrendikten sonra Reisü'lkurra olan İsmail Hakkı Efendi'den ders görerek 13 Eylül 1895'te icazetname almıştır. Daha sonra Fatih Camii Dersiamlarından olan Şehri Ahmet Ramiz Efendi'den de ders görerek Ağustos/Eylül 1904'te icazetname almıştır. Arapça bilir.

12 Eylül 1907'de 190 kuruş dersiam maaşına nail olmuştur. 14 Ağustos 1909'da 110, 14 Şubat 1915'te 100'er ve 18 Mayıs 1916'da ise 200 kuruş zam ile maaşı 800 kuruşa yükseltilmiştir.

1 Ekim 1914'de medrese nizamnamesi gereğince Dar'ül Hilafeti'l-Aliyye Medaris Kalemine alınmış, ikinci sınıf Hadis-i Şerif Müderrisliği'ne tayin olunmuştur. 11 Eylül 1917'de açıkta kalmışsa da 1 Eylül 1919'da Ba İptidai Hariç Medresesi Arapça Müderrisliği'ne 200 kuruş maaşla tayin edilmiştir. 1 Ocak 1920'de İptidai Dâhil Medresesi Fıkıh-ı Şerif Müderrisliği'ne tayin edilmiştir.¹⁹³ Umur-i Şer'iyeye ve Evkaf Vekâletinin Tedrisat Umum Müdürlüğü'nden varid olup Şubat 1923'ten itibaren tatbik mevkiine konan kadroda müderrislikle ibka edilmiştir.¹⁹⁴

¹⁹² S. Albayrak, a. g. e., s.11.

¹⁹³ İST. MFT. MSH. DFT., No: 63/ 377.

¹⁹⁴ S. Albayrak, a. g. e., s. 40.

2.27. Mehmet Raşit Efendi

1837/1838'de Giresun'da doğmuştur. Hasan Rıza Efendi'nin oğludur. Abdullah Efendizâde sülalesi olarak bilinmektedir. Giresun'da Mektep Hocası Bekir Efendi'den *Kuran-ı Kerim*, tecvit, ilm-i hâl, Müftüzâde Talip Efendi'den sarf ve kitabet eğitimi almıştır. 1851/1852'de İstanbul'a gelerek Fatih'te Bahr-i Sefid tarafında Çifte Başkurşunlu Medresesi'nde Giresunlu Mustafa Sıtkı Efendi'den İsağoci'ye¹⁹⁵ kadar tahsil etmiştir. Eğitimini bırakarak memleketine dönmüştür. Divriğili İzzet Efendi'den 1867/1868'de icazet almıştır.

1869/1870'de Edirne payesine nail olmuştur. 1870/1871'de Fetvahanenin Pusula Odası'na devam etmiş ve 1874/1875 tarihinde Medine Naipliği'ne 1.250 kuruş maaş ile tayin olmuştur. Görev süresinin dolmasından sonra İstanbul'a döndüğü esnada halefi olan Mehmet Efendi'nin vefatı üzerine Şeyhü'l-harem Naipliği'ne tayin edilmiştir. 2 yıl burada çalıştıktan sonra İstanbul'a gelmiştir. Burada Pusula Odasına devam ederek 1878/1879'da Fetva Odasına, 1879/1880'de 70 kuruş rü'us maaşı tahsis edilmiştir. Rü'usu, ba iptida-i hariç İstanbul rü'usuna tebdil edilmiştir. 1882/1883'te 100 kuruş maaşla Hafız-ı Kütüb Hademesi, 1884/1885'te İlamat-ı Şer'iyeye Odası'na 100 kuruş maaşla İstinaf Mukayyidi Muavini ve daha sonra maaşına 100 kuruş zam olmuştur. 3 Mart 1889'da 500 kuruş maaşla Müsevvidliğe, 30 Temmuz 1901 tarihinde maaşı 450 kuruşa yükseltilmiştir. 24 Ocak 1899'da vefat etmiştir.¹⁹⁶

¹⁹⁵Furfürüyûs (Porphyrios) tarafından Aristo'nun Kategorilerine giriş olarak yazılan eser; İslâm dünyasında aynı maksatla yazılmış eserlerin ortak adıdır. Abdulkuddûs Bingöl, "İsâğüci", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/isaguci> (06.03.2019) erişildi.

¹⁹⁶**İST. MFT. MSH. SAİD.**, No: 5/9.

2.28. Mehmet Şakir Efendi

Müderriş Delihalilzâde Halil Efendi ve Ayşe Hanım'ın oğludur. 1873/1874'te Karahisar-ı Şarki'nin Alışar Köyü'nde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.

Karahisar-ı Şarki İptidâî Mektebi'nde temel bilgileri öğrendikten sonra Karahisar-ı Şarki'deki Hacı Yusuf Medresesi'ne devam etmiştir. Daha sonra 1892/1893 senesinde İstanbul'a giderek Mustafa Çelebi Medresesi'ne kaydolmuştur. Burada Beyazıt Camii Dersiamlarından Samsunlu Karahalilefendizâde Hafız Kamil Efendi'den ve Balıkesirli Ahmet Nureddin Efendi'den ders görerek icazetname almıştır. Arapça bilir.

İlk olarak 29 yaşında Bab-ı Meşihat'te Kısmet-i Askeriye Mahkemesi Kâtipliğinde istihdam edilmiştir. Görevindeki hizmeti takdir edilmesiyle kendisi Edirne rü'usu ile taltif edilmiştir. 7 Ağustos 1902'de 150 kuruş maaşla Karahisar-ı Şarki'nin Kınık-ı Bala Nahiyesi'ne¹⁹⁷ Müderriş olarak atanmıştır. Burada 7 sene 5 ay görev yaptıktan sonra Aziziye Kazası Müderrişliği'ne 200 kuruş maaşla tayin edilmiştir. Ancak memuriyet yerinin uzak olmasından dolayı görevi başında bulunamamıştır. Bundan dolayı yerine başkası atanmıştır. Açıkta kalmasından dolayı 14 Ekim 1910'da Meşihat-ı ilmiyece kendisine 100 kuruş maaş tahsis edilmiştir. 21 Ağustos 1912'de Suşehri Kazası'nın Ağvanis Nahiyesi¹⁹⁸ Naipliği'ne tayin edilmiştir.¹⁹⁹

¹⁹⁷ Günümüzde Şebinkarahisar'a bağlı merkez köy olarak bilinmektedir. Nuri Akbayar, **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001, s.98.

¹⁹⁸ 1889-1923 tarihlerinde Sivas Vilayeti Suşehri Kazası'na bağlı nahiye, 1924-1933 tarihlerinde Şebinkarahisar Vilayetine bağlı nahiye, 1933-1989 tarihlerinde Sivas Vilayetine bağlı nahiye, 1990'da Sivas'a bağlı Kaza konumundadır. (T. Sezen, **a. g. e.**, s.300)

¹⁹⁹ **İST. MFT. MŞH. SAİD.**, No:168/7.

2.29.Mehmet Şemsülvahdet Efendi (1875-1915)

Birgaibzâde Müderris Osman Efendi ve Fatma Hanım'ın oğludur. 27 Haziran 1875 tarihinde Görele'nin Mentеше Köyü'nde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.

Mentеше İptidai Mektebi'nde okuduktan sonra Sarf ve nahv derslerini babasından okumuştur. Ardından Görele Hüseyin Hoca Medresesi'ne girmiştir. Burada Balîzâde Hacı Hüseyin Efendi'den eğitim gördükten sonra İstanbul'a giderek Sultan Ahmet Han-ı Evvel Medresesi'ne kaydolmuştur. Burada ise Arapkirli Hüseyin Avni Efendi'den 28 Eylül 1901 tarihinde icazetname almıştır.

17 Haziran 1902'de 150 kuruş maaşla Görele'nin Tepeköy Köyü'nde ders vermeye başlamış ve bu görevi 28 Nisan 1908 tarihine kadar sürdürmüştür. Tepeköy'ün havasına alışamadığından dolayı Görele'nin Eke Köyü'ndeki Darülhadis Medresesi'ne nakledilmiştir. 14 Ekim 1909 tarihinde maaşı 200 kuruşa yükseltilmiştir. Daha sonra Yanya'nın Loros Kazasına müderris olarak atansa da mazeretinden dolayı gitmeyerek, bu görevi Terme Kazası Müderrisliği'ne dönüştürülmüştür. 17 Haziran 1902 tarihinde Edirne rü'usuna nail olmuştur.²⁰⁰

26 Ağustos 1915 tarihinde vefat etmiştir.²⁰¹

2.30. Mehmet Şükrü Efendi

Mahkeme Kâtiplerinden ve Nakibüleşraf Kaymakamlarından Hafız Mehmet Zeki Efendi'nin oğludur. 3 Kasım 1833'te Karahisar-ı Şarki'nin Orta Mahallesi'nde doğmuştur. Uzun boylu, ela gözlü ve kır sakallıdır.

Karahisar-ı Şarki Sıbyan Mektebi'nde temel bilgileri öğrendikten sonra Hıdırzâde Ahmet ve Haznedarzâde Abdülkadir Efendilerden dersler almıştır, icazetnamesi yoktur.

4 Haziran 1852'de 17 yaşında olduğu halde Karahisar-ı Şarki Mahkemesi'nin Üçüncü Kâtipliği'ne tayin edilmiştir. 17 sene bu görevde bulunduktan sonra

²⁰⁰ İST.MFT. MSH. SAİD., No: 208/5.

²⁰¹ S. Albayrak, a. g. e., s.472.

Nisan/Mayıs 1867 başlarında terfi ederek başkâtipliğe atanmıştır. Bu görevde aylık 500 kuruş maaş almıştır. 2 Şubat 1875'te istifa etmiştir. 20 Nisan 1878 tarihinde 300 kuruş maaşla Karahisar-ı Şarki Belediye Meclisi'ne seçilmiştir. Bir müddet sonra maaşı 400 kuruşa yükseltilmiştir. 4 yıl sonra görev süresinin dolmasıyla bu görevden ayrılmıştır. 22 Mayıs 1883'te Alucra, 26 Mart 1887 tarihinde 750 kuruş maaşla Suşehri, 6 Eylül 1891'de ise 750 kuruş maaşla ikinci defa olarak Alucra Naipliklerine tayin edilmiştir. Bunların dışında hususi olarak 40 kuruş ücretle Alucra Kaymakamı hakkında tahkikat yapmış, 40 kuruş günlük ile redif bakiyesi için kazalara gitmiş, fahri olarak kura meclislerinde ve bazı komisyon üyeliklerinde bulunmuştur.

Alucra'da Naiplik ve Bidayet Mahkemesi Riyasetinde bulunduğu sırada 43 ceza maddesini tehire bıraktığı gerekçesiyle soruşturma geçirmişse de beraat etmiştir.²⁰²

2.31. Mustafa Asım Efendi (1845-1905)

Hatipzâde Ahmet Efendi'nin oğludur. 1845'te Giresun'un Uzundere Köyü'nde doğmuştur. Orta boylu ve ela gözlüdür.

Sıbyan mektebinde temel bilgileri okuduktan sonra Karahisar-ı Şarki'deki Hacı Yusuf Medresesi'nde Müderris Hacı Arif Efendi'den ders görmüştür. Daha sonra 1866/1867'de İstanbul'a giderek, Şeyh Ebu'l-vefa Medresesi'ne kaydolmuştur. Burada Beyazıt Dersiamlarından Batumlu Gürcü Hacı Emin Efendi'den icazetname almıştır. Darümuallim Rüştîyesi'nden mezun olmuştur. Arapça ve Farsça bilir.

7 Aralık 1878'de Giresun Rüştîye Mektebi İkinci Muallimi İbrahim Efendi'nin istifa etmesiyle yerine Mustafa Asım Efendi atanmıştır.²⁰³

Mustafa Asım Efendi 1 Ocak 1879'da aylık 361 kuruş maaşla Giresun Rüştîyesi İkinci Muallimliği'ne tayin edilmişse istifa etmesiyle birlikte 10 Kasım 1879 tarihinde yerine başkasının atanması kararlaştırılmıştır.²⁰⁴

²⁰² İST. MFT. MSH. SAİD., No: 163/6.

²⁰³ BOA, MF. MKT., No: 58/ 148, 7 Aralık 1878.

²⁰⁴ BOA, MF. MKT., No: 209/8, 10 Kasım 1879.

13 Eylül 1879 ve 13 Mart 1880'de indirimler sonucu maaşı, 100 kuruş 32 paraya düşmüştür. Bulduğu görevdeki üstün gayreti görüldüğünden 26 Temmuz 1899'da Giresun Müftüsü Mustafa Asım Efendi, Dördüncü Rütbeden Osmanî Nişanı ile taltif edilmiştir.²⁰⁵ Daha sonra da 22 Şubat 1881'de 140 kuruş maaşla Giresun Müftülüğü'ne atanmıştır.²⁰⁶ Giresun Müftüsü Mustafa Asım Efendi 100 kuruş olan maaşının kendisine yetmediğini ve bulunduğu görevde gayretle çalışmasından dolayı maaşının 200 kuruşa yükseltilmesini istemiştir. 6 Mart 1888 tarihli bir irade ile maaşı 200 kuruşa yükseltilmiştir.²⁰⁷ 4 Eylül 1892'de Edirne Rü'us-ı Hümayununa nail olmuştur.²⁰⁸

6 Mart 1905 yılında vefat etmiştir.²⁰⁹

2.32. Mustafa Asım Efendi (1853-1925)

Naip Kadızâde İbrahim Hilmi Efendi ve Hava Hanım'ın oğludur. 1853/1854'te Karahisar-ı Şarki'de doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.

İlk olarak mahalle mektebinde daha sonra Karahisar-ı Şarki Rüştiyesi'ndeki dersleri okumuştur. Daha sonra Karahisar-ı Şarki'deki dersiamlarından ilim ve fenlerle ilgili derslerini okuyarak icazet almıştır. Arapça ve Farsça bilir. Fıkıhtan *Şurut ve Ahkâm*, *Müteaddidat*, *Mukadderat* ve *Müstensiyat* nazarında bir risalesi varsa da henüz basılmamıştır.

13 Ağustos 1868 tarihinde 15 yaşında Karahisar-ı Şarki Mahkemesi İkinci Kâtipliği'ne ve bir sene sonra da Başkâtipliğe atanmıştır. Bu görevde aralıksız 36 sene bulunmuştur. Bu süre zarfında 125.440 kuruş almıştır. Bu görevdeki üstün hizmetlerinden dolayı 23 Aralık 1904 tarihinde 223 kuruş maaşla Karahisar-ı Şarki Müftülüğü'ne tayin edilmiştir. 28 Aralık 1904 tarihinde ilave-i memuriyet olarak Karahisar-ı Şarki Tahrir-i Nüfus Komisyonu Riyaseti'ne 500 kuruş maaşla atanmıştır. 23 Temmuz 1905 tarihinde Alucra Kazası Aşar İhalesi Memurluğuna

²⁰⁵ BOA, İ.TAL., No: 181/80, 26 Temmuz 1899.

²⁰⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 36/19.

²⁰⁷ BOA, İ.DH., No: 1072/84084, 6 Mart 1888.

²⁰⁸ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 36/19.

²⁰⁹ S. Albayrak, a. g. e., s.180.

tayin edilmiştir. Bu görevlerden sonra 400 kuruş maaşla 3 defa Karahisar-ı Şarki Naipliği Vekâleti'nde bulunmuştur. 20 Aralık 1882'de Rü'us-ı Hümayun Bursa Müderrisliği'ne nail olmuştur. Temmuz 1905'te Alucra Kazası Aşar İhale Memurluğu'na tayin edilmiş ve üç defa da naip vekilliğinde bulunmuştur.²¹⁰ 1919 yılında Karahisar-ı Şarki Müftülüğü'nde iken usulsüz iş yaptığı gerekçesiyle bazı kişiler tarafından şikâyet edilmiştir. Bunun üzerine görevinden azledilmiştir.²¹¹

Haziran 1925 yılında vefat etmiştir.²¹²

2.33. Mustafa Fevzi Efendi (1850-1911)

Haytazâde Hüseyin Ağa'nın oğludur. Karahisar-ı Şarki'nin Atena Köyü'nde H. 1850/1851'de doğmuştur. İptidai mektebinde eğitim gördükten sonra Karahisar Yusuf Paşa Medresesinde sarf ve avamil derslerini görmüştür. 1867/1868'de İstanbul'a giderek Milas Süleyman Efendi'den eğitim görerek 18 Nisan 1883'te icazet almıştır. Eşinin adı Emine, kızlarının adı; Pakize, Fahriye Vechiye, Semime, Hatice Seher'dir. Bunlardan hariç iki de erkek evladı bulunmaktadır.

27 Ekim 1898'de Beşiktaş Sinan Paşa Medresesinde ders vermeye başlamıştır. 1 Ağustos 1907'de ikinci defa olarak icazet almıştır.

Ağustos/Eylül 1887'de aylık 95 kuruş maaş tahsis olunmuştur. Mayıs/Haziran 1888 'de maaşı 38 kuruş zamlı 133 kuruşa, Nisan/Mayıs 1892'de 38 kuruş zamlı maaşı 171 kuruşa, 28 Mayıs 1897'de 38 kuruş zamlı maaşı 241 kuruşa, Mart/Nisan 1899'da 50 kuruş, 29 Ağustos 1900'da 140 buçuk, Haziran/Temmuz 1901'de 38, Ocak/Şubat 1902'de 100, 29 Nisan 1906'da 38, Nisan/Mayıs 1907'de 100 kuruş zam yapılarak maaşı 708 kuruşa yükselmiştir. II. Meşrutiyetle maaşıma 92 kuruş daha zam yapılarak 800 kuruş olmuştur. Daha sonra Beyazıt Camii'nde dersiamlık yapmıştır. 1907/1908 ve 1908/1909 senelerinde Beşiktaş Ahz-ı Asker Meclisine Müftü tayin edilmiştir.

²¹⁰ S. Albayrak, a. g. e., s.185.

²¹¹ İST. MFT. MSH. SAİD., No:170/12.

²¹² S. Albayrak, a. g. e., s.185.

15 Kasım 1889 tarihinde İstanbul müderrisliği, 7 Temmuz 1898'de hareket-i harice, 2 Ocak 1902'de iptida-i dâhile, 6 Nisan 1906'da hareket-i dâhile, 29 Ekim 1906 sahna, 14 Aralık 1907 tarihinde iptida-i altmışlıya terfi edilmiştir. 7 Eylül 1911 tarihinde vefat etmiştir. Ardından ailesi kendilerine maaş bağlanmasını talep etmişlerdir.²¹³

2.34. Mustafa Muhyiddin Efendi

Sıbyan Mektebi Muallimi Alibaşzâde Mehmet Arif Efendi ve Dudu Hanım'ın oğludur. 1871/1872'de Karahisar-ı Şarki'nin Orta Mahallesi'nde doğmuştur. Orta boylu, mavi gözlü, buğday tenli ve evlidir.

Mart/Nisan 1878'de Orta Mahalle İptidaî Mektebi'nde eğitim gördükten sonra Karahisar-ı Şarki Hacı Yusuf Medresesi'ne devam etmiştir. Bir müddet burada okuduktan sonra eğitimi için İstanbul'a giderek Koska yakınındaki Papazzâde Mustafa Çelebi Medresesi'ne kaydolmuştur. Burada Beyazıt Dersiamlarından Arapkirli Hüseyin Avni Efendi'den icazet almıştır. Arapça ve Farsça bilir.

Temmuz/Ağustos 1902 150 kuruş maaşla Karahisar-ı Şarki'de ders vermeye başlamıştır. Daha sonra Karahisar-ı Şarki Mahkeme-i Şer'iyesi Mukayyitliği'ne 300 kuruş maaşla atanmıştır. Bu göreve 30 Mart 1910 tarihinde başlamıştır.²¹⁴

²¹³ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 32/4.

²¹⁴ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/29.

2.35. Mustafa Sabri Efendi

Hasan Efendi'nin oğludur. 1867/1868 tarihinde Giresun'un Saso Köyü'nde doğmuştur. Saso Köyü'ndeki İptida-i Mektebi'nde ilim tahsil ettikten sonra Akköy Nahiyesindeki Fevziye Medresesi'nde eğitim görmüştür. Daha sonra İstanbul'a gelerek Fatih Camii Şerif-i Dersiamlarından Nevrokoplu Mustafa Fehmi Efendi'den ders görerek 16 Eylül 1901'de icazetname almıştır. Daha sonra 7 Haziran 1916 'da Mekteb-i Nüvvab'a girerek buradan da Şahadetname almıştır. Arapça bilir.

26 Mayıs 1907'den 4 Haziran 1909 tarihine kadar 1,200 maaşla Hayrabolu, 8 Haziran 1911'de 2,250 kuruş maaşla Denizli Naipliklerine atanmıştır. Denizli Naipliği'nde bulunduğu süre içinde 14 Haziran 1911 tarihinde maaşına zam yapılarak 2,500 kuruşa çıkarılmıştır. 14 Mayıs 1913 tarihinde buradaki görev süresi dolmuş ve görevinden ayrılmıştır.²¹⁵

2.36. Osman Efendi

Hacı Ahmetzâde Hüseyin Efendi'nin oğludur. 1889/1890'da Alucra'da doğmuştur. Temel bilgileri Alucra İptidai Mektebi'nde okuduktan sonra Rüştüye Mektebi'nde de eğitim görerek şahadetname almıştır. Daha sonra İstanbul'a gitmişse de bir müddet sonra memleketine geri dönmüştür. Arapça ve Farsça bilir.

21 Ocak 1910 tarihinde Alucra Mahkeme-i Şer'iyesi Başkâtipliği'ne 400 kuruş maaşla atanmıştır. Zevk-i sefaya düşkünlüğünden dolayı 25 Aralık 1913 tarihinde görevinden azledilmiştir. 29 Ocak 1914 tarihinde Kangal Mahkeme-i Şer'iyesi Başkâtipliği'ne atanmıştır.²¹⁶

²¹⁵ İST. MFT. MSH. DFT., No: 61/ 350.

²¹⁶ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 210/26.

2.37. Osman Nuri Efendi

Çiftçi Kösezâde Halil Efendi ve Fatma Hanım'ın oğludur. 22 Ekim 1873 tarihinde Giresun'un Şeyh Musa Köyü'nde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, esmer tenli ve evlidir.

Şeyh Musa Sıbyan Mektebi'nde temel bilgileri okuduktan sonra Şeyhlü Köyü Medresesi'ne devam ederek sarf ve nahv ve imla ve hesap derslerini okumuştur.

1886/1887 senesinde eğitim için İstanbul'a giderek Bozdoğan Kemerli yakınlarında Emir Hoca Medresesi'ne kaydolmuştur. 15 sene kadar Beyazıt Camii'nde sarf ve nahv, mantık, belagat, meani, akaid, celi, mülteka, hadis, tefsir feraiz gibi dersleri okumuştur. Beyazıt Dersiamlarından Arapkirli Hüseyin Avni Efendi'den de ders göyerek 1901/1902'de icazetname almıştır. Arapça bilir. Mevaiz-i diniyeden iki eser yazmışsa da henüz ruhsatı olmadığı için basılmamıştır.

1901/1902'de 34 yaşında iken İstanbul'daki rü'us imtihanlarına girerek 150 kuruş maaşla taşra müderrisliği unvanıyla Giresun Müderrisliği'ne atanmıştır. Daha sonra kaza meclisi kararıyla Kayadibi Köyü'ndeki Hayriye Medresesi Müderrisliği'nde görevlendirilmiş ve 14 Ekim 1902 tarihinde işe başlamıştır. Bu medresede 1905/1906 senesinde 3 öğrenciyi mezun etmiştir. 14 Ağustos 1909 tarihinde maaşı kesilerek 2 ay kadar açıkta kalmışsa da müracaatı üzerine Meşihat tarafından 150 kuruş olan maaşı 200 kuruşa yükseltilmiştir. Gümüş Liyakat Madalyası ve taşra rü'usuna sahiptir.²¹⁷

²¹⁷ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 173/ 31.

2.38. Ömer Fevzi Efendi

Çiftçi Çelimoğlu Hüseyin Efendi'nin oğludur. 1861/1862 tarihinde Tirebolu'da doğmuştur.

Amasya'da Kabancızâde Medresesi'nde Müftü Gürcü Hacı Osman Efendi'nin tedrisinden geçmiş ve bazı dersler görerek icazetname almıştır. Daha sonra 25 Haziran 1894 tarihinde Mekteb-i Nüvvab'a kabul edilmiştir. Buradan 218 numaralı Sınıf-ı Salis şahadetnamesi olarak mezun olmuştur. Arapça bilir.

29 Kasım 1894 tarihinde aylık 2,250 kuruş maaşla Necd Naipliği'ne tayin edilmiştir. 13 Mart 1897 tarihinde maaşı 2 bin 25 kuruşa indirilmiştir. Ağustos/Eylül 1897 tarihinde görev süresinin dolmasından dolayı görevinden ayrılmıştır. 29 Temmuz 1897 tarihinden itibaren 1.800 kuruş maaşla Siirt, 29 Nisan 1903'te 4000 kuruş maaşla Asir²¹⁸, 15 Aralık 1904'te 2,250 kuruş maaşla Siroz, 16 Eylül 1908'de 2,500 kuruş maaşla ikinci defa Siirt Naipliklerine atanmıştır.

16 Nisan 1910'da Sınıf-ı Sani'ye terfi etmiştir. 25 Şubat 1911'de ise Sınıf-ı Ula'ya terfi etmiştir. 16 Kasım 1911'de derecesi sahn raddesine terfi olunmuştur.

24 Aralık 1911'de 500 kuruş maaşla Beyrut Merkez Naipliği'ne atanmış ancak bu göreve gitmeyerek 23 Ocak 1913'te 2,500 kuruş maaşla Mersin Sancağı Naipliği'ne atanmıştır. Mersin'deki görev süresinin dolmasından dolayı 17 Ağustos 1913'te 4,500 kuruş maaşla Trabzon Kadılığı'na tayini buyrulmuştur. Buradaki görev süresinin de dolması üzerine 10 Ağustos 1916 tarihinde 4,500 kuruş maaşla Sivas ve 3 Kasım 1916'da 5,500 kuruş maaşla Beyrut Vilayetleri Kadılıklarına sırasıyla tayin edilmiştir. Beyrut'un işgalinden dolayı bir süre esir olarak kaldıktan sonra İzmir yolu üzerinden İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da geçici olarak istihdam edilmesine çalışılmıştır. Kendisine yarım maaş verilmiş fakat verilen bu yarım maaş 1 Ağustos 1920'de kesilmiştir. Bu tarihten sonra kendisine 1,666 kuruş me'zuliyet maaşı tahsis edilmiştir.²¹⁹

²¹⁸ 1867-1908 Yemen Eyaletine bağlı sancak, 1911-1918 müstakil sancak, 1934 Suudi Arabistan'a bağlı Merkez sancak konumundadır. (T. Sezen, a. g. e., s.51).

²¹⁹ İST. MFT. MSH. DFT., No: 59/ 275.

2.39. Ömer Fevzi Efendi

Bozat Müderrisi Hasan Efendi'nin oğludur. 13 Nisan 1854'te Bozat'ta doğmuştur. Abdurrahman ve Hüseyin Efendi adlarında iki kardeşi bulunmaktadır.

Giresun İptidaî Mektebi'nde temel bilgileri öğrendikten sonra babasının medresesinde babasından ve ağabeyi Hüseyin Efendi'den eğitim görmüştür. Daha sonra 30 Ağustos 1871'de İstanbul'a giderek Süleymaniye civarındaki Tıp Medresesi'nde Süleymaniye Camii Dersiamlarından Tirebolulu Osman Efendi'den sarf, nahv, celi, fenari, mülteka derslerini okumuştur. Tirebolulu Osman Efendi'nin memleketine Müftü olarak atanması üzerine kendisi de memleketine dönmüştür. 25 Nisan 1881'de tekrar İstanbul'a gelerek, Anadolu Kazaskeri Ahmet Nureddin Efendi'den ders görerek icazet almıştır. Şeyhülislam Bodrumî Ömer Efendi zamanında 8 Ocak 1890 tarihinde yapılan Mekteb-i Nüvvâb imtihanını geçerek şehadetname almıştır.

1880/1881'de Kassam dairesine mülazemetle devam etmiştir. 1888/1889 saferinde haccân sınıfına dâhil olmuştur. Ağustos/Eylül 1906 tarihinde Kassam Dairesinin Mümeyyiz-i Saniliği'ne daha sonra da Ekim/Kasım 1906'da Mümeyyiz-i Evveliği'ne atanmıştır. 14 Eylül 1909'dan 13 Eylül 1909'a kadar 1000 kuruş maaşla Eyüp Mahkeme-i Şer'iyesi Müşavir Yardımcılığına atanmıştır.²²⁰

Bütçe kanunu gereğince memuriyeti lâğv edilen ve kendisine mazuliyet maaşı tahsis edilmesini isteyen Eyüp mahkemesi müşavir yardımcısı olan Ömer Fevzi Efendi Şura-yı Devlet'e bu konuda dilekçe vermiştir. Şura-yı Devlet maaşın tahsis edilmesi yönünde karar aldıktan sonra bunu Meşihate bildirmiştir. Meşihat dairesi mazuliyet maaşı verilmesinin uygun olmadığını ve kendisine münasip bir iş bakıldığını bildirmiştir.²²¹

28 Ocak 1913'ten 12 Nisan 1915 tarihine kadar 800 kuruş maaşla Mahmut Paşa Mahkeme-i Şer'iyesi Başkâtipliği'nde bulunmuştur.²²²

²²⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No:198/2.

²²¹ BOA, ŞD. No: 3087/16, 3 Ekim 1911.

²²² İST. MFT. MSH. SAİD., No:198/2.

2.40. Seyyit Yahya Efendi

Harşit Nahiyesi Müderrisi Kürdoğullarından Hocasâde Mehmet Vehbi Efendi ve Maviş Hanım'ın oğludur. 1893/1894'de Torul Kazası'na bağlı Şadı Köyü'nde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.

Memleketinde ilköğrenimini tamamladıktan sonra 1909/1910'da İstanbul'a giderek Fatih Camii'nde ulum-ı aliye Aliye-i Arabiyeyi okumuştur. Fatih Dersiamlarından İstanbullu Mehmet Muhyiddin Efendi'den ve Ahmet Hulusi Efendi'den icazet almıştır. Daha sonra Darü'l-hilafetü'l-aliyye Medresesi'nde ulum ve fünûn-ı adide ve riyaziye okuyarak tasdikname almıştır. 1916/1917'de Medresetü'l-Kuzat'a imtihanla girmiştir. Her sene *aliyyülala* derece ile sınıf geçmiş ve şهادetname almıştır. 29 Ağustos 1921 tarihinde dava vekili ruhsatnamesini almaya hak kazanmıştır. Arapça, Farsça konuşur ve yazar.²²³

2.41. Süleyman Hilmi Efendi

Mazharoğlu Osman Hoca ve Ayşe Hanım'ın oğludur. 1851/1852'de Tirebolu'da doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.

İlk olarak sıbyan mektebine daha sonra Amasya'da medreseye devam ederek icazetname almıştır. 36 yaşında 13 Mart 1882'de Tirebolu Rüştüye Mektebi Muallim-i Saniliği'ne 250 kuruş maaşla atanmıştır.²²⁴ 2 Şubat 1898'de maaşı, 200 kuruşa indirilmiştir. Bu görevde iken Tirebolu müftüsünün vefat etmesiyle 100 kuruş 30 para maaşla müftülük görevine tayin edilmiştir. 14 Eylül 1909 tarihinde maaşı 400 kuruşa yükseltilmiştir.²²⁵

14 Şubat 1911'de Tirebolu Müftüsü Süleyman Hilmi Efendi'nin, Şeyhülislamlik tarafından²²⁶ yaşının dolması üzerine müftülüğe atanması düşünülmüşse de kabul edilmemiştir.²²⁷

²²³ İST. MFT. MSH, SAİD., No: 109/6.

²²⁴ İST. MFT. MSH, SAİD., No:173/ 25; BOA, MF. MKT., No: 285/ 20, 26 Eylül 1895.

²²⁵ İST. MFT. MSH, SAİD., No:173/ 25.

²²⁶ BOA, BEO., No: 3889/ 291654, 14 Şubat 1911.

²²⁷ BOA, MV. No:152/ 16, 2 Mayıs 1910.

2.42. Süleyman Muhyiddin Efendi

Ulemâdan Nakşibendi Hacı Şeyhzâde Hacı İbrahim Şakir Efendi ve Ayşe Hanım'ın oğludur. 28 Ekim 1871 tarihinde Giresun'un Kapu Mahallesi'nde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.

İlköğrenimini Giresun Rüştîye Mektebi'nde okuduktan sonra 30 Haziran 1886'da *aliyyülala* derece şهادetname almıştır. 24 Eylül 1886'da İstanbul'a giderek Fatih Tetimme-i Saniye Medresesi'nde eğitimine devam etmiştir. Fatih Camii Dersiamlarından Ali Rıza Efendi'den öğrenim görerek 5 Ekim 1899'da icazetname almıştır. Arapça ve Farsça bilir.

İlk olarak 1904/1905 tarihinde 500 kuruş maaşla Tahrir-i Nüfus Riyaseti'ne atanmıştır. 1904/1905 tarihinden 1909/1910 tarihine kadar Giresun'da Beyazıtzâde Ali Efendi Medresesi'ne görev yapmıştır. 14 Aralık 1909 tarihinde Giresun Rüştîye Muallim-i Saniliği'ne 200 kuruş maaşla tayin edilmiştir. 18 Aralık 1913 tarihinden itibaren de Giresun İdadisine Kâtip ve Hatt Muallimi olarak atanmıştır.²²⁸

2.43. Şakir Efendi

Görece Bidayet Mahkemesi Mübaşiri Çolakoğlu Hafız Mustafa Efendi ve Ayşe Hanım'ın oğludur. 17 Ağustos 1878 'de Görece'nin Düğge Köyü'nde doğmuştur. Orta boylu, ela gözlü, buğday tenli ve evlidir.

Görece İptidaî Mektebi'nde *Kuran-ı Kerim* ve akaid, hesap ve usul kitabeti derslerini okumuştur.

15 yaşında Görece Bidayet Mahkemesi Mübaşir Mülazımlığı görevini 10 sene kadar yapmıştır. Bu suret ile maaş almamıştır. 14 Eylül 1907'de 45 kuruş maaşla aynı mahkemenin hem odacılığına hem de 1 Nisan 1907 tarihinde muhızrlığına tayin edilmiştir. 27 Mart 1910'dan itibaren 150 kuruş maaş almaya başlamıştır. 14 Nisan

²²⁸ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 235/ 29.

1910 tarihinden itibaren ise 150 kuruş maaşla yalnız Şer'îye Muhtırlığında istihdam edilmiştir.²²⁹

2.44. Şerafettin Şaban Efendi

Akıllızâde Ahmet Efendi ve Fatma Hanım'ın oğludur. 24 Haziran 1869'da Keşap'ın Saraycık Köyü'nde doğmuştur. Uzun boylu, kara gözlü, esmer tenli ve evlidir.

Saraycık İptidâî Mektebi'nde temel dini bilgileri öğrendikten sonra aynı köyde bulunan biraderi Müderris Ömer Efendi'den de ders görmüştür. 1887/1888'de İstanbul'a giderek, Atik İbrahim Paşa Medresesi'ne kaydolarak Beyazıt Dersiamlarından Tokatlı Mehmet Nuri Efendi'den eğitim görerek 29 Eylül 1901 tarihli icazetnameyi almıştır.

29 Haziran 1903'te Hüdavendigâr Vilayetinde, Orhangazi Kazası Müderrisliği'ne 150 kuruş maaşla atanmıştır. 14 Ekim 1909'da maaşına 50 kuruş zam yapılarak Gemlik Kazası'na tayin edilmiştir. 200 kuruş maaşla Gemlik'te Kürsü Şeyhliği görevinde bulunmuştur. Bir Liyakat Madalyası bulunup, 1901/1902 tarihinde taşra rü'usuna nail olmuştur.²³⁰

2.45. Yahya Reşit Efendi

Ulemâdan Abdurrahman Fazıl Efendi'nin oğludur. 1844/1845 Karahisar-ı Şarki'de doğmuştur. Temel dini bilgileri babasından öğrenmiştir. Diğer bilgilerini ise mahallede bulunan âlimlerden tahsil etmiştir. Daha sonra İstanbul'a gelerek Beyazıt Camii Şerif-i Dersiamlarından İstanbullu Ahmet Nüzhet Efendi'den ders görerek icazetname almıştır. Aralık/Ocak 1871/1872'de Beyazıt Camii Şerifinde eğitime başlamıştır. Farsça bilir.

15 Kasım 1874'te ba iptidai hariç İstanbul Müderrisliği'ne tayin edilmiştir. 13 Ocak 1875'de 100 kuruş maaş verilmiştir. 13 Mart 1885'te Meclis-i Tetkik-i Şer'îye

²²⁹ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 177/20.

²³⁰ İST. MFT. MSH. SAİD., No:121/13.

Azalığı'na tayin edilmiştir. 3 Ocak 1891'de Meclis-i Tetkikât-ı Müellifât Azası olmuştur.

17 Aralık 1890'da Meclis-i Tetkikât Azalığı maaşı 800 kuruşa yükselmiştir. 13 Eylül 1892'den itibaren 3,890 kuruş maaşla ve bir sene müddetle Kudüs Mevleviyeti'ne zabt etmesinden dolayı müderrislik maaşı kesilmiştir.

15 Ağustos 1893'te bu memuriyetin son bulmasından dolayı mevleviyet zabıtlığından ayrılmıştır. 13 Eylül 1894'te Meclis-i Tetkikat Azalığı'nda aldığı 800 kuruş maaş 20 kuruş indirilerek 780 kuruş olmuştur. 13 Nisan 1896'da Meclis-i Tetkikat Şer'i Azalığı maaşına 120, 28 Aralık 1896'da 50 kuruş ilave olduktan sonra 950 kuruşa yükselmiştir. 13 Mart 1898'de ise maaşı 850 kuruşa düşürülmüştür. Aynı tarihte iki meclis azalığından ayrılarak bu görevlerinden aldığı maaşlar kesilmiştir. 22 Mart 1898'den itibaren zabt etmek üzere bir sene 2,784 kuruşu Maliye Nezareti hazinesinden ve 1,273 kuruşunu da Evkaf-ı Hümayun hazinesinden olmak üzere toplam 4 bin 57 kuruş maaşla Medine-i Münevvere Kadılığı'na atanmıştır. Görev süresinin bitmesinden dolayı bu görevinden ayrılmıştır. 5 Temmuz 1899'da Meclis-i Tetkikat-ı Şer'iyeye Azalığı'na tayin edilmiştir. 7 Şubat 1901 tarihinde Mısır Kadılığı'na tayin edilmiştir. 7 Nisan 1909 tarihine kadar bu görevde bulunmuştur. 29 Ağustos 1909 tarihinde Meclis-i Hassa Vükela kararı ile 8.000 kuruş maaşla Meclis-i Tetkikat-ı Şer'iyeye Riyaseti'ne tayin edilmiştir. 18 Eylül 1911'de emekli olarak bu görevden ayrılmıştır.

7 Haziran 1889'da Dördüncü Rütbeden Mecidi ve Osmani Nişanları, 4 Aralık 1897 tarihinde üçüncü Mecidî, Medine-i Münevvere Kadılığı'nda iken de 17 Şubat 1901 tarihinde ikinci Mecidî, Mısır Kadılığı'na tayininde Altın ve Gümüş imtiyaz madalyaları ile daha sonra İkinci Osmani Nişanlarıyla taltif edilmiştir. 15 Kasım 1874 tarihinde ba iptida hariç İstanbul Müderrisliği, 31 Ağustos 1880 tarihinde Hareket-i Harice, 26 Şubat 1889'da Sahn, 23 Eylül 1889'da Süleymaniye derecelerine terfi etmiş ve Kasım/Aralık 1892 tarihinde Kudüs Mevleviyeti,

Mart/Nisan 1897'de Bilad-ı Hamse, Mayıs/Haziran 1898'de Medine-i Münevvere Kadılığı, Ocak 1906'da İstanbul Payeleri kendisine tevcih buyrulmuştur.²³¹

2.46. Yakup Hulusi Efendi

Yaylıoğlu Hüseyin Efendi'nin oğludur. 1865/1866 tarihinde Görele'de doğmuştur. Görele medreselerinde bir müddet eğitim gördükten sonra İstanbul'a giderek burada Beyazıt Dersiamlarından Çarşambalı Ahmet Hamdi Efendi'den ders görerek 1894/1895'te icazetname almıştır.

Ayasofya Camii'nde dersiam olarak derse çıkmasından dolayı 24 Aralık 1904'te Medaris-i Aliye Üçüncü Sınıf Dördüncü Şube Müdürlüğü'ne 14 Nisan 1916'da Beşinci Sınıf Birinci Şube Müdürlüğü'ne nakledilmiştir. Ayrıca kendisine 200 kuruş maaş bağlanmıştır.

14 Kasım 1916'da İptidai Dâhil Medresesi İkinci Şube Müdürlüğü'ne nakledilmiştir. 1 Kasım 1919 100, 1 Ocak 1921'de 500 kuruş zamlı maaşı 1000 kuruşa yükselmiştir. Eylül/Ekim 1906'da ba iptidai hariç İstanbul Müderrisliği Rü'uusu kendisine verilmiştir.²³²

2.47. Yusuf Efendi

Mahkeme Mübaşiri Çolakoğlu Hafız Mustafa Efendi ve Ayşe Hanım'ın oğludur. 26 Eylül 1880 tarihinde Görele'nin Düğe Köyü'nde doğmuştur. Kendisi topal olup, evlidir.

Görele İptidai Mektebi'nde Kuran-ı Kerim ve ilm-i hâl okumuştur. Okuması ve yazması yoktur. 30 yaşında 23 Nisan 1910 tarihinde Mahkeme-i Şer'iyeye Odacılığına atanmıştır.²³³

²³¹ İST. MFT. MSH. DFT., No: 59/ 293.

²³² İST. MFT. MSH. DFT., No: 63/ 271.

²³³ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 177/ 21.

2.48.Yusuf Ziya Efendi

Koçana Naibi Giresunlu Ahmet Muhtar Efendi'nin oğludur. 1893/1894 doğumludur.

Temel bilgileri Aydın'da iptidaî mektebinde gördükten sonra Koçana Rüştîyesi'ne devam etmiştir. Daha sonra İstanbul'a giderek Fatih Merkez Rüştîyesi'nden 5 Eylül 1908'de mezun olmuştur. Aynı sene içerisinde Vefa İdadisi'ne devam etmiştir.

Kendini geçindirecek gelir ve emlakının olmamasından dolayı 1 Mayıs 1910 tarihinde ilmiye tahsisatından aylık 150 kuruş maaş verilmiştir.²³⁴

²³⁴ İST. MFT. MSH. SAİD., No: 53/11.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin son dönem reformlardan biri de ulemânın sicil kaydının tutulmaya başlaması olmuştur. Bu reform hareketine öncülük eden II. Abdülhamit döneminde Sicill-i Ahval Komisyonu'nun kurulmasıyla devlet kademesinde bulunan ulemânın ve memurların biyografileri oluşturulmaya başlamıştır. Tezimizde İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi ve Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde bulunan Giresunlu 48 ulemânın Sicil dosyası incelenmiştir.

Giresun ulemasının büyük çoğunluğu ilköğretimlerine Sıbyan/İptidâî mekteplerinde başlamış, ortaöğrenimlerini Rüştîye ve İdadilerde tamamlamışlardır. Bu rüştîye ve idadilerin başında Darülmualim-i Rüştîyesi, Karahisar-ı Şarki Rüştîyesi ve Giresun Rüştîyesi gelmektedir. Buralarda temel bilgilerini aldıktan sonra yükseköğrenimlerine başta İstanbul medreseleri olmak üzere Giresun, Bulancak, Tirebolu, Şebinkarahisar, Görele ve Dereli'deki medreselerde devam etmişlerdir. Bunların dışında Amasya ve Çorum'a gidenlerde olmuştur. İstanbul'a gidenler, Bahr-i Sefid Çifte Başkurşunlu, Süleymaniye Dökmeci-i Sani Medresesi, Beşiktaş Sinan Paşa Medresesi, Atik İbrahim Paşa Medresesi, Bahr-i Sefid Tetimme-i Sani Medresesi, Vefa Medresesi, Süleymaniye Tıp Medresesi ve Süleymaniye Darülhadis Medresesi gibi yerlerde eğitimlerini tamamlamışlardır. İlk ve ortaöğrenimlerinde genellikle Arapça, Farsça, tarih, coğrafya ve fenni hesap gibi dersleri okumuşlardır. Bunların yanında özel hocadan ders alanlarda bulunmaktadır. Medrese eğitimlerinden sonra icazetname alarak buralardan mezun olmuşlardır. Giresun ulemâsının birkaçı yabancı dil bilmektedir. Bu dillerin başında Arapça ve Farsça gelmektedir.

Eğitimlerini tamamlayan ulemâ çalışma hayatına başlamıştır. Görev yaptıkları tarih göz önünde bulundurulursa II. Abdülhamit ve Mehmet Reşat'ın saltanat yıllarına rastlamaktadır. Ulemânın bir kısmı çalışma hayatlarına memleketleri Giresun'da, büyük çoğunluğu ise Osmanlı coğrafyasının değişik bölgelerinde devam etmişlerdir. Çalıştıkları alan hem dini hizmet alanı hem de eğitim alanı olmuştur. Dini hizmet olarak müftü ve kadı gibi görevlerde bulunanlar olduğu gibi eğitim hizmetinde ise müderrislik görevinde bulunanlar da olmuştur.

Bunların dışında naip, dersiam, muallim, kâtip, vezir, müezzin, imam hatip, müşavir yardımcılığı gibi görevlerde bulunanlar da vardır. Görevinde başarılı olanlar rütbe, nişan ve madalyalarla ödüllendirilmiştir. Bunun yanında görevini hakkıyla yerine getirmeyenler de bazı cezalar almışlardır.

Hoca Ahmet Rasim ve Ali Rıza (Sağman) dışında eser veren ciddi bir ilim adamı olmadığı da anlaşılmaktadır.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz tüm bilgiler bu çalışmanın amacı olan Giresun ulemâsının devlet içindeki yeri ve önemini daha iyi biçimde desteklemektedir. Bu bilgiler Giresun ulemâsının ilmiye noktasında devletin çeşitli kademelerinde bulunduğunu göstermektedir.

Hazırlanan bu tez çalışması Giresun'un eğitim, kültürel alanına katkı yapacağı gibi, aile tarihi araştırmalarına da öncülük edecek derecede öneme sahiptir. Bunun yanı sıra ulemânın görev aldıkları yerlerin de yerel tarihlerinin incelenmesine kolaylık sağlayacak niteliktedir.

BİBLİYOGRAFYA

1-Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO), No: 3889/291654

Dâhiliye Mektubî Kalemî (DH. MKT), No: 377/74

İradeler Dâhiliye (İ.DH), No: 1072/84084

İrade Taltifat (İ.TAL), No: 181/80

Kıbrıs Milli Arşivi Fetva Eminliği Evrakı (KB. MAA. FE), No: 07/ 49/ 61/ 1

Mektubî Kalemî (MF. MKT), No: 58/148, 209/8, 279/28, 285/20, 524/49

Meclisi Vükela Mazbataları (MV), No: 152/16

Şura-yı Devlet (ŞD), No: 3087/16

Rumeli müfettişliği Makamat Evrakı (TFR. I. MKM), No: 27/2691

2-İstanbul Şer'iyeye Sicilleri Arşivi (MŞH.)

Numara: 110/26; 121/5; 121/13; 121/16; 163/6; 165/6; 167/4; 168/7; 168/8; 170/12; 172/30; 173/4; 173/16; 173/25; 173/26; 173/28; 173/29; 173/31; 174/5; 174/26; 177/20; 177/21; 198/2; 208/5; 209/13; 210/26; 213/27; 220/25; 235/29;244/10; 245/26

Sicil Defteri (DFT.)

Numara: 1/58; 1/59; 1/59; 1/59; 1/61; 1/63; 1/63

3- Kitap

Ali Rıza Efendi, **İbaretnüma-İtikatsizlik ve Menşei**, Ahmet Kamil Matbaası, İstanbul: 1328/ 1912/13.

AKBAYAR, Nuri, **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001.

ALBAYRAK, Sadık, **Son Devir Osmanlı Ulemâsı İlmiye Ricalinin Teracim-i Ahvali**, C.I, II, III, Medrese Yayınevi, İstanbul 1980.

ALBAYRAK, Sadık, **Son Devir Osmanlı Ulemâsı İlmiye Ricalinin Teracim-i Ahvali**, C.IV-V, Milli Gazete Yayınları, İstanbul 1981.

AYDIN, Bilgin-YURDAKUL İlhami- KURT İsmail, **Bab-ı Meşihat Şeyhülislamlık Arşivi Defter Kataloğu**, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul 2006.

FATSA, Mehmet, **Giresun Yöresinde Osmanlı Vakıfları ve Vakıf Eserler (Dinî-İlmî Hayat ve Sosyal Kurumlar)**, Giresun Belediyesi Yay., Giresun 2008.

PAKALIN, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. 3, M.E.B Yay., İstanbul 1993.

SAKAOĞLU, Necdet, **Ön Bilgi Raporu: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye’de Eğitim**, Forum İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 2015.

SARIYILDIZ, Gülden, **Sicill-i Ahvâl Komisyonu’nun Kuruluşu ve İşlevi (1879-1909)**, Der Yay., İstanbul, 2004.

SEZEN, Tahir, **Osmanlı Yer Adları**, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, (2.baskı), Ankara 2017.

YÜKSEL, Ayhan, **Görelili Müftü Duduzâde Hüseyin Müştak Efendi ve Ailesi**, Serander Yayınları, İstanbul 2012.

ZERDECİ, Hümeýra, **Osmanlı Ulemâ Biyografilerinin Arşiv Kaynakları**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2008.

4-Makale

AYAR, Talip, “Son Devir Osmanlı Ulemâsından Giresunlu Âlimler İstanbul Şer’iye Sicilleri Arşivi Özelinde”, **Geçmişten Günümüze Giresun’da Dini ve Kültürel Hayat Sempozyumu-I (25-27 Ekim 2013)**, (Ed. Mehmet Fatsa), Giresun 2013.

AYDIN, Hakan, “II. Meşrutiyet Döneminde Konya’da İslamcı Muhalefetin Sesi: Meşrık-ı İrfan”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 17, Konya 2007.

BAKIRCI, Mustafa “Kitap Değerlendirme”, **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, C.12, S.12, İstanbul, Serander Yayınları 2012, s.207-210.

BALCI, Sezai, “Giresunlu Bir Başhoca ve Müftünün Biyografisi: Ali Rıza Efendi (1849-1912)”, **Geçmişten Günümüze Giresun’da Dini ve Kültürel Hayat Sempozyumu-I (25-27 Ekim 2013)**, (Ed. Mehmet Fatsa), Giresun 2013.

Bilgin Aydın v.d., “Şeyhülislamlık (Bab-ı Meşihat) Arşivi Defterleri”, **Din ve Hayat İstanbul Müftülüğü Dergisi**, S.24, İstanbul 2015.

ÇETİN, Atilla, “Sicill-i Ahval Defterleri ve Dosyaları Hakkında Bir Araştırma”, **Vakıflar Dergisi**, S. XXIX, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yay. , Ankara 2005.

DEMİRTAŞ, Zülfü, “Osmanlı’da Sıbyan Mektepleri ve İlköğretimin Örgütlenmesi”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.17, S. 1, Elazığ 2007.

ERALP, T. Nejat, “Osmanlılarda Nişan ve Madalya”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.13, Yeni Türkiye Yay., İstanbul 2002, s.683-686.

ÖZCAN, Nuri, “SAĞMAN, Ali Rıza”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul: 2008.

TEKİN, Kemal Hakan, “Osmanlı Devletinde Gelenekten Yeniliğe Geçişin Anlamlı Bir Sembolü: Mecidi Nişanları”, **The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)**, S.28, 2014, s. 393-411).

YADİ, Ahmet-YILMAZ, Harun, “Tercüme-i Hal Varakası ve Sicill-i Ahval Kayıtları İle İlgili Yapılmış Çalışmalar”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Gelecek Geçmiş Tartışıyor Ulusal Tarih Öğrenci Sempozyumu (2-4 Mayıs 2013)**, (Ed. Elif Aşçı ve diğerleri), Isparta 2013.

YILMAZ, Ali, “İslamlaşma Sürecinden Cumhuriyet’e Giresun’da Eğitim Öğretim”, **Giresun Üniversitesi, KSBD**, C.9, S.2, Giresun 2017.

5-İnternet Kaynakları

<http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/> (16.02.2019)

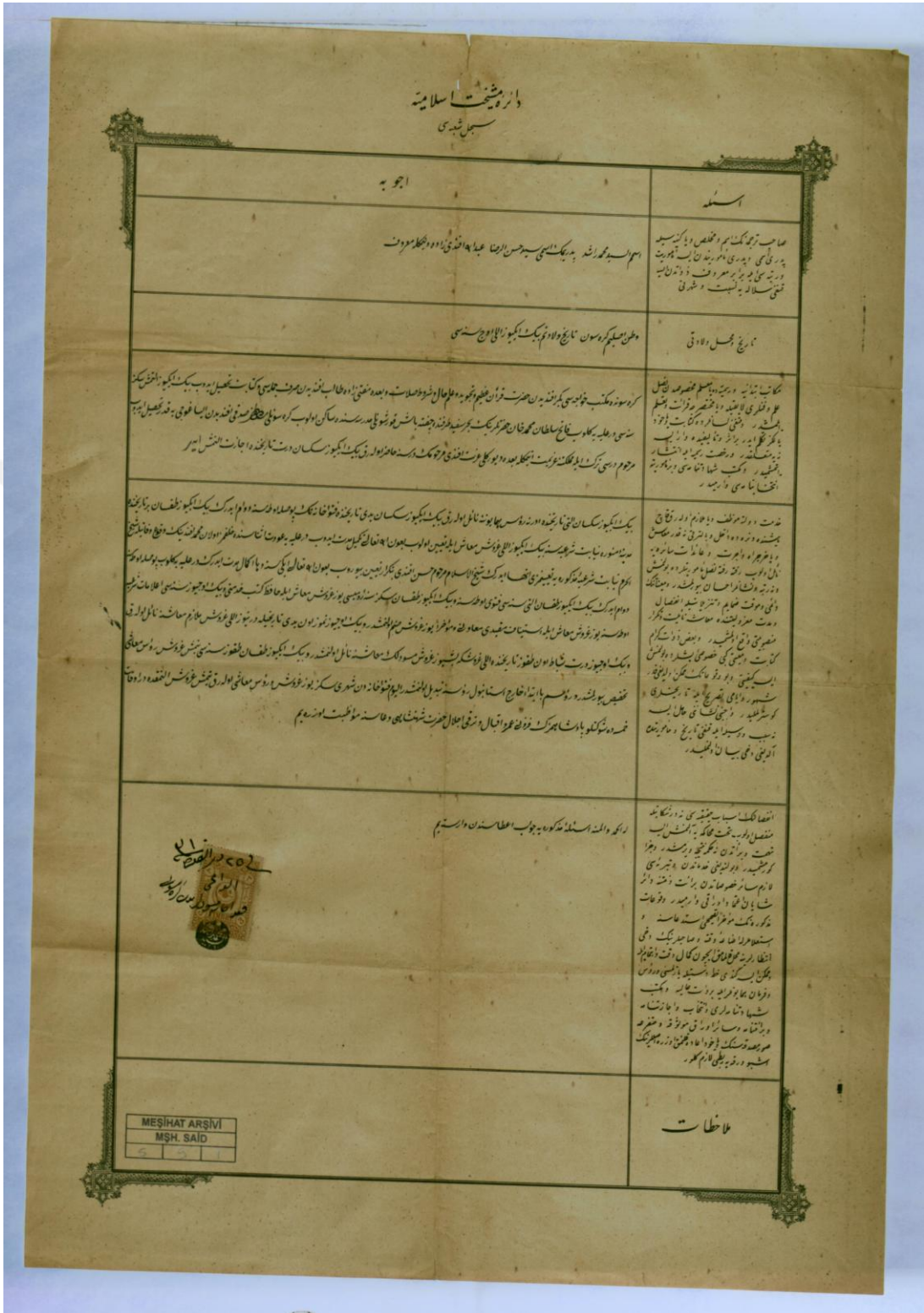
BİNGÖL, Abdulkuddüs, “İsâgûcî”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/isaguci> (06.03.2019) tarihinde erişildi.

BİRİNCİ, Ali "Hoca Râsim Efendi", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hoca-rasim-efendi> (07.03.2019)tarihinde erişildi.

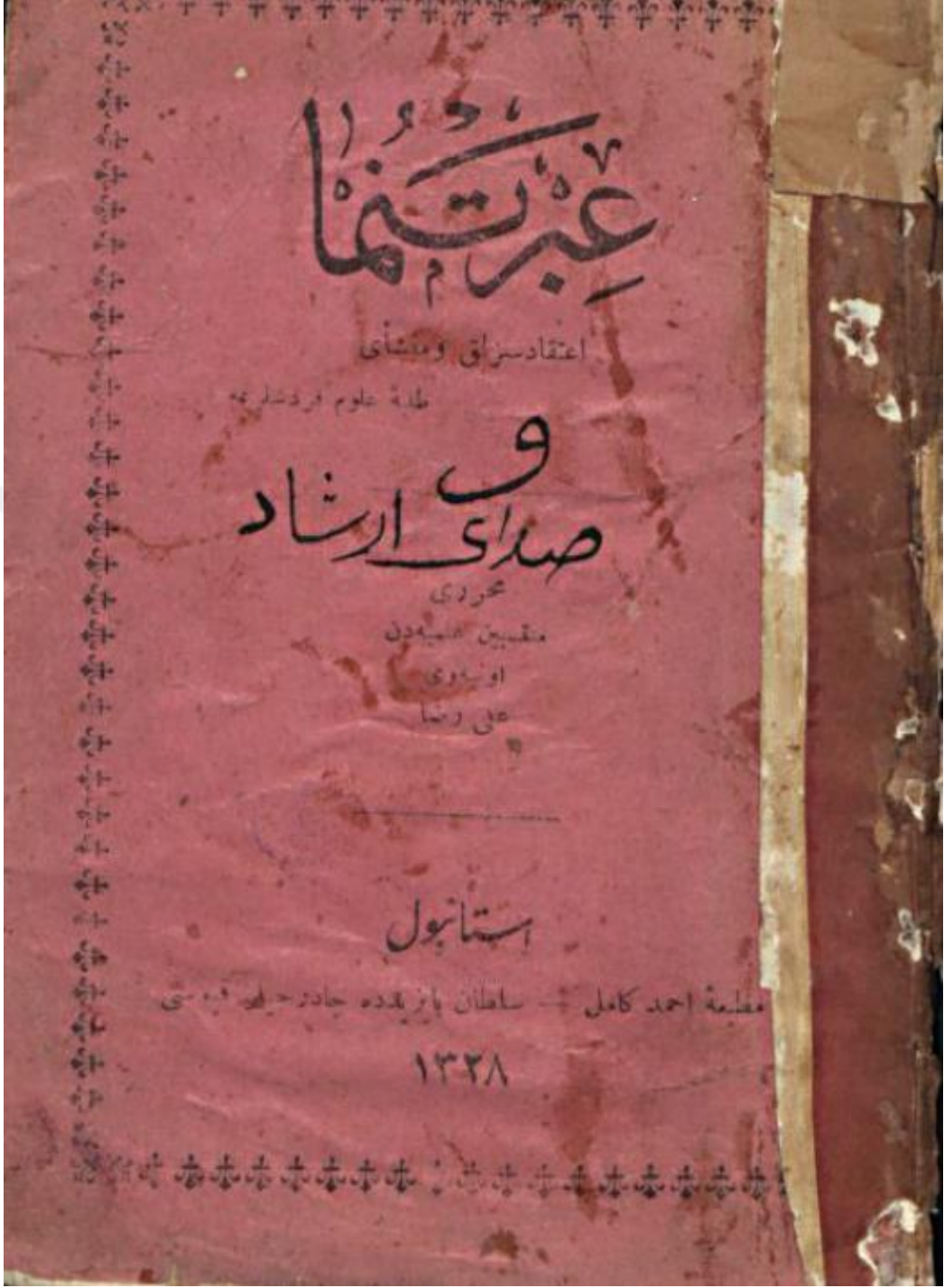

EKLER

EK-1: Mehmet Raşit Efendi'nin Sicil Dosyası (İST. MFT. MSH. SAİD, No: 5/9)

EK-2: Ali Rıza Efendi'nin İbaretnüma-İtikadsızlık ve Menşei adlı kitabının kapağı
 (Ali Rıza Efendi, **İbaretnüma-İtikatsızlık ve Menşei**, Ahmet Kamil Matbası,
 İstanbul: 1328/ 1912/13)

اوله میان اضطرار تدن متحصل اولایوب اعتقادات دینه و مجلات اسلامیه به - دم وقوف منبع معنوسندن حاصل اوله بر شی در .

عدم وقوف دخی سببزر [خود آفرینش] دکادر بو سبی آکلامق ایچون آکلاشمزی وادی تفحصه طوغری ایصال ایده جک اولورسه ایلك تصادف اولنه حق سع اتانسف - علمای کرام علیهم الاحترام حضر اتیدر . . اوت : دین دو یغوسی جیر کیلرینک دماغ امتدن سیلنمی ، دیه ییلر مکه علمای کرام حضر اتنک وظائف جملہ قدسیلرینه بحق چاشمدقلرینک محصله سیدر .

افکار افرادی تغلیط و تحدیش ایدن ماده ، اسلامیتک روح اعتقادات بحی اولدیقتن بو اعتقاداتی اطرافیه ، ادله سیله آکلامایان کوچک فیلسوف بر کنجک دین جلیل اسلامه اعتصامنه علوم ریاضیه و طبیعیدن اخذ و اقتباس ایتدیکی معلومات مانع اولیور . .

اوت : مانع اولیور ؛ فنه نظر ایدیور . دینک اعتقاد ایمان اولنسنی امر ایتدیکی « الله » احتیاج مس ایتدیکنی و دائرة دینه ده اوله بر « الله » وجودینه ایسانی مجبوریت عقلیه نختنه صوقان احوالی ؛ مثلاً تشکل عالم - که دائرة دینه ده بو ، بر اللہک وجودینه متوقفدر . - بحثنی فنک کوزلجه ، قولایحیه قوانین طبیعییه تونبق ایدرک عقلیه برلشدیکی ، دینک امر ایتدیکی اوصاف کامله حاجی بر « خالقک » وجودینه احتیاج بر اقدینتی کوریور . فکر ، بیلکی بوراده - قیایه اوطورمش واپور کی - بر دفعه طورنجه ، صاپلانجه همان کیروسی کیرویه دینه قوشیور ؛ بو آنه قدر اعتقاد ایمان ایده کلدیکی ، عکنک دائرة امکانده اولدیغنی بیلهدیکی بر شیئه - موجودیت الهیهیه - مخالف ، معارض اوله رق کوردیکی شو مبیانتک بظلالنی اکلاماق ایچون دینه مراجعت ایده یور . فقط دینک نسنه مراجعت ایتسون ، قوشون ؟ که قلبنه طریان ایدن خلجانی تسکینه موفق اولسون ؟ . . دین ،

عامه مسلمینه بر روایت کوره کافه ناسه نصیحت - - دنیا و آخرتده موجب سعادتلی اولان امور نافع به ارشاد ، اذا وجفان کف نفس و بشقه لرینک ایقاع ایده جکلری مضرتی دفع ایتکله برابر سعادت حالرینی موجب اوله جق امور نافع منک جلبنه سی و امور دینه و امور دنیویده انتفاع ایده جکلری هر شی تعلم و قولاً ، فعلاً ، مالاً . فکر اولره و بالخاصه ارباب احتیاجدن اولانلرینه اعانه و نصرت ایتک وجه سنه مرحمت و شفقت ایلیوب کندی نفسی ایچون آرزو ایلدیکی امور خیرینه انک ایچون دخی آرزو ایتک دیمکدر .

مابعدی وار

اسکلیلی

محمد عاطف

اعتقاد سزلق ، و منشای !

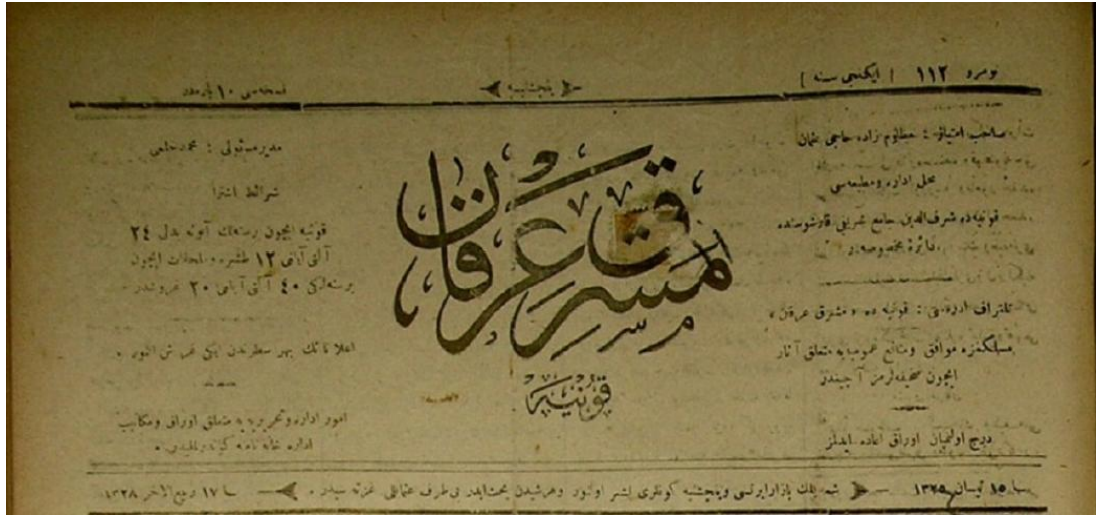
شرفیونک ، هسه کینجلردن رزانت فکره - بطائت فکرده دکل - مالک اولانلرک (دین) ده تکامل کوسترمک و بونکلده مباهی اولق کبی بر کربوه حارده قاوریلدقلری هر کسک معلومیدر .

بو ، زده فن و علوم طبیعی جدیدنک نمایی ، ترقیسی کونندن باشلار . علوم طبیعی نک ترقیاتی ، دینه تکاسلی انتاج ایدیور . مضمونزدن - علوم طبیعی نک دین اسلامی - حاشا - مغلوب ایتدیکی فهمی تبادر ایدیور ، دکلی ؟ خایر ! بر آز دهام اعدده ایدر ، بر قاچ کله دهام یازمق ایچون وقت بر اقرسه کز مقصدیمک اوله خام اساسه اینا ایتدیکنی آکلار سکز ، زده خفت اعتقاد ، اوامر جلیله دینه ایله عدم اعتیاد کبی مهلاک ، آفت بلوطلرینی ، طوقانلرینی احداث ایدن اسبابی شو بر قاچ کله نک دائرة دلالتیه صیغشدره بیریز .

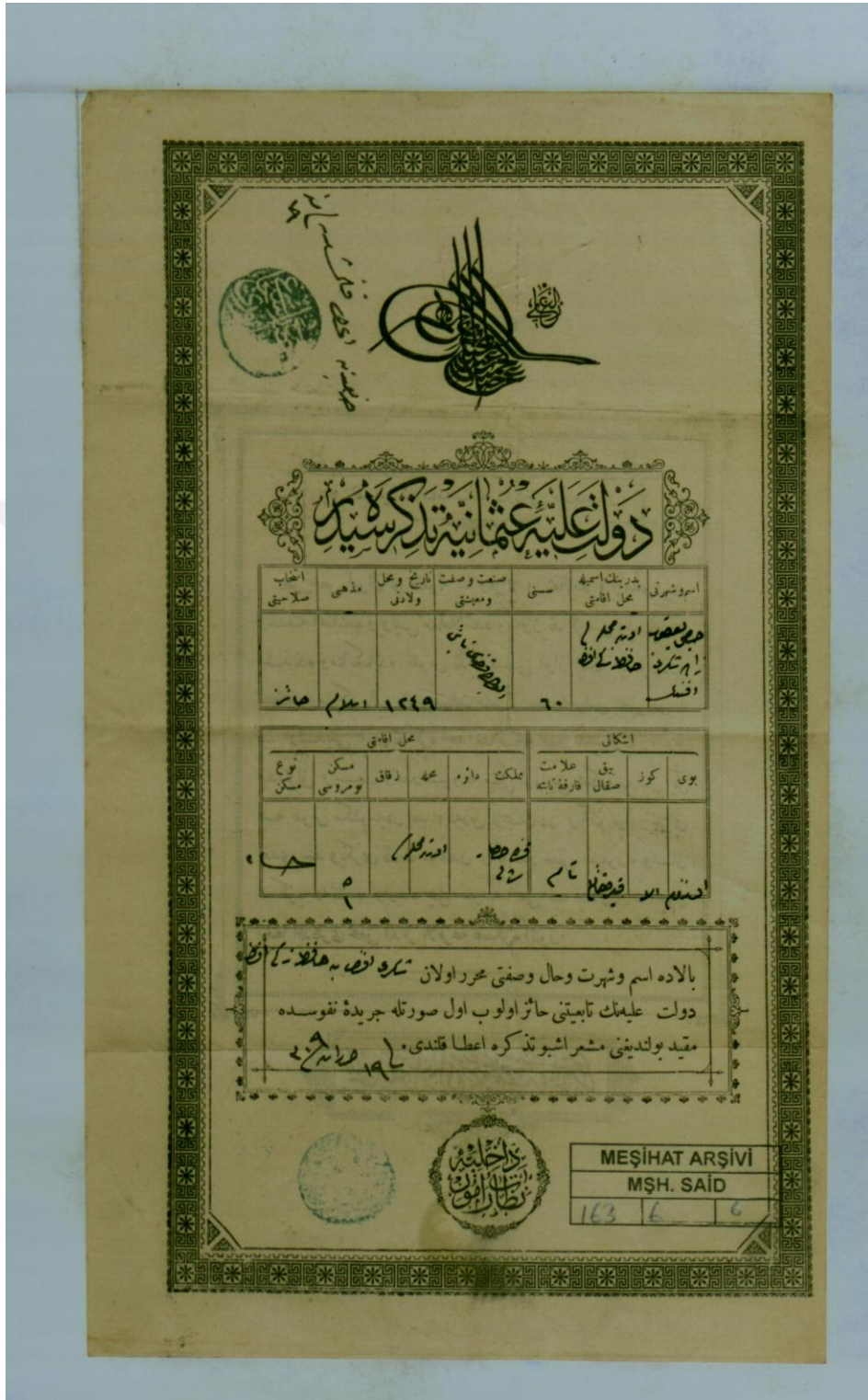
علوم طبیعی جدیدیه رقابت ایده بیله جک معلومات دینه نک مقفودیتی بو مقفودیت ، طبیعی یعنی عکس تصور

صحیفه ۲۸۱۵	بیان الحق	عدد ۱۵۹
<p>مفخرتسه مقصدك، تهذيب اخلاقك سنك فضلهدر هر مسعدت هر مفخرت دن آه اسنك § ترك آيت ! آرق هيچ باقش باز بومقدلك سكا الويرير قوميتك ملتتك فخرى سنك مكتب قضاة مداوملرندن اوده مشلى ابراهيم اطفى</p>	<p>آنى حوزه ادارهنه آلدنى ملل واقوامه حسن توزيع رتطبيق سايه سنده ايدى كه : عالمى تسخير ايله مش بتون دنيايه ونشتر كچي باييلمشدى . مؤخرآ اخلاقمزلقه ميل ووظائف اخلاقيه دن كايىآ انحراف بليه سيدر كه : بزلى شو كورد بكمز حال اسف ناكه انق ايله مشدر . بوكونكى حال بريشانيز ايشته بو اخلاقمزلقك اثر طبيعي سيدر . بيش انظار مزده كه تاريخك صباخره هر دم — انتباه ! — ديه فصلداين صحيفه لرى ، ماضيك برمدفن نسيان دكل ، بلو حه عبرت شكاده نمايان اولان بتون فلاكتلرى ، حالك تكميل نكتلرى اولانجه وضوح وبيسانيه بزلى تمصيل اخلاقه داعى ايكن نه بدبخي ازلى دركه : حالا اويانما قلغمز ، كنديمزى طوبلاما قلغمز قابل اولمايور . بيلمم محكوم مائى يز ؟</p>	
<p>تيا ترولك اخلاقه نه كچي بر تاثيرى واردر ؟ (دين اسلامده هدف مناقشه اولان مسائلدن) هر لوجه سيلاه برسلسله مقالات تأسيسنه حقيقه سزاوار اولان برفقرده تيا ترولك مسئله سيدر . دينده تكامل كوستر نلرى فكر لر نده ثبات واصراره سوق ايان مسائلدن بريسيده تيا ترولك عالم — اسلاميده مقدوح بولمى مسئله سى اوليور . بوتكاملر كال غرور ايله (ايشته كورد بكمزى ؟ ! اسلاميتك هيچ بر نقطه سى هيچ ب. درلو ترقيه مانع دكلدر . دييورديكز . طالبوكه بوكون فواندى ، انبكارى امكان خارجنده اوله رق كوزايكن تيا ترولك ، (ملعبه) نامى آلتنه صيدش قد برله رق ممنوع عد ايداييور . بو ممنوعيت . اخلاقى ، علمى ترقيسانك حصولى ايجون تام بر مانع سيدر (دييورلر . بومسئله سى</p>	<p>كوزلر ، برده اغراض ايله مستور ، قابل حرص جاه ايلاه برخلجان ، اللر ، لسانلر هر درلو تجاوزه حاضر ، قولاقلر حقيقتلرى دويماندن مبرا مفكره لر محا كمدن محروم . بو كچي سيئات اخلاقه ذلت نفس . مسكنت حرص اثر يدركه : هره انكى فرد ومانده كور بلورسه آنك ايجون حق حيات ، حق حاكميت يوقدر . تكرار ايدسيورم : اخلاقمزلق خرب عكسى ايسه اعمار بريسى بريشانلق ديكرى ايسه مسعوديت ، بريسى تروت وساملك ، ديكرى ايسه ضرورت وسفانتك ،</p>	

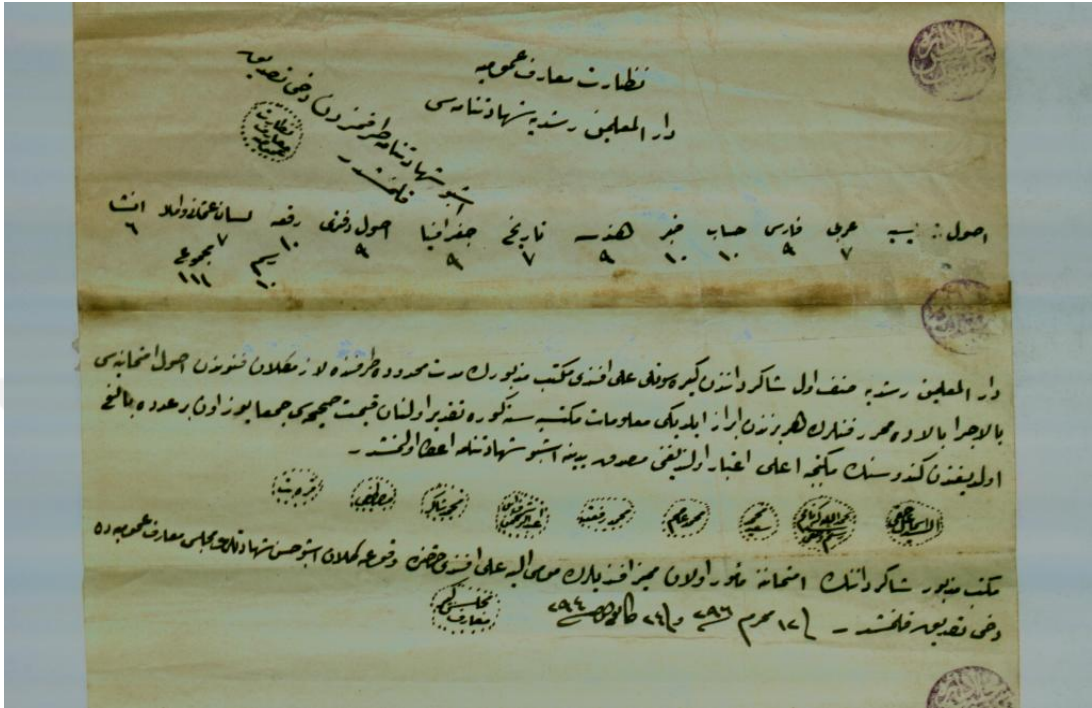
EK-4: Ali Rıza Efendi'nin Beyan-ül Hak Dergisindeki Tiyatroların Ahlaka Ne Gibi bir Tesiri vardır? Adlı eseri (**Beyan-ül Hak, 20 Mayıs 1912, C.7, S.159, s.2815**)

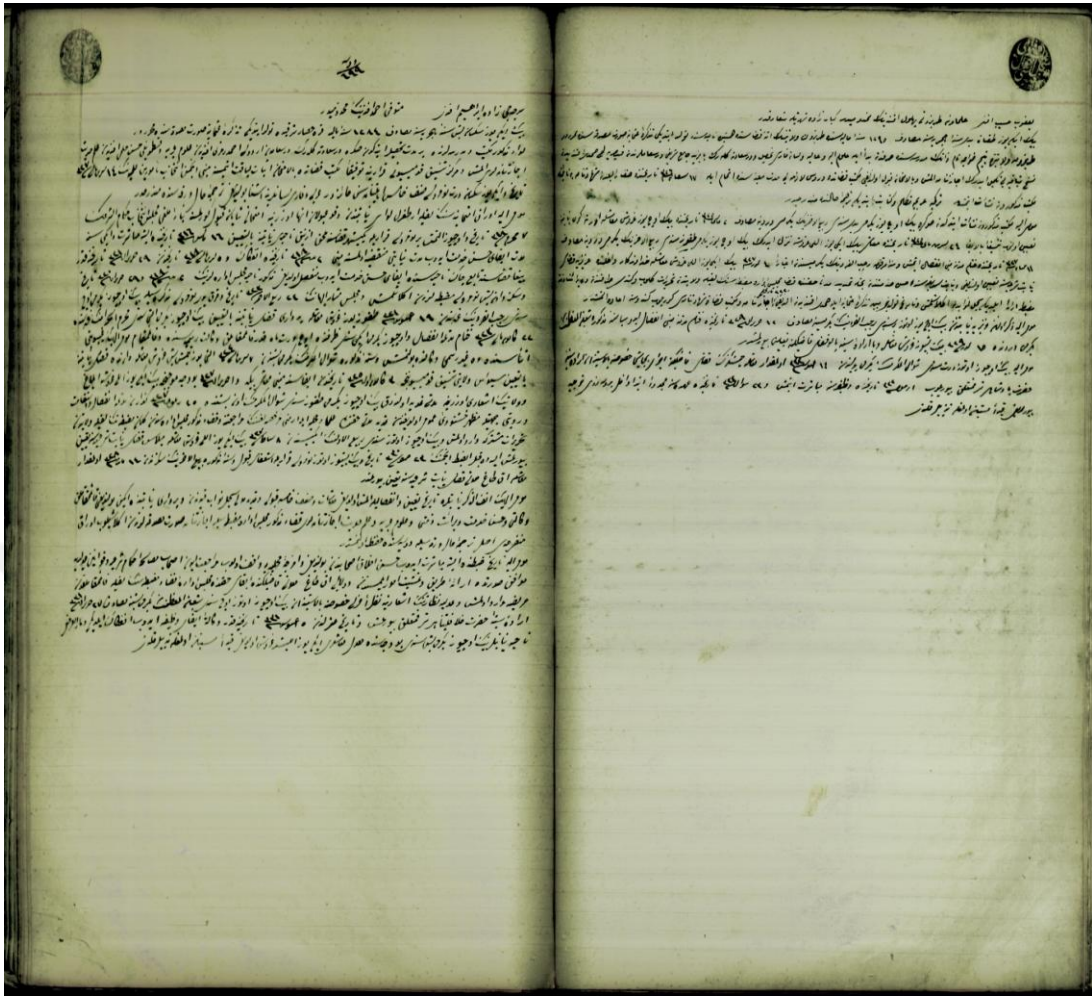
EK: 5 Meşrik-ı İrfan Gazetesi'nin 15 Nisan 1326 (28 Nisan 1910 Perşembe) tarihli sayfası

EK-6: Mehmet Şükrü Efendi'nin Nüfus Tezkeresi (İST. MFT. MSH. SAİD, No: 121/16)

EK-7: Ali Rıza Efendi'nin Darülmualimîn Rüştiyesi Birinci Sınıf Karnesi (İST. MFT. MSH. SAİD, No:173/ 4)

EK- 12: İbrahim Efendi'nin Sicil Defterindeki Tercüme-i Hali. İST. MSH. DFT. NO: 01/58

ÖZGEÇMİŞ

1989 yılında İstanbul'un Fatih İlçesinde doğdu. İlköğretimine İstanbul Gaziosmanpaşa Arman Polat İlköğretim okulunda başlayıp, 75. Yıl Yeşilpınar İlköğretim Okulunda tamamladı. Ortaöğrenimini İstanbul Fatih Cibali Lisesi'nde tamamladı. 2008 yılında girdiği Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nü 2012 yılında bitirdi. 2012 yılında Giresun Üniversitesinden Pedagojik Formasyon Sertifikasını aldı. Aynı yıl Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans programına girdi. Tercüme-i Hal Varakası ve Sicill-i Ahval Kayıtları ile İlgili Yapılmış Çalışmalar (Ahmet Yadi ile birlikte Süleyman Demirel Üniversitesi Gelecek Geçmiş Tartışıyor Ulusal Tarih Öğrenci Sempozyumu 2-4 Mayıs 2013) adlı bir makalesi bulunmaktadır.

Mail: hrnylmz@gmail.com